

**Lokalna Grupa Działania
Stowarzyszenie
„Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”**

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

12 listopad 2009 r.

**Nisko, Rudnik, Ulanów,
Harasiuki, Jarocin, Jeżowe, Krzeszów**

Raławice 2009

Spis treści

Spis treści	2
Wstęp.....	3
I. Charakterystyka lokalnej grupy działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację lokalnej strategii rozwoju (LSR).....	4
1. Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego inumer w tym rejestrze.....	4
2. Opis procesu budowania partnerstwa.....	4
3. Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD.....	6
4. Struktura rady lub innego organu LGD, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005, zwanych dalej „organem decyzyjnym”	8
5. zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego.....	10
6. Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego.....	13
7. Doświadczenie LGD i członków LGD w realizacji operacji.....	13
II. Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności.....	14
III. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR, wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.....	41
IV. Cele ogólne i szczegółowe LSR.....	45
V. Określenie misji LGD.....	61
VI. Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR	62
VII. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.....	63
VIII. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć.	70
IX. Uzasadnienie zgodności.....	71
X. Określenie budżetu	81
XI. Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR.....	86
XII. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR.....	88
XIII. Zasady i sposób dokonania oceny (ewaluacji) własnej.....	91
XIV. Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR.....	92
XV. Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów na obszarze objętym LSR.....	99
XVI. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich	105
XVII. Lista załączników.....	106

Wstęp

Obszary wiejskie województwa podkarpackiego wyróżniają się bardzo wysokim odsetkiem ludności wiejskiej, co wymusza konieczność inwestowania w infrastrukturę publiczną na wsi w skali znacznie większej, niż w regionach bardziej zurbanizowanych, bo tylko tą drogą można poprawić jakość życia mieszkańców wsi. Zasadne jest więc promowanie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich uwzględniającego kilka funkcji wsi takich, jak: produkcja żywności, zachowanie naturalnego środowiska, w tym krajobrazu, zapewnienie atrakcyjnych warunków do wypoczynku i zamieszkania.

Podejmowane działania powinny uczynić powiat nizański miejscem atrakcyjnym do zamieszkania o wysokich walorach środowiska naturalnego zintegrowanego z zachowanym i kultywowanym dziedzictwem kulturowym. Działania skierowane powinny być na rozwój alternatywnych form działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, poprzez rozwój wytwórczości regionalnej, promocję produkcji ekologicznej, czy promocję wyrobów markowych Krainy Sanu i Tanwi. Szansą na taki rozwój jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach Program Leader+.

Jednostką odpowiedzialną za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju na terenie powiatu nizańskiego będzie Lokalna Grupa Działania, która przyjęła formę Stowarzyszenia o nazwie Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”.

Lokalna Strategia Rozwoju sporządzona została dla Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” obejmującej obszar 7 gmin położonych na terenie województwa podkarpackiego. W skład tego terenu wchodzi: Gmina i Miasto Nisko, Gmina i Rudnik nad Sanem, Gmina i Miasto Ulanów, Gmina Harasiuki, Gmina Jarocin, Gmina Jeżowe oraz Gmina Krzeszów. Realizowana strategia ma przyczynić się do wypromowania terenu powiatu nizańskiego jako Krainy Sanu i Tanwi, która jest miejscem atrakcyjnego wypoczynku, bogatego w ofertę produktów regionalnych, ekologicznych oraz markowych, a zarazem przyjaznym miejscem zamieszkania, posiadającym dogodne uwarunkowania do prowadzenia działalności gospodarczej”

I. Charakterystyka lokalnej grupy działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację lokalnej strategii rozwoju (LSR):

- 1) nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze

Nazwa: **Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”**

Status prawny LGD: **stowarzyszenie – stowarzyszenie, które powstało w oparciu o artykuł 15 ustawy z 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427 oraz z 2008 r. Nr 98, poz. 634).**

Data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego: **15.05.2006 r.**

Numer w Krajowym Rejestrze Sądowym: **0000257001**

- 2) opis procesu budowania partnerstwa

Budowanie partnerstwa na rzecz wdrażania programu Leader + w powiecie nizańskim zostało rozpoczęte w 2003 roku poprzez realizację projektu polsko-holenderskiego o nazwie „Wsparcie Budowania Instytucji na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich”/”BRD”- skrót ang./ W projekcie uczestniczyły trzy powiaty: leżajski, biłgorajski oraz nizański. Celem projektu było wsparcie zdolności instytucjonalnych na obszarach pilotażowych w kontekście formułowania i wdrożenia programów rozwoju wsi. W wyniku tych szkoleń powstał załączek Lokalnej Grupy Działania łączącej osoby z trzech sektorów: samorządowców, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych. To właśnie oni stanowili trzon organizacyjny, który wspólnie ze Starostwem Powiatowym w Nisku, Urzędem Gminy i Miasta Ulanów oraz Stowarzyszeniem „Nizańskie Centrum Rozwoju” opracował w ramach I schematu Leader + dla wszystkich gmin powiatu nizańskiego projekt pod nazwą „Aktywność mieszkańców szansą rozwoju powiatu nizańskiego”.

Projekt ten został odrzucony przez Regionalną Izbę Obrachunkową w Rzeszowie pomimo, że otrzymał akceptację komisji oceniającej FAPA. Oznaczało to utratę szansy na uzyskanie dofinansowania ze Schematu I działań zmierzających do utworzenia LGD na terenie powiatu nizańskiego oraz wypracowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich (ZSROW).

Pomimo wykluczenia z dofinansowania w ramach schematu I samodzielnie, czyli staraniem osób działających na rzecz swoich środowisk bez środków pochodzących z

programu Leader +, zrealizowano założenia projektu i utworzono LGD pn. „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” oraz opracowano ZSROW dla gmin wchodzących w skład powiatu nizańskiego. W dniu 31.03.2006 r. odbyło się Zebranie Członków Założycieli Stowarzyszenia, podczas którego powołano Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” oraz wybrano skład Zarządu i Komisji Rewizyjnej. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym dnia 15.05.2006 r. Podjęte działania dały szansę na aplikowanie o środki finansowe z II schematu programu Leader+.

Opracowany wniosek wraz ze ZSROW zostały pozytywnie ocenione przez FAPA co umożliwiło realizację projektu. Projekt „Aktywność mieszkańców szansą rozwoju powiatu nizańskiego” realizowany był na podstawie umowy zawartej z Fundacją Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA, który jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej oraz budżetu państwa, Działanie 2.7 Pilotażowy Program Leader+ Schemat II. W ramach projektu zrealizowano: szkolenia, działania na rzecz promocji regionu, w tym imprezy kulturalne, sportowe, związane z promocją produktów lokalnych z terenu Lokalnej Grupy Działania. Opracowywana została dokumentacja techniczna na infrastrukturę turystyczną taką jak ścieżki rowerowe, dokumentacja lokalnych zbiorników wodnych, dokumentacja w zakresie ochrony dóbr kultury, pomników przyrody, lokalnych zabytków i inne. Projekt został zrealizowany zgodnie z założeniami, a jednym z jego efektów było zaszczepienie idei pracy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Podjęte cele w ramach schematu II Programu Leader + będą kontynuowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2009 – 2015.

Po zakończeniu realizacji II schematu przystąpiono do dostosowania struktury LGD do wymogów ustawy z 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427 oraz z 2008 r. Nr 98, poz. 634).

Proces dostosowania stowarzyszenia do wymogów zapisanych w ustawie był wieloetapowy. Pierwszym etapem była organizacja Walnego Zebrania Członków (28.03.2008 r.) na którym przyjęto zmiany w Statucie. Zmiany te po otworzyły drogę do budowania partnerstwa trójsektorowego zgodnego z zapisami ustawy.

Zmiany w statucie umożliwiły przyjmowanie nowych członków, głównie osoby prawne.

Kolejnym etapem budowania partnerstwa było przeprowadzenie spotkań informacyjnych dotyczących programu Leader+, korzyści jakie niesie oraz działań jakie należy podjąć aby z tego skorzystać z lokalnymi liderami, przedstawicielami podmiotów sektora społecznego, gospodarczego, publicznego, potencjalnymi kandydatami na członków

stowarzyszenia itp. Ważnym elementem tych spotkań było zachęcenie potencjalnych kandydatów do przystępowania do LGD.

W tym celu odbyły się spotkania z wszystkimi grupami: przedsiębiorcy (25.09.2008 r.), z przedstawicielami gmin powiatu nizańskiego tj. wójtami i burmistrzami (01.10.2008 r.) oraz z przedstawicielami sektora społecznego (26.08.2008 r.; 28.08.2008 r.; 01.09.2008 r.; 02.09.2008 r.; 03.08.2008 r.; 08.09.2008 r.; 03.09.2008 r.).

Po złożeniu deklaracji lub uchwał Zarząd przyjmował nowych członków.

Kolejnym elementem była organizacja Walnego Zebrania Członków LGD, na którym dokonano wyboru nowych władz. Szczególnie ważnym było dokonanie wyboru Rady – organu najbardziej oddającego idee partnerstwa trójsektorowego – składającej się z przedstawicieli sektora społecznego (3 osoby), sektora gospodarczego (3 osoby) oraz sektora publicznego (5 osób).

Po dokonaniu tych zmian w ramach stowarzyszenia „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” dokonano zmian w KRS.

Powołano zespół roboczy ds. opracowania strategii, w skład którego weszli Konsultanci Rozwoju Lokalnego, przedstawiciele firmy DGE Bruxelles Polska oddz. Stalowa Wola, współtworzący poprzednią ZSROW, pracownicy Stowarzyszenia „Nizańskie Centrum Rozwoju”, przedstawiciele poszczególnych gmin Powiatu Nizańskiego oraz członkowie Zarządu. Głównym zadaniem Zespołu Roboczego było zbieranie informacji i opracowywanie materiałów niezbędnych do opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju.

3) charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD

W skład Lokalnej Grupy Działania wchodzi przedstawiciele sektora publicznego, społecznego i gospodarczego reprezentujący wszystkie gminy wchodzące w skład obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju.

Sektor społeczny jest reprezentowany przez 55 członków zwyczajnych, sektor publiczny reprezentowany jest przez 12 członków zwyczajnych a sektor gospodarczy reprezentuje 5 członków zwyczajnych.

Wśród członków sektora gospodarczego występują podmioty z branży produkcyjnej, transportowej, budowlano-usługowej oraz usługowej. Podmioty te prężnie działają na terenie LGD świadcząc usługi na rzecz całego społeczeństwa objętego LSR.

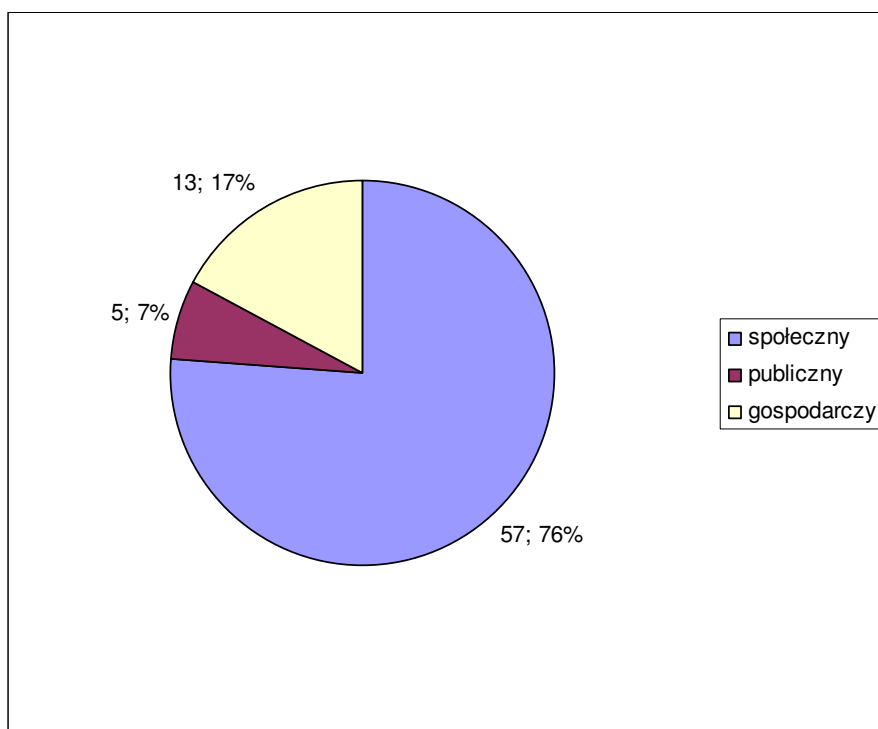
Członkowie reprezentujący sektor społeczny to w przeważającej części osoby fizyczne pracujące w swoim zawodzie na terenie własnej gminy. Część tych osób ponadto podejmuje dodatkowe działania aktywizujące społeczność lokalną do podejmowania różnych działań poprzez m.in. prowadzenie stowarzyszeń, towarzystw, bractw, kół gospodyń wiejskich. Sektor społeczny to także pracownicy biurów urzędów gmin oraz innych instytucji, a nawet sami wójtowie i ich zastępcy. Członkowie LGD wchodzący w skład sektora społecznego reprezentują różne środowiska, co daje szansę na wymianę doświadczeń i wykorzystanie ich w procesie tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju.

Sektor publiczny reprezentowany jest przede wszystkim przez gminy wchodzące w skład LGD. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, mające wpływ na poprawę warunków w jakich żyją ich mieszkańcy. Ponadto należy tu wymienić gminne i miejskie ośrodki kultury, które swoją działalność skupiają na organizowaniu imprez i przedsięwzięć kulturalno-oświatowych, a ich głównym zadaniem jest rozwijanie zdolności artystyczno-kulturalnych u dzieci, młodzieży oraz u starszych osób.

Szczegółowa lista członków zwyczajnych LGD stanowi załącznik nr 1 do niniejszej strategii.

Liczba członków LGD

Liczba członków LGD		
sektor społeczny	sektor gospodarczy	sektor publiczny
56 członków zwyczajnych	5 członków zwyczajnych	13 członków zwyczajnych
76 %	7 %	17 %

W strukturze Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” dominują przedstawiciele sektora społecznego, którzy stanowią 76 %. Pozostałą część stanowią przedstawiciele sektora społecznego – 17 % oraz publicznego - 7%.

Lokalna Grupa Działania w trakcie swojej działalności będzie powiększać grono osób działających na rzecz swoich środowisk. Na podstawie §9 i §10 statutu Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” przyjęcie nowych członków do składu LGD następuje po złożeniu deklaracji członkowskiej i przedstawieniu pozytywnej rekomendacji zawierającej informacje o działaniu na rzecz realizacji LSR. Decyzję o przyjęciu nowego partnera podejmuje Zarząd LGD.

Wzory deklaracji stanowi załącznik nr 2 do niniejszej strategii.

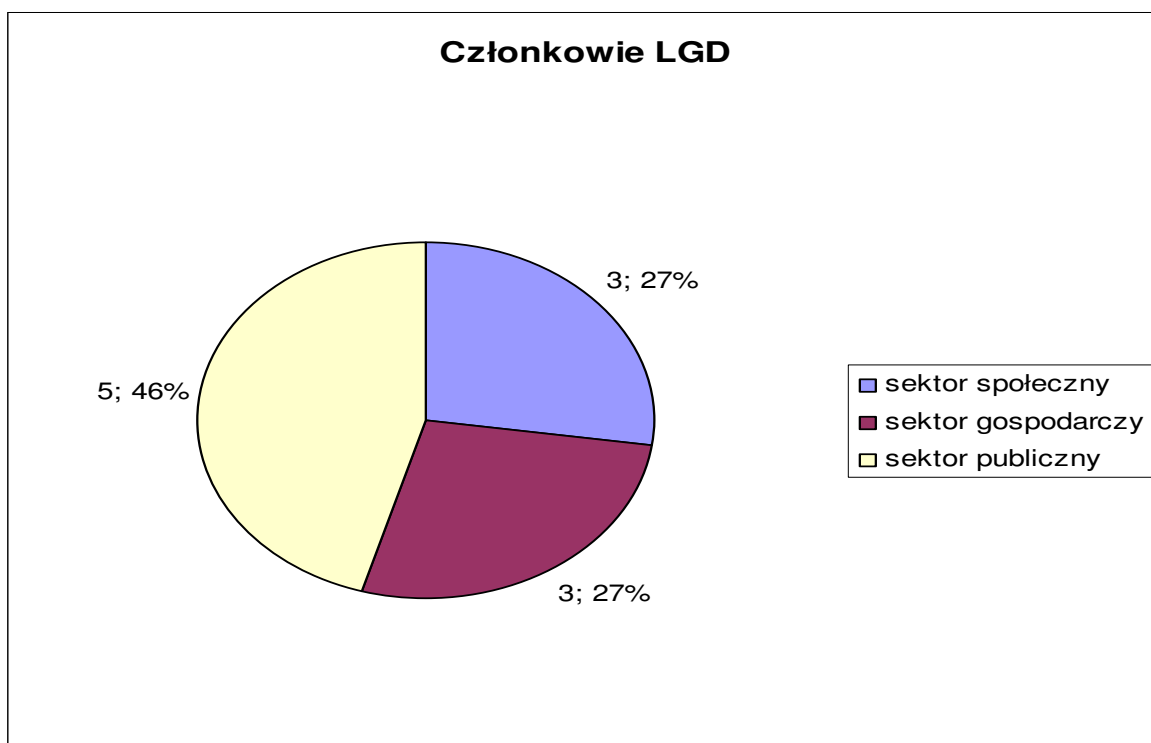
- 4) struktura rady lub innego organu LGD, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005, zwanych dalej „organem decyzyjnym”.

Zgodnie z zapisami statutu LGD, Rada może liczyć od 9 do 11 członków. W drodze uchwały Walne Zebranie określiło konkretną liczbę członków organu decyzyjnego LGD. Na Walnym Zebraniu w dniu 02.10.2008 r. Walne Zebranie Członków podjęło uchwałę nr 6/2008 w której określono konkretną liczbę członków organu decyzyjnego. W skład organu decyzyjnego LGD wchodzi 11 członków. W wyniku przeprowadzonych wyborów do Rady wybrano 11 osób. Listę osób przedstawia poniższa tabela.

L.p.	Imię/Imiona i Nazwisko członka organu decyzyjnego LGD	Nazwa reprezentowanego podmiotu	Nazwa reprezentowanej gminy	Reprezentowany sektor
1	Henryk Bździuch	Gmina Harasiuki	Gmina Harasiuki	publiczny
2	Waldemar Grochowski	Gmina i Miasto Rudnik	Gmina i Miasto Rudnik	publiczny
3	Stanisław Nowakowski	Gmina Krzeszów	Gmina Krzeszów	publiczny
4	Julian Ozimek	Gmina i Miasto Nisko	Gmina i Miasto Nisko	publiczny
5	Zbigniew Jan Walczak	Gmina Jarocin	Gmina Jarocin	publiczny
6	Wiesław Łach	osoba fizyczna	Gmina Jeżowe	społeczny
7	Wacław Michał Piędel	Towarzystwo Przyjaciół Wsi Bieliniec	Gmina i Miasto Ulanów	społeczny
8	Janusz Piotr Pasek	osoba fizyczna	Gmina Jarocin	społeczny
9	Dariusz Marek Siek	Usługi Transportowe Dariusz Siek	Gmina Harasiuki	gospodarczy
10	Henryk Tomczyk	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe "Drabox"	Gmina Jeżowe	gospodarczy
11	Bogusław Mariusz Wojtak	Towarzystwo Pedagogiczno-Turystyczne "Tęczą"-Bogusław Wojtak	Gmina i Miasto Ulanów	gospodarczy

Liczba członków organu decyzyjnego LGD		
sektor społeczny	sektor gospodarczy	sektor publiczny
3	3	5
27 %	27 %	46 %

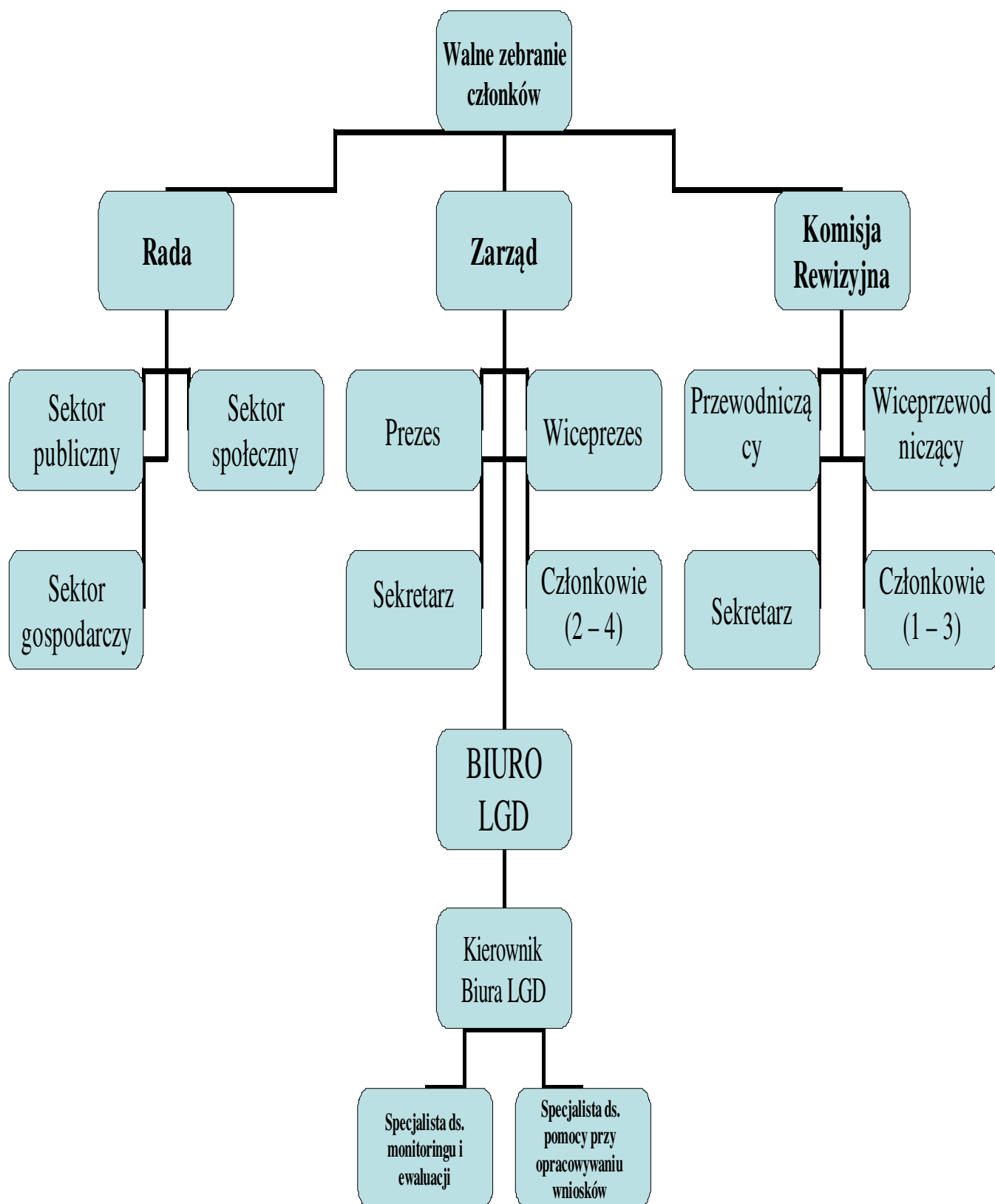
W strukturze Rady Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” dominują przedstawiciele sektora publicznego, ich udział wynosi 46%. Liczba przedstawicieli sektora społecznego i gospodarczego jest taka sama, łącznie stanowią oni ponad 54 % w strukturze organu decyzyjnego. Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” spełnia więc wymóg dotyczący zapewnienia w składzie organu decyzyjnego LGD co najmniej 50 % udziału partnerów sektora społecznego i gospodarczego.

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” spełnia także wymóg mówiący o zakazie łączenia funkcji w radzie z funkcją w zarządzie lub organie kontroli, co oznacza że jedna osoba będąca członkiem LGD jest członkiem wyłącznie jednego z organów wymienionych w § 14 ust. 1 pkt. 2 - 4 statutu Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”.

5) zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego.

Zasady funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania reguluje statut LGD oraz regulamin organizacyjny biura (załącznik nr 3 do niniejszej strategii). Regulamin organizacyjny biura reguluje opis stanowisk, na które będą zatrudniani potencjalni pracownicy LGD, a także samą procedurę naboru pracowników.

Poniżej przedstawiamy schemat organizacyjny LGD

Zasady obrad Walnego Zebrania Członków LGD reguluje Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków LGD (załącznik nr 4 do niniejszej strategii).

Opis warunków technicznych i lokalowych Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”

Biuro Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” mieści się w Raclawicach ul. Rudnicka 15. Powierzchnia biura wynosi 20 m². Biuro LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” spełnia wszystkie wymagania techniczne i lokalowe, które umożliwiają odpowiednie przyjmowanie i obsługę interesantów. Dają one również możliwość organizacji spotkań i posiedzeń organów statutowych oraz odpowiedniej archiwizacji dokumentów.

Biuro posiada dostęp do Internetu i sieci telefonicznej.

W wyniku kilkuletniej współpracy ze Stowarzyszeniem „Nizańskie Centrum Rozwoju”, LGD korzysta również z pomieszczeń i sprzętu będącego w dyspozycji Stowarzyszenia „NCR” (porozumienie zawarto w załączniku nr 7 do wniosku o wybór lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju)

Biuro spełnia wymogi niezbędne do przechowywania dokumentacji. Budynek, w którym mieści się siedziba LGD jest chroniony i dobrze oświetlony w nocy. Posiada dogodny dojazd i własny parking.

Pomieszczenia biura LGD są wyposażone w niezbędne meble (biurka, szafy, stoły konferencyjne, szafy archiwistyczne itd.). W biurze LGD znajduje się również sprzęt elektroniczny, który pozwala na sprawne funkcjonowanie stowarzyszenia (komputer stacjonarny z oprogramowaniem, drukarka).

W przypadku konieczności zorganizowania spotkania z udziałem większej ilości osób niż jest w stanie pomieścić sala istnieje możliwość wynajęcia sali w pobliżu siedziby LGD, co z pewnością stanowi duże ułatwienie.

W najbliższej przyszłości LGD wspólnie ze Stowarzyszeniem „Nizańskie Centrum Rozwoju” oraz Gminą i Miastem Nisko zamierza modernizować budynek po byłych zakładach drzewnych na potrzeby swojej działalności (porozumienie zawarto w załączniku nr 7 do wniosku o wybór lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju).

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia jest Rada. Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków LGD spośród członków tego zebrania w głosowaniu jawnym. W skład Rady wchodzi przedstawiciele trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego.

Rada obraduje na posiedzeniach zwoływanych przez Przewodniczącego Rady w miarę potrzeb wynikających z naboru wniosków prowadzonego przez LGD. Posiedzenia Rady są jawne. Do wyłącznych kompetencji Rady należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach lokalnej strategii rozwoju opracowanej przez Stowarzyszenie. Szczegółowe zasady i procedury funkcjonowania Rady LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” określa regulamin Rady (załącznik nr 5 niniejszej strategii).

6) kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego

W skład organu decyzyjnego LGD wchodzi osoby pełniące funkcje przedstawicieli gmin, będąc wójtami, burmistrzami gmin, członkowie stowarzyszeń, towarzystw oraz prowadzące własną działalność gospodarczą. Wśród członków organu decyzyjnego LGD znajdują się osoby, które posiadają umiejętność posługiwania się językami obcymi takimi jak. niemiecki, francuski, angielski. Ponadto posiadają umiejętności z zakresu pracy w zespole, analitycznego myślenia, obsługi komputera, łowiectwa, organizacji imprez turystycznych.

Członkowie rady LGD są również członkami różnych organizacji zawodowych (stowarzyszeń, towarzystw, klubów, komitetów, związków). Członkowie rady odznaczają się już bogatym doświadczeniem w pracy zawodowej. Ponadto posiadają doświadczenie z zakresu przygotowania wniosków o dofinansowanie z budżetu Unii Europejskiej oraz realizacji operacji w ramach funduszu SAPARD, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej. Uczestnictwo w różnych kursach i szkoleniach sprawiło, że podnieśli własne kwalifikacje. Szczegółowa informacja dotycząca kwalifikacji i doświadczenia osób wchodzących w skład organu decyzyjnego przedstawia załącznik nr 11 (w tym 11a, 11b, 11c, 11d) do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR.

7) doświadczenie LGD i członków LGD w realizacji operacji.

Gminy będące członkami LGD posiadają duże doświadczenie w realizacji projektów dotyczących infrastruktury technicznej i społecznej, których źródłem finansowania był m.in. program SAPARD, budżet danej gminy. Projekty te dotyczyły przede wszystkim budowy i modernizacji dróg, budowy i rozbudowy sieci kanalizacyjnej i sieci wodociągowej, budowy trybun i oświetlenia placu boiska wielofunkcyjnego. Ponadto w poszczególnych gminach realizowano wiele projektów w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w które zaangażowano także środki własne oraz środki z budżetu państwa. W ramach tych projektów realizowano inwestycje dotyczące m.in. modernizacji budynku Gminnego

Ośrodka Kultury, rozbudowy i nadbudowy budynku szkoły. Członkowie LGD posiadają również doświadczenie w realizacji projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Bogate doświadczenie w realizacji działań na rzecz upowszechniania kultury i sztuki; ochrony dóbr kultury i tradycji, rozwoju kultury fizycznej, sportu i rekreacji oraz działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych posiadają stowarzyszenia będące członkami LGD. Szczegółową informacją doświadczenia LGD i członków LGD w realizacji operacji przedstawia załącznik nr 17 do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR. Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej posiada już doświadczenie w zakresie realizacji projektu p.n. „Aktywność mieszkańców szansą rozwoju powiatu nizańskiego” w ramach II schematu Programu Leader+. Wnioskowany projekt opiewał na kwotę 750 000, 00 PLN , projekt został pozytywnie zrealizowany i rozliczony.

II. Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności

1. Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe.

- UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju mieści się w granicach administracyjnych powiatu nizańskiego. Zatem w skład tego obszaru wchodzi teren siedmiu gmin powiatu nizańskiego, tj.: cztery gminy wiejskie - Harasiuki, Jarocin, Jeżowe i Krzeszów oraz trzy gminy miejsko-wiejskie – Nisko, Rudnik nad Sanem i Ulanów.

Według podziału administracyjnego Polski, powiat nizański położony jest w północnej części województwa podkarpackiego. Od północy i północnego wschodu graniczy z powiatem janowskim oraz biłgorajskim (woj. lubelskie), od wschodu z pow. leżajskim, od południa i południowego zachodu z rzeszowskim oraz kolbuszowskim, a od zachodu z powiatem stalowowolskim.

Gminy powiatu nizańskiego łącznie zajmują obszar 786 km². Gminą o największej powierzchni jest gmina Harasiuki, której powierzchnia stanowi 21,4 % obszaru powiatu. Gminą o najmniejszej powierzchni jest gmina Krzeszów, której powierzchnia stanowi 8 % całego obszaru. Powierzchnie poszczególnych gmin podane są w tabeli poniżej.

L.p.	Nazwa gminy	Powierzchnia gminy (km ²)
1	Gmina Harasiuki	168
2	Gmina Jarocin	91
3	Gmina Jeżowe	124
4	Gmina Krzeszów	63
5	Gmina i Miasto Nisko	142
6	Gmina i Miasto Rudnik nad Sanem	79
7	Gmina i Miasto Ulanów	119

Źródło: Wojewódzki Urząd Statystyczny w Rzeszowie

O przestrzennej spójności obszaru objętego LSR świadczy nie tylko fakt pozostawania w obrysie powiatu nizańskiego, ale również gęsta sieć komunikacyjna łącząca te tereny. Oprócz gminnych, powiatowych i wojewódzkich dróg, przez teren powiatu przebiegają dwie drogi krajowe. Czyni to z niego obszar tranzytowy. Podstawową trasą tranzytową jest droga krajowa nr 19 Rzeszów-Lublin Białystok, która łączy część południową kraju z północną (województwo lubelskie, podlaskie). Ruch ponadlokalny w mniejszej skali, głównie pomiędzy większymi miastami województwa podkarpackiego uzupełnia droga krajowa nr 77 Nisko-Jarosław. Przez teren powiatu przebiega także linia kolejowa prowadząca przewozy pasażerskie i towarowe relacji Rozwadów – Przeworsk oraz linia kolejowa relacji Rozwadów - Biłgoraj. Ponadto przez teren powiatu tranzytem przebiega jednotorowa linia Hutniczo-Siarkowa relacji granica państwa z Ukrainą – Huta „Katowice”.

- POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE

Obszar powiatu nizańskiego położony jest w północnej części Kotliny Sandomierskiej na skraju Puszczy Sandomierskiej. Stanowi część prowincji Karpat i Podkarpacia. Obejmuje fragmenty pięciu mezoregionów: Równiny Biłgorajskiej, Płaskowyżu Tarnogrodzkiego, Doliny Dolnego Sanu, Równiny Tarnobrzskiej i Płaskowyżu Kolbuszowskiego. Obszar położony jest w dorzeczu górnej Wisły, a największą rzeką przepływającą przez ten teren jest San. Drugą, co do wielkości rzeką jest Tanew uchodząca do Sanu w pobliżu Ulanowa. Od zachodu i południa rozpościerają się lasy Puszczy Sandomierskiej, od północy – Lasy Janowskie, a od zachodu – Puszcza Solska. Obszar powiatu nizańskiego wzięty jako całość, stanowi obszar równinny, którego monotonię urozmaica lekko pofalowana rzeźba wysoczyzn, poprzecinanych dolinami rzecznyymi. Cechą wspólną dla gmin powiatu nizańskiego jest środowisko glebowe. Mimo, że występują tu także, szczególnie w obrębie Doliny Sanu, mady wykazujące dobry lub średni stopień kultury rolnej, to przeważają jednak gleby piaszczyste o niskim poziomie wód gruntowych. Głównie występują tu gleby kwaśne IV i V klasy, co czyni tereny trudnymi do upraw. Także pod względem występowania bogactw naturalnych obszar powiatu jest bardzo ubogi. Znajdują się tu przede wszystkim kopaliny pospolite, tj. piaski rzeczne, deluwialne i ilaste (iły krakowieckie, gliny zwałowe) oraz złoża torfu. Wyjątkiem są złoża gazu ziemnego na terenie gminy Jeżowe oraz nieeksploatowane dotychczas źródła wód mineralnych chlorkowo – sodowych z dużą zawartością jodu w okolicach Harasiuk.

Prawdziwym bogactwem obszaru objętego LSR są lasy. Zarówno w południowej części powiatu istniejąca do dziś Puszcza Sandomierska, jak też od północy Puszcza Solska, w tym Lasy Janowskie tworzą swoista mozaikę botaniczną. Spotkać tu można głównie bory mieszane, ale występują też, głównie nad Sanem, atrakcyjne krajobrazowo łągi wierzbowo-topolowe. W niewielkich ilościach natrafić również można na niewielkie dąbrowy i lasy bukowe. Spośród 36 drzew rodzimych spotkać tu można najliczniej rosnącą sosnę zwyczajną (90% powierzchni leśnej), świerk, jodłę, brzozę, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, grab i buk zwyczajny. W runie występują porosty, mchy, paproć orlica, borówka brusznica, borówka czernica i wrzos. Lasy obfitują w grzyby. Prawie 300 drzew zostało zakwalifikowanych jako pomniki przyrody. Są wśród nich m.in. dąb szypułkowy, klon pospolity, lipa drobnolistna i topola szara. Duża lesistość jest charakterystyczna dla całego obszaru powiatu nizańskiego i jest jednym z czynników stanowiących o jego spójności. Kompleksy leśne zajmują 318 km², co stanowi 40,4 % łącznej powierzchni powiatu. Lasy występują na terenach każdej z gmin. Najwyższy udział lasów i gruntów leśnych występuje w gminie Nisko (52,8%) i gminie Harasiuki (50,2%).

Równie wysoki udział lasów i gruntów leśnych występuje w gminach: Rudnik (42,9%), Jarocin (40,6%), Ulanów (40,2%). Niższy odsetek lasów i gruntów leśnych występuje w gminie Krzeszów (6,1%) oraz w gminie Jeżowe (27,6%).

Wpływ na spójny obraz powiatu pod względem przestrzennym ma przede wszystkim sieć rzek. Obszar objęty LSR położony jest w zlewni Sanu, który jest główną rzeką powiatu nizańskiego. Przez teren gmin usytuowanych po obu brzegach Sanu przepływają jego dopływy, z których głównymi są Tanew i Bukowa. **San** jest prawobrzeżnym, ostatnim a zarazem największym karpackim dopływem Wisły o długości 443,4 m. Płynie przez Bieszczady Zachodnie, Pogórze Środkowo beskidzkie i Kotlinę Sandomierską. San przepływa przez tereny gminy Krzeszów, Rudnik nad Sanem, Ulanów i Nisko. Głównym dopływem Sanu na terenie powiatu nizańskiego jest **Tanew**. Wpada do Sanu z prawego brzegu obok Ulanowa. Przez teren powiatu płynie na długości 26,5km przez gminy Harasiuki i Ulanów. Większe miejscowości, obok których przepływa na terenie powiatu to: Ulanów, Dąbrówka, Dąbrowica, Nowy Żuk, Sieraków, Harasiuki, Łazory. Koryto Tanwi przebiega przez tereny otwarte na długości około 10 km, pozostałe odcinki przebiegają przez lasy lub tereny zadrzewione. Tanew należy do jednych z najpiękniejszych rzek w Polsce, posiada III klasę czystości wód. Tereny nad Tanwią są malownicze. Charakteryzują się wysokim stężeniem jodu w powietrzu. Nad Tanwią zlokalizowane są ośrodki wypoczynkowe w Ulanowie i Harasiukach, oraz stacja harcerska w Łazorach. Rozwijają się gospodarstwa agroturystyczne. Największe dopływy Tanwi na terenie powiatu nizańskiego to: Kurzynka długości 20,2 km, Borowina długości 18,3 km, Rzumiłka długości 7,44 km. Przy wschodniej granicy powiatu do Tanwi wpada rzeka Łada. Kolejnym dopływem Sanu jest rzeka **Bukowa**, która wpada do niego z prawego brzegu. Przez teren powiatu płynie na długości 21,5km. Przepływa przez tereny gmin Jarocin i Harasiuki. Bukowa płynie w większości w głęboko wciętym w teren korycie. Brzegi rzeki porośnięte są drzewami głównie olchy a na odcinkach przepływających przez las drzewami sosny i dębu. Szerokość koryta jest zmienna, w najwyższych miejscach sięga jednak ponad 6,0m. Główne dopływy Bukowej to: Branew, Gilówka, Biała, Czartosowa. Do mniejszych dopływów należy rzeka **Barcówka**, która wpada do Sanu z jego lewego brzegu. Przez teren powiatu nizańskiego płynie na długości 23,3km przez gminy Jeżowe i Nisko. Dopływem Sanu jest także rzeka **Stróżanka**, wpadająca do Sanu z lewego brzegu. Stróżanka płynie w całości (15,39km) po terenie gminy Rudnik. Z lewego brzegu wpływa do Sanu rzeka **Rudna**, która na terenie powiatu nizańskiego przepływa na długości 16,6 m. Rudna płynie przez gminy Jeżowe i Rudnik obok terenów zabudowanych, przez tereny otwarte, a w większości obok lub przez lasy. Główny dopływ

Rudnej to Jeżówka (Głęboka) o długości 17,09km. Przez teren gminy Krzeszów na długości 4,5 km przepływa rzeka Kłysz, wpadająca do Sanu z brzegu lewego, a w całości (9,99 km) po terenie gminy Ulanów płynie prawobrzeżny dopływ Sanu – rzeka Strug. Pozostałe dopływy to drobne, krótkie ciekły, kanały i rowy melioracyjne jak: Dopływ od Sigielek, Dopływ z Kamionki Średniej, Kanał SII, itp. Wspomnieć należy, że na terenie powiatu nizańskiego występują także w niewielkiej ilości zbiorniki wodne naturalne lub sztuczne. Są to: Zalew na Rudnej i Zbiorniki pod skarpą w Rudniku nad Sanem, Zbiornik w Kopkach i Zbiornik Jeżowe – Kowale. Podejmowane są działania zmierzające do zwiększenia ilości akwenów wodnych głównie pod kątem retencji wody i wykorzystania rekreacyjnego. Działania te znajdują się w różnym stopniu zaawansowania. Część zamierzeń znajduje się w fazie projektowej, a część w fazie rozwiązań koncepcyjnych.

Do zalet terenu objętego LSR należą walory przyrodnicze, na które składa się bogata flora i fauna. Pod względem geobotanicznym powiat nizański charakteryzuje się dość osobliwym położeniem. Z południowego wschodu na zachód przebiega tędy kierunek napływu i rozprzestrzeniania się ciepłolubnych gatunków roślin pochodzenia kontynentalnego (z Ukrainy, Mołdawii i Turcji) oraz gatunków karpaccich (z Rumunii, Ukrainy i Słowacji). Z południowego zachodu na wschód migrują gatunki roślin pochodzenia środkowo europejskiego i śródziemnomorskiego (z Grecji, Serbii, Chorwacji, Węgier). Natomiast z północy na południe migrują gatunki borealne i atlantyckie. W sumie procesy te tworzą duże zróżnicowanie florystyczne. Szczególnie cenne są zbiorowiska leśne. Runo leśne to głównie mchy, porosty, kępy wrzosów, paprocie i wiele gatunków traw. Nie brak też grzybów, również tych bardzo cenionych, jak borowik szlachetny, podgrzybek brunatny, koźlarz babka, rydz, opieńka miodowa, pieprznik jadalny, maślak zwyczajny, gąska niekształtna. Tutejszą osobliwością jest też szmaciak gałęzisty i sarniak dachówkowaty oraz niejadalna piestrzenica kasztanowata, którą znaleźć można już na początku kwietnia. W naturalnie zachowanych środowiskach występuje rosiczka pośrednia, długosz królewski, mącznica lekarska, storczyk plamisty, żarnowiec miotlasty, widłak goździsty i jałowcowaty, bagno zwyczajne. Charakterystyczną dla tego regionu, głównie wzdłuż Sanu, jest duża obecność zarośli wiklinowych, a także pól z uprawą wikliny, która służy jako podstawowy surowiec w lokalnym przemyśle plecionkarskim. Coraz większą popularnością w uprawie cieszy się również wierzba energetyczna kontraktowana przez stalowowolską elektrownię. Szczególną osobliwością przyrodniczą jest roślinność porastająca wysoki brzeg Sanu z Zarzeczcu i Hawryłach, gdzie na silnie nasłonecznionych stokach zbudowanych z utworów gliniastych i ilastych spotkać można tymotkę Bemera, ciemiężyk lekarski, gorysz pagórkowy czy biało kwitnącą koniczynę pagórkową. Do przyrodniczych

reliktów, dotąd występujących na terenie powiatu nizańskiego, należy bardzo rzadko występujący długosz królewski, zimowit jesienny, wawrzynek wilczełyko. Nie można pominąć też terenów przyległych do Sanu, Tanwi i ich dopływów. Starorzecza i gdzieniedzie występujące stawy i oczka wodne porasta licznie tatarak zwyczajny, pałka wodna, rzęsa, rdestnica kędzierzawa. Brzegi zbiorników wodnych otaczają często kępy olszyn, wierzb, czeremchy, czasem derenia i trzmieliny. Zdarzają się także potężne samotne topole, pamiętające rosnące tu niegdyś lasy łęgowe. Większa ich ilość znajduje się na nizańskim Zasaniu. Tutejsze łąki również zachwycają naturalnym pięknem. Wśród wielu gatunków traw i ziół spotkać można rośliny takie jak: wełnianka wąskolistna, czosnek niedźwiedzi, goździk pyszny, a jesienią różowe kwiaty zimowitów.

Dolina Dolnego Sanu, podobnie jak obejmująca ją Dolina Wisły leży na pograniczu zasięgów występowania zwierząt z różnych krain zoogeograficznych. Obszar ten jest jednocześnie jednym z ważniejszych korytarzy ekologicznych – trasą wędrówek wielu gatunków ptaków. Podczas przelotów pojawia się tu m. in. czapla biała. Świat zwierząt w tej okolicy to fauna wybitnie nizinna, zwłaszcza gatunki leśne. Z ciekawszych wymienić należy jelenia, żbika, kunę leśną, orzesznicę, orlika grubodziobego, bociana czarnego, cietrzewia, głuszca i jarząbka. Niedawno, na zboczach dawnej kopalni gliny w Hawryłach, pojawiła się też niezwykle rzadko spotykana jaskółka brzegówka. W okolicy Niska, również niedawno, pojawił się jeden z najrzadszych polskich gadów – żółw błotny. Dolina Sanu jest także trasą, wzdłuż której rozprzestrzenia się bóbr europejski. Jego stanowiska także znajdują się prawie we wszystkich gminach powiatu nizańskiego. Z owadów spotkać tu można kozioroga dębosza, mrówkolwa oraz niezwyklej osobliwość, jaką jest modliszka.

Zaletą powiatu nizańskiego są także bardzo dobre warunki klimatyczne sprzyjające zarówno pracy jak i wypoczynkowi. W związku z położeniem powiatu nizańskiego w obszarze Kotliny Sandomierskiej, klimat charakteryzuje się wydłużonym okresem upalnego lata (90 – 100 dni) oraz dość długimi i łagodnymi zimami (80 – 90 dni). Średnia temperatura wynosi latem +17°C, natomiast zimą – 5°C. Roczna suma opadów wynosi 550 - 650 mm i jest wyższa niż średnia dla Polski. Średni stopień nasłonecznienia należy do najwyższych w Polsce. Okres wegetacyjny trwa 210-220 dni. Specyficzny mikroklimat występujący w obrębie kompleksów leśnych, cechuje się osłabieniem promieniowania słonecznego, wyrównaną termiką, podwyższoną wilgotnością względną, bakteriostatycznym oddziaływaniem olejków eterycznych. W ciągu roku przeważają na tym terenie wiatry zachodnie. Niebagatelny wpływ na tutejszy klimat ma również obecność dzikich, nieuregulowanych rzek, głównie Sanu i Tanwi.

Unikalną cechą klimatu powiatu nizańskiego jest wysokie nasycenie jodem terenów położonych nad Tanwią. Z tego powodu są to tereny polecane głównie osobom z chorobami oskrzelowymi i płucnymi. Niekwestionowanym walorem terenu objętego LSR jest również czyste środowisko. Ze względu na to, że środowisko obszaru powiatu nizańskiego nie jest poddane istotnej presji ze strony emisji zanieczyszczeń atmosferycznych, a udział emisji przemysłowej wytwarzanej przez zakłady przemysłowe z terenu powiatu należy do jednych z najniższych w województwie, pod względem stanu zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego obszar ten jest jednym z najczystszych obszarów województwa podkarpackiego. Poruszając kwestie ochrony środowiska należy wspomnieć, że od północy obszar powiatu nizańskiego bezpośrednio graniczy z Parkiem Krajobrazowym Lasy Janowskie, pozostając w granicach jego otuliny. Od południowo-zachodu do granic powiatu przylega Sokołowsko - Wilczowolski Obszar Chronionego Krajobrazu. Południowo – wschodni fragment granicy gminy Krzeszów (na granicy z gminą Kuryłówka) stanowi granicę Kuryłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. W fazie projektowania znajdują się PK Puszcza Sandomierska oraz Zaklikowsko-Ulanowski OChK. Na opisywanym terenie znajdują się fragmenty obszarów włączonych do krajowej sieci ekologicznej ECONET-PL. Zachodnia część gminy Jezowe znajduje się w obszarze chronionym Natura 2000. W każdej z gmin powiatu znajdują się chronione pomniki żywej przyrody. Do ciekawych inicjatyw podjętych na terenie powiatu należy powstanie przyrodniczej ścieżki dydaktycznej w Leśnictwie Zatyki na terenie gminy Nisko.

- UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE I KULTUROWE

Na spójny, niestety niezbyt korzystny, pod względem rozwoju gospodarczego obraz terenów objętych LSR wpłynęły niekorzystne uwarunkowania historyczno-polityczne. Właściwie od czasów powstania najstarszych miejscowości na tym terenie (X w.) do czasów dzisiejszych nigdy nie zdołał on w pełni osiągnąć rozwoju gospodarczego. Znaczący okres ożywienia gospodarczego tego regionu nastąpił w okresie od poł. XVI w. do końca XVIII w. Wtedy to miejscowości Krzeszów i Ulanów stały się głównymi nad środkowym Sanem ośrodkami flisactwa i szkutnictwa, na terenach puszczańskich powstawały zakłady związane z eksploatacją drzewa – powstawały maziarnie i potażnie, działały także kuźnice i huty szkła. Rozwój tych terenów został jednak zahamowany z powodu wydarzeń historycznych, które spowodowały tak dalece niszczące skutki, że właściwie rozpoczął się okres podupadania gospodarczego tych terenów, który pominąwszy krótkie okresy prób odbudowy, właściwie trwa do dzisiaj. Teren dzisiejszego powiatu nizańskiego stał się wielokrotnie terenem niszczącego przemarszu wojsk (wojska szwedzkie XVII w., najazd Rakoczego, przemarsz wojsk Księstwa

Warszawskiego, wojska rosyjskiego w czasie wojny francusko-austriackiej), a także będąc w XIX w. pod panowaniem Austrii w wyniku rozbiórów Polski był terenem trawionym przez tzw. „nędzę galicyjską”. Skutkiem tego ostatniego zjawiska nastąpiło zacofanie gospodarcze, przeludnienie, niezwykle trudne warunki materialne, co spowodowało masową emigrację mieszkańców za ocean. Sytuacja nie miała szans na polepszenie w związku z wybuchem I wojny światowej, która przyniosła nowe druzgocące starty nie tylko materialne ale i w ludziach. Pewne ożywienie gospodarcze, dające nadzieję na przyszły rozwój całego obszaru nizańskiego nastąpiło wraz z budową zakładów Centralnego Okręgu Przemysłowego (1937 r.). Ożywienie to zostało jednak przerwane wraz z wybuchem II wojny światowej. Od okresu powojennego do niedawna dobrobyt większości mieszkańców opierał się na pracy w dużych zakładach przemysłowych tj. Huta Stalowa Wola, Zakłady Metalowe „Nimet” w Nisku czy Zakłady Mięsne w Nisku, część ludności pracowała w rolnictwie. W ostatnich latach wspomniane zakłady uległy likwidacji, albo przeżywają proces restrukturyzacji co w konsekwencji spowodowało masowe zwolnienia pracowników. Nastąpiło zauważalne zubożenie, wystąpiło zjawisko wzmożonej emigracji - „wyjazdów za chlebem”, co przypomina w pewnym stopniu tendencje z XIX w. W związku z wyżej wymienionymi tendencjami na obszarze notuje się brak działań inwestycyjnych, nastąpił także zastój rozwoju rolnictwa, ze względu na spadek opłacalności produkcji rolnej. Należy wspomnieć, że wobec braku przemysłu oraz konieczności zarobkowania wielu mieszkańców obszaru powiatu zajmowało i zajmuje się nadal koszykarstwem. W okresie międzywojennym było ono podstawowym zajęciem dla 10 tys. chałupników.

Powiat nizański nie osiągnął nigdy pełni rozwoju gospodarczego, może za to poszczycić się bogatym dziedzictwem kulturowym. Do najciekawszych elementów składających się na atrakcyjność terenu powiatu nizańskiego pod względem dziedzictwa kulturowego należy m.in. fakt występowania na tych terenach śladów obecnej tu niegdyś barwnej kultury lasowiackiej, tzw. ginących zawodów, śladów wielokulturowości, tradycji wikliniarskiej oraz licznych zabytków. Na terenie powiatu niezwykle żywe są tradycje związane z flisactwem, kultywowane głównie w Ulanowie, gdzie dorocznie organizowane są spławy flisackie, rzekami: Wisłą, Odrą, Bugiem, znane w całej Polsce i za granicą. To dzięki silnie rozwiniętemu ośrodkowi flisackiemu i rzemiosłu szkutniczemu w XVII-XIX wieku Ulanów zdobył sławę i przeżywał dynamiczny rozwój. Dzisiaj flisactwo to historia i tradycja pielęgnowana i kultywowana przez mieszkańców miasteczka, a zwłaszcza przez członków Bractwa Miłośników Ziemi Ulanowskiej pod wezwaniem Św. Barbary. Dzięki inicjatywom Bractwa Ulanów odzyskał status Polskiej

Stolicy Flisactwa. Wciąż podtrzymywane są również tradycje regionalne związane z rymarstwem, kowalstwem artystycznym. Funkcję centrum wikliniarstwa, zarówno użytkowego jak i artystycznego, wspaniale pełni Rudnik nad Sanem, który zasłużył mianem Polskiej Stolicy Wikliny. Na barwność obszaru niewątpliwie ma wpływ działalność kapel ludowych, zespołów folklorystycznych, twórców ludowych, artystów profesjonalnych i amatorów. W tym miejscu wspomnieć należy o Zespole Pieśni i Tańca „Raclawice”, który od 1986 r. rozśławia Ziemię Nizańską koncertując na terenie całego kraju, a także poza jego granicami m.in. w Rosji, Niemczech, Belgii, Egipcie i we Włoszech. Lokalny folklor i tradycje ludowe wciąż są żywe także dzięki działalności „Nizańskiej Kapeli”, kapeli „Jeżowianie”, kapeli ludowej z Harasiuk czy kapeli z Ulanowa, która oprócz folkloru regionalnego podtrzymuje także tradycje flisackie. Na uwagę zasługuje także wieloletnia działalność zespołów obrzędowych z Harasiuk tj. Obieraczki Różgowiny i zespołu kolędniczego Herody. Do zachowania tradycji przyczynia się znacząco także obecność Zagrody Lasowiackiej w Krzeszowie Górnym, składającej się z trzech budynków przeniesionych z okolicznych wiosek pod koniec lat 90 - tych. Zwiedzając zagrodę można wyobrazić sobie jak niegdyś wyglądało życie i praca wielopokoleniowej rodziny na obszarze dzisiejszego powiatu.

Istotny element składający się na bogactwo kulturowe terenu stanowią także pozostałe zabytki o charakterze sakralnym i świeckim. Szczególnie wyróżnić należałoby zabytkowe kościoły w Ulanowie (XVII w.) i Krzeszowie (XVIII w.), które stanowią fragmenty „Szlaku Architektury Drewnianej”. Nie mniejszą wartość stanowią pozostałe zabytki takie jak:

- zespół dworsko-parkowy w Zarzeczcu k. Niska,
- plebania i dzwonnica w Raclawicach,
- park podworski w Raclawicach – Waldekówce,
- kaplica w Nisku - Warchołach (1884 r.),
- kaplica w Nisku - Malcach (1910 r.),
- dawny folwark Sopot w Nisku – Malcach wraz z figurą Świętej Rodziny (1887 r.),
- plebania i kościół farny w Nisku (XIX i XX w.) Od 1998 roku Sanktuarium św. Józefa,
- figura Najświętszego Serca Pana Jezusa w Nisku (1907 r.),
- cmentarz parafialny w Raclawicach. (XIX w.),
- kościół parafialny p.w. Świętej Trójcy w Rudniku nad Sanem z XIX-wieczną plebanią,
- rynek miejski w Rudniku nad Sanem z kamiennym popiersiem barona Hompescha, założyciela i inicjatora rozwoju przemysłu wikliniarskiego,
- zespół pałacowo – parkowy Tarnowskich w Rudniku, (XVIII - XIX w.),
- młyn - kaszarnia w Rudniku nad Sanem,

- dawna drewniana leśniczówka w Rudniku nad Sanem (XVIII w.),
- budynek Banku Kredytowego w Rudniku nad Sanem (1907 r.),
- kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Ulanowie (1868 r.),
- późnobarokowy Kościół p.w. św. Wojciecha w Bielinach (XIX w.),
- zespół klasztorno – kościelno - dworsko – parkowy w Bielinach (XVI-XIX w.),
- dawna cerkiew greckokatolicka p.w. św. Onufrego, obecnie parafialny kościół w Dąbrówce,
- dwie blaszane chorągwie z połowy XVIII w.,
- cmentarz żydowski w Ulanowie,
- relikty zamku starościńskiego z XIV-XV w. w Krzeszowie (wzgórze Rotunda),
- cmentarz żydowski w Krzeszowie,
- kościół p.w. NMP w Jeżowem (1914-1923),
- leśniczówka w Groblach (XIX w.),
- park podworski w Nowym Narcie,
- plebania i cmentarz parafialny w Jeżowem,
- drewniany kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Hucie Krzeszowskiej (1766 r.),
- parafialny kościół p.w. MB Bolesnej w Jarocinie (1918 r.),
- kościół filialny katolicki w Szyperkach, dawna kaplica greckokatolicka,
- drewniany kościół parafialny p.w. MB Królowej Polski w Domostawie (1910 r.).

Ciekawostkę turystyczną stanowić mogą także drewniana zabudowa flisaków i rzemieślników w Ulanowie przypominające zabudowania z nadbrzeża Bałtyku, które przetrwały do dnia dzisiejszego.

Tradycje regionalne świadomie kultywowane są przez liczne towarzystwa kulturalne działające na terenie powiatu, przez ośrodki kultury i biblioteki, które współpracują zarówno z towarzystwami i organizacjami działającymi na rzecz rozwoju kultury jak również z kołami gospodyń wiejskich. Placówki kulturalne prowadzą sprawdzone w swoim środowisku formy pracy. Stawiają sobie za cel propagowanie działalności kulturalno – oświatowej, podtrzymywanie tradycji regionalnych, organizowanie imprez kulturalnych. Współpracując ze sobą, a także z towarzystwami kulturalnymi organizują wspólnie wiele imprez mających na celu prezentację własnego dorobku, jak również promowanie zdolnych artystów i twórców ludowych reprezentujących takie dziedziny artystyczne jak: malarstwo, rzeźba, rękodzielnictwo, kowalstwo czy wikliniarstwo artystyczne. Na tle wszystkich ośrodków kultury wyraźnie odznacza się Miejski Ośrodek Kultury w Rudniku nad Sanem, za sprawą niedawno powstałego „Centrum Wikliniarstwa”. Za wzorowo zrealizowany projekt "Centrum Wikliniarstwa

w Rudniku nad Sanem" rudnicka gmina otrzymała nagrodę główną I edycji ogólnopolskiego konkursu "Polska Pięknieje - 7 Cudów Unijnych Funduszy" w kategorii "Rozwój turystyki na obszarach wiejskich". Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, wydawnictwo Pascal oraz firma Smartlink uznali Centrum Wikliniarstwa za jedną z najcenniejszych inicjatyw, przyczyniających się do podniesienia atrakcyjności turystycznej Polski. Centrum Wikliniarstwa stawia sobie za cel dbałość o historyczny i współczesny wizerunek rzemiosła o 135 letniej tradycji w zagłębiu wikliniarskim oraz promocję rzemiosła i miasta Rudnik nad Sanem jako Polskiej Stolicy Wikliny.

Dążenia osób i instytucji, które skupiają się na promocji regionu materializują się pod postacią cyklicznych imprez masowych o charakterze kulturalno-gospodarczym. W chwili obecnej niektóre z nich osiągnęły już zasięg ponadregionalny, do największych imprez należy:

„Wiklina” w Rudniku nad Sanem – której celem jest integracja społeczności regionu wokół tematu wikliny użytkowej (uprawy, produkcji, sprzedaży) oraz wikliny artystycznej,

„Ogólnopolskie Dni Flisactwa” w Ulanowie – których głównym celem jest kultywowanie tradycji flisackich i promocja produktów regionalnych,

„Powidlaki Krzeszowskie” w Krzeszowie – mające na celu zachowanie i promocję wielowiekowego grupowego zwyczaju smażenia powideł w miedzianych kotłach, promocję walorów turystycznych i kulturalnych gminy oraz promocję tradycyjnych produktów lokalnych,

„Święto Chleba” w Nisku – którego celem jest promocja tradycji piekarniczych, promocja gminy, jej dorobku kulturalnego oraz lokalnej przedsiębiorczości.

„Spotkania Rodzinne w Państwie Jarocin” w Jarocinie – których celem jest promocja gminy ze szczególnym uwzględnieniem walorów turystycznych i dorobku kulturalnego,

„Wakacjonalia” w Jeżowem – będące cyklem imprez folklorystycznych, których celem jest poszukiwanie korzeni kultury lasowiackiej, zbliżenie społeczności polskiej i ukraińskiej oraz promocja gminy,

„Grzyby” w Harasiukach – stawiające sobie za cel promowanie regionu, promocję gminy i jej walorów turystycznych. Impreza ta gromadzi miłośników grzybobrania i stanowi podsumowanie całego roku pozyskiwania bogactw z runa leśnego.

Cykliczną imprezą są także Dożynki Powiatowe, organizowane co roku w innej gminie oraz konkurs fotograficzny „Cudze chwalicie, swego nie znacie”. Ofertę kulturalną, nie tylko dla mieszkańców powiatu, wzbogacają także inne cenne przedsięwzięcia, takie jak Tydzień Kultury Biblijnej organizowany przez Towarzystwo Kultury Chrześcijańskiej „Logos” czy cykl koncertów, artystów z kręgu poezji śpiewanej, pod nazwą „Kwartalnik Sceniczny”, organizowany przez Nizańskie Centrum Kultury „Sokół” w Nisku we współpracy ze

Stowarzyszeniem Bezpieczny Powiat, koncerty organowe odbywające się w Rudniku nad Sanem, Ogólnopolski Plener Malarski w Krzeszowie i Plener Wikliny Artystycznej w Rudniku nad Sanem. Ciekawymi imprezami, które integrują społeczność lokalną i jednocześnie przyciągają widzów z zewnątrz są także imprezy: „Spotkanie Wigilijne połączone z przekazaniem Betlejemskiego Świątełka Pokoju” w Nisku, „Festiwal Dobrej Nadziei w Państwie Jarocin” i „Biegi Zwycięstwa nad Bolszewikami „Goń Bolszewika, Goń” imienia Sebastiana Małka i Jana Kozioła kawalerów orderu Virtuti Militari” w Jarocinie, Obchody Nocy Świętojańskiej w Ulanowie czy Międzynarodowy Przegląd Sztuki Dziecięcej i Młodzieżowej „Szkatuła” organizowany w Nisku. Na terenie powiatu organizowane są liczne konkursy i przeglądy. Do najpopularniejszych należą przeglądy kolęd i pastorałek, organizowane prawie w każdej z gmin, konkursy na najpiękniejsze szopki bożonarodzeniowe, konkurs na najpiękniejszą palmę wielkanocną organizowany w Zarzeczcu, konkurs kulinarny na "Najlepszy produkt ze śliwką" organizowany przez GOK w Krzeszowie czy „Konkurs Mykologiczny” organizowany przez gminę Harasiuki. Na stałe w kalendarzu imprez organizowanych w powiecie pojawił się „Wielki Piknik Rodzinny” zorganizowany w Raclawicach koło Niska po raz pierwszy w 2007 r., w ramach projektu „Aktywność mieszkańców szansą rozwoju powiatu nizańskiego”, W ramach tego samego projektu zorganizowano także „Jarmark Produktów Lokalnych”, który będzie nadal kontynuowany. Głównym celem jarmarku jest promocja produktów lokalnych. Podczas pierwszej edycji jarmarku zaprezentowały się najaktywniejsze koła gospodyń i stowarzyszenia działające na terenie powiatu. Do tej grupy zaliczyć należy: Koło Gospodyń Wiejskich z Krzeszowa, Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Jeżowskiej „Jeżowianie”, Koło Gospodyń Wiejskich „Krzeszów Górny”, Koło Gospodyń Wiejskich z Kopek, Koło Gospodyń Wiejskich z Huty Nowej, Bractwo Miłośników Ziemi Ulanowskiej pw. „Św. Barbary” i Stowarzyszenie Państwa Jarocin. Na wspomnianym jarmarku promowano produkty lokalne, którymi może się poszczycić powiat nizański. Jest ich wiele. Wśród nich są zarówno produkty tradycyjne zarejestrowane jak i takie, które nie posiadają statusu produktów tradycyjnych, jednakże stanowiące o lokalnym dziedzictwie.

Najważniejszym produktem lokalnym charakterystycznym dla całego terenu powiatu nizańskiego są wyroby wiklinowe. Oprócz tradycyjnych koszy, wyplatana jest także galanteria oraz meble stanowiące wyposażenie domowe. Produktem lokalnym są również nadal kultywowane tradycje flisackie spływy drzewa rzekami Sanem, Wisłą, Odrą i obecnie wykonywane jako rejsy turystyczne i promocyjne oraz spływy galarami ulanowskimi stanowiące atrakcję turystyczną na rzekach San i Tanew. Wśród lokalnych produktów znajdują się produkty kulinarne zarejestrowane jako produkty tradycyjne. Obecnie na liście produktów

regionalnych i tradycyjnych znajdują się Chleb flisacki, chrupaczki z Ulanowa, krupiak, powidła krzeszowskie, orzechówka krzeszowska oraz kruszon z Krzeszowa. Udało się także odtworzyć wiele potraw charakterystycznych dla terenu powiatu nizańskiego, które stanowią o bogactwie kulinarnym obszaru powiatu nizańskiego. Jest to m.in.: zupa grzybowa z makaronem, pierogi z kapustą i grzybami, kanony, przewijaki, gęsiówka, kaszak, kapuśniaki jeżowskie, farmuga, kapusta obwarzana, ser biały podsuszany, zalewajka, chleb wiejski, orzechówka krzeszowska, piróg biłgorajski, pierogi kudłate z serem i ziemniakami, kapuśniaki ze słodkiej kapusty i grzybami, rogaliki drożdżowe z czekoladą, lizaki, smalec z grzybami, łosuchy, kluski orylskie, chleb flisacki, borszcz flisacki, bułka drożdżowa z kaszy jaglanej, ser biały smażony i omilak.

Wskazując na bogactwo powiatu w produkty lokalne należy wspomnieć także o dotychczasowych staraniach dotyczących ich promocji. Nieocenioną rolę w tej kwestii spełnił cykl szkoleń i warsztatów, skierowanych do członkiń Kół Gospodyń Wiejskich, realizowany w ramach projektu „Aktywność mieszkańców szansą rozwoju powiatu nizańskiego”. Szkolenia cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem, a o ich szczególnej wartości świadczy efekt, którym jest aktywizacja i integracja pań widoczna w przygotowaniu wspólnych przedsięwzięć takich jak imprezy regionalne czy Pikniki Leaderowe, odbywające się w 2008 r. Dzięki wiedzy i praktycznym umiejętnościom KGW lepiej promują swoje produkty, a dzięki temu powiat nizański zyskuje coraz lepszy wizerunek. Przykładem aktywności w zakresie promocji produktów lokalnych jest Koło Gospodyń Wiejskich z Krzeszowa. Panie promują swoje wyroby i zdobywają wyróżnienia na różnego rodzaju imprezach. Brały udział m.in. w XI edycji Targów Rzemiosła i Przedsiębiorczości „Agrobieszczady 2006”, Ogólnopolskim Konkursie „Nasze Kulinarne Dziedzictwo” (w 2008 r. w finale znalazły się „Powidła Krzeszowskie”), w IV konkursie potraw stołu wigilijnego i ciasta świątecznego „Wokół Wigilijnego Stołu” w Jasionce, w wojewódzkim konkursie kulinarnym na najlepszy przysmak Podkarpacia, czy Jarmarku Produktów Lokalnych w Nisku i dożynkach powiatowych. Prestiżową „Perłą”, czyli najwyższym odznaczeniem dla produktów tradycyjnych, przyznawanym przez Polską Izbę Produktu Regionalnego odznaczony został w 2008 r. Chleb flisacki z Ulanowa.

2. Ocena społeczno – gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej.

- POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY, SPECYFIKA LOKALNEGO RYNKU PRACY I INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Na koniec 2006 r. obszar powiatu nizańskiego zamieszkiwało 67533 osoby, z tego liczba 23875 osób stanowiła ludność miejską, a 43559 osoby były mieszkańcami wsi. Powiat nizański zamieszkiwało 34057 kobiet i 33476 mężczyzn. Największy odsetek ludności zamieszkiwał gminę Nisko, najmniejszy gminę Krzeszów.

Stan ludności w powiecie nizańskim na dzień 31.XII. 2006 r.

Liczba ludności powiatu nizańskiego wg miejsca stałego zameldowania	
Powiat nizański	67533
Gmina Harasiuki	6484
Gmina Jarocin	5309
Gmina Jeżowe	9935
Gmina Krzeszów	4301
Gmina Nisko	22654
Gmina Rudnik nad Sanem	10131
Gmina Ulanów	8719

wyszczególnienie	ogółem	kobiety	mężczyźni
Liczba ludności powiatu nizańskiego	67533	34057	33476
Liczba ludności zameldowanej w miastach	23875	12212	11663
Liczba ludności zameldowanej na wsi	43559	21614	21768

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Na obszarze powiatu nizańskiego liczba ludności w wieku produkcyjnym (kobiety 15 – 59 lat; mężczyźni 15 – 64 lat) stanowiła 61,9% ogólnej liczby ludności obszaru. Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 23,3 %, natomiast w wieku poprodukcyjnym 14,8 %. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 61,5 osób w wieku nieprodukcyjnym i 23,9 osób

w wieku poprodukcyjnym, natomiast na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypada 63,5 osób w wieku poprodukcyjnym. Z danych wynika, że niekorzystnymi zmianami demograficznymi, charakterystycznymi dla powiatu nizańskiego jest starzenie się społeczeństwa. Do negatywnych tendencji należy także niski wskaźnik wykształcenia oraz wzmożona emigracja zarobkowa.

Na koniec 2007 roku liczba osób pracujących (łącznie z rolnictwem indywidualnym) wynosiła na obszarze powiatu nizańskiego 12337 osób, z czego ponad 50% stanowiły kobiety. Prawie połowa – 45,9 % ogólnej liczby pracujących była zatrudniona w sektorze rolniczym. Pozostała część pracujących to osoby zatrudnione w sektorze przemysłowym – 22,3 % i usługowym – 31,8 % w tym usługi rynkowe stanowiły 30,1 % natomiast usługi nierynkowe 69,9 %.

Stopa bezrobocia dla powiatu nizańskiego na koniec 2007 r. wynosiła 20,1% . Była o 5,9 % wyższa od średniej stopy bezrobocia w całym województwie podkarpackim i o 8,9 % wyższa od średniej stopy bezrobocia w kraju. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na obszarze powiatu wynosiła 4 623 osoby. Największe bezrobocie występowało wśród osób będących w przedziale wiekowym 25 – 34 lat. Pod względem wykształcenia największą część bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 32,5% ogółu bezrobotnych. Wśród 4623 osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Nisku znalazło się 726 osób bezrobotnych bez zawodu tj. (16%) ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych. W grupie zarejestrowanych bezrobotnych znalazło się 2637 bezrobotnych kobiet tj. (57% ogółu bezrobotnych), w tym 455 bezrobotnych kobiet bez zawodu, 1841 osób bezrobotnych pozostających w ewidencji powyżej 12 miesięcy tj. (40 % ogółu bezrobotnych), w tym 32 osoby bezrobotne bez zawodu, 231 absolwentów w tym 117 bez zawodu tj. (5% ogółu bezrobotnych).

Z przeprowadzonego przez Powiatowy Urząd Pracy w Nisku rankingu zawodów deficytowych i nadwyżkowych wynika, że rynek pracy powiatu nizańskiego jest wysoce nadwyżkowy, ale zmniejsza się liczba rejestrujących się bezrobotnych, w tym również liczba absolwentów. Porównując napływ bezrobotnych wg zawodów do napływu ofert pracy można wyciągnąć wnioski, że pracę w powiecie nizańskim najłatwiej znalazłyby osoby, które zdecydowałyby się na uzyskanie nowych kwalifikacji zawodowych i chciałyby pracować w charakterze pracownika biurowego, sprzedawcy, robotnika budowlanego, stolarza, czy magazyniera. Również zawody: pomoc kuchenna, sprzątaczką, kierowca samochodu

osobowego (kierowca-sprzedawca) czy stolarz stają się coraz bardziej poszukiwanymi (deficytowymi) zawodami na niżańskim rynku pracy. Przeprowadzona analiza potwierdza opinię, że na terenie Niska i powiatu dominuje handel oraz działalność usługowa, a miejsca pracy w znacznym odsetku generowane są przez handel i usługi, administrację publiczną i służbę zdrowia oraz sezonowo przez sektor budownictwa. Zwiększa się zapotrzebowanie na pracowników biurowych ze znajomością języków obcych i pracowników do obsługi barów i restauracji. Sytuacja bezrobotnych w powiecie niżańskim nie jest w dalszym ciągu łatwa, ale ulega poprawie. W dalszym ciągu obserwujemy niedopasowanie posiadanego zawodu do potrzeb pracodawców. Powodem takiego stanu rzeczy może być głównie słabe tempo rozwoju regionalnego, gdzie nie przybywa taka liczba miejsc pracy, która mogłaby wchłonąć większą część osób bezrobotnych.

Sytuacja ekonomiczna wielu rodzin w powiecie niżańskim nie przedstawia się najlepiej. Wg danych GUS na terenie powiatu niżańskiego, pod koniec 2007 r., przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło 2124,52 zł. Wynagrodzenia były niższe o 25,9 % od średniej krajowej. Dane te dotyczą osób pracujących. Ciężko zbadać sytuację ekonomiczną osób niepracujących, których odsetek na terenie powiatu jest bardzo wysoki. Mimo, że w ostatnich latach obserwuje się spadek stopy bezrobocia, to i tak pozostaje ona jedną z najwyższych w województwie. Dane na temat liczby osób bezrobotnych dotyczą jedynie osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy. Nie ma danych na temat osób niepracujących pozostających poza ewidencją. Bezrobocie i idący za tym brak dochodów jest głównym problemem życiowym rodzin zwłaszcza niepełnych i wielodzietnych. O złej sytuacji ekonomicznej wielu rodzin świadczy fakt, że ośrodki pomocy społecznej notują wzrastającą liczbę osób ubiegających się o pomoc. Brakuje miarodajnych danych, które pozwoliłyby na określenie skali ubóstwa. Jednak odwołując się do ustawowego kryterium i poddając analizie dane klientów ośrodków pomocy społecznej ośrodek w Nisku stwierdza, że ubóstwo dotyczy znacznego odsetka rodzin. Proporcja ludności gminy i miasta Nisko korzystających z pomocy społecznej do ogólnej liczby mieszkańców regionu w latach 2000 – 2003 utrzymywała się na poziomie 18-20 %. Jest to współczynnik wysoki i świadczy on o spadku dochodów mieszkańców i o ubożeniu społeczeństwa. O złej sytuacji ekonomicznej mieszkańców świadczy fakt, że znaczny odsetek rodzin posiada zadłużenie płatnicze powyżej trzech miesięcy. Liczba rodzin przewidzianych do eksmisji jest również wysoka. Należy domniemywać, że sytuacja ekonomiczna rodzin w pozostałych gminach powiatu jest podobna lub gorsza, zwłaszcza na terenach typowo wiejskich. Dane przedstawiane przez ośrodki są niedoszacowanie, gdyż znaczna część osób ubogich nie

zwraca się o wsparcie. Budżety domowe ratują w znacznym stopniu zagraniczne wyjazdy zarobkowe. Być może dzięki nim, oprócz wskazanych wyżej tendencji do ubożenia, występują także zjawiska kontrastowe. Obserwuje się bowiem jednocześnie wzrost jakości życia u części mieszkańców. Świadczy o tym chociażby narastający problem z miejscami do parkowania, spowodowany wzrastającą ilością nabywanych samochodów, czy powstawanie nowych siłowni, zakładów kosmetycznych, fryzjerskich i zakładów gastronomicznych itp., co stanowi odpowiedź na potrzeby rosnącej grupy zamożniejszych klientów.

W korzystnym świetle obszar powiatu niżańskiego stawia wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego. Ochroną porządku publicznego na terenie powiatu niżańskiego zajmuje się Komenda Powiatowa Policji w Nisku wraz z Posterunkami Policji w poszczególnych jednostkach administracyjnych. Bezpieczeństwem przeciwpożarowym, likwidowaniem miejscowych zagrożeń w wypadku klęsk żywiołowych na terenie powiatu niżańskiego zajmuje się Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, a także występujące w każdej gminie Ochotnicze Straże Pożarne. Państwowa Inspekcja Sanitarna obejmuje swym działaniem bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców. Z analiz danych statystycznych Wojewódzkiej Komendy Policji w Rzeszowie obrazujących zagrożenie przestępczością wynika, że w ostatnich latach nastąpił zauważalny spadek zagrożenia przestępczością na obszarze województwa podkarpackiego. Spadkowi liczby przestępstw towarzyszył w 2007 roku wzrost wykrywalności ogólnej przestępstw, w tym wykrywalności przestępstw kryminalnych, dominujących w strukturze przestępczości. W 2007 roku podkarpacka Policja osiągnęła jeden z najwyższych w skali kraju wskaźników wykrywalności ogólnej przestępstw (72,1 %), także wskaźnik zagrożenia przestępstwami na 100 tys. mieszkańców w 2007 r. dla województwa podkarpackiego był najniższy wskaźnikiem w skali kraju. Takie same tendencje notuje się także na terenie powiatu niżańskiego. Przy czym wskaźniki wykrywalności przestępstw (w 2006 r.) na terenie powiatu były ogółem wyższe o 10 % niż w województwie. Świadczy to o tym, że na terenie powiatu poziom bezpieczeństwa jest jeszcze wyższy niż w województwie. Ogólnie rzecz biorąc poziom bezpieczeństwa publicznego na terenie powiatu jest bardzo wysoki, co stanowi o tym, że powiat niżański jest miejscem bezpiecznym i stanowi przyjazne miejsce dla mieszkańców i ewentualnych turystów.

Ochronę zdrowotną mieszkańców powiatu niżańskiego, w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, zabezpiecza Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Nisku, w skład którego wchodzi: Szpital Powiatowy im. PCK z oddziałami:

dziecięcym, chirurgicznym, dwoma wewnętrznymi i ginekologiczno – położniczym, Przychodnia Specjalistyczna w Nisku z 3 poradniami „K”, Oddział Pomocy Doraźnej, Działy Fizjoterapii i Diagnostyczny, a także Gminny Samodzielny Publiczny ZOZ w Krzeszowie,¹³ niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz Specjalistyczna Przychodnia Lekarska – s.c. w Nisku. Usługi stomatologiczne są w pełni sprywatyzowane. Prywatne gabinety stomatologiczne podpisują bezpośrednio kontrakty z NFZ. Według danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie pod koniec 2006 r. na terenie powiatu funkcjonowało 15 aptek, a liczba ludności przypadająca na jedną aptekę wynosiła 4472. W zestawieniach statystycznych znalazło się 26 zakładów opieki zdrowotnej i 29 praktyk lekarskich. Ogólnie można stwierdzić, że warunki odnośnie opieki zdrowotnej w powiecie nizańskim są zadawalające.

Na terenie powiatu nizańskiego ludzie będący w trudnej sytuacji materialnej mogą uzyskać pomoc w ośrodkach pomocy społecznej funkcjonujących na terenie każdej gminy. Pomoc ta może być udzielona w formie pieniężnej, rzeczowej i usługowej. Szczególną troską objęte są rodziny niepełne, wielodzietne, osoby samotne i bezrobotni. Oprócz pomocy pieniężnej ośrodki świadczą usługi opiekuńcze i poradnicze. Ośrodek Pomocy Społecznej w Nisku prowadzi cztery świetlice środowiskowo – profilaktyczne dla dzieci z rodzin zagrożonych alkoholizmem (w Nisku, Zarzeczcu, Wolinie i Nowosielcu). Działa także dzienny Środowiskowy Dom Samopomocy. Pomoc niesie także Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie organizuje i zapewnia usługi w domach pomocy społecznej o zasięgu ponad gminnym oraz kieruje osoby ubiegające się o przyjęcie do nich. Rozpoznawanie i usuwanie przyczyn trudności w nauce i zachowaniu dzieci i młodzieży to zadania realizowane przez Poradnię Psychologiczno – Pedagogiczną w Nisku. W Nisku funkcjonuje także Poradnia Uzależnień i Współuzależnień oraz Poradnia Zdrowia Psychicznego. Także w Nisku działa Parafialny Zespół Opieki i Stacja Opieki „Caritas”. W Rudniku nad Sanem funkcjonuje całodobowa placówka opiekuńczo – wychowawcza dla dzieci i młodzieży – Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy. W powiecie nizańskim brakuje domu stacjonarnej pomocy społecznej i ośrodka rehabilitacji dla dzieci niepełnosprawnych.

Jeżeli chodzi o dostęp do edukacji na terenie powiatu to należy stwierdzić, że jest on na dobrym poziomie. Na terenie każdej gminy funkcjonują szkoły podstawowe i gimnazja. Szkoły średnie znajdują się w Nisku, Rudniku nad Sanem, Ulanowie i Jeżowem. W Nisku działa ponadto Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych, Niepubliczne Studium Informatyczne, filia Politechniki Radomskiej i od niedawna policealna szkoła dla dorosłych. Mieszkańcy powiatu

mogą studiować także w sąsiadującej z Niskiem Stalowej Woli, w której znajduje się m.in. filia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Radomiu. Budynki szkolne na terenie powiatu są w dobrym stanie technicznym, wiele z nich posiada sale gimnastyczne spełniające obowiązujące standardy. Liczbę placówek edukacyjnych w powiecie nizańskim w roku szkolnym 2006/2007 przedstawia tabela poniżej.

Szkolnictwo w powiecie nizańskim w roku szkolnym 2006/2007

PL.	WYSZCZEGÓLNIENIE	ILOŚĆ PLACÓWEK	ILOŚĆ UCZNIÓW
1	wychowanie przedszkolne (z przedszkolami)	48	1121
2	szkoły podstawowe	45	4999
3	gimnazja	14	3223
4	licea ogólnokształcące	4	878
5	licea profilowane	3	282
6	technika	5	1043
7	zasadnicze szkoły zawodowe	2	190

Źródło: Urząd Statystyczny w Rzeszowie

Również dostęp mieszkańców do kultury należy ocenić jako dobry, zwłaszcza w miejscowościach, w których zlokalizowane są siedziby urzędów gmin. Na terenie powiatu nizańskiego funkcjonuje siedem samorządowych ośrodków kultury wraz z filiami. Wśród nich znajduje się Nizańskie Centrum Kultury „Sokół” w Nisku, Filia NCK „Sokół” w Zarzeczcu, Filia NCK „Sokół” w Nowosielcu, Oddział zamiejscowy NCK w Zespole Szkół nr 2 w Nisku, Dom Kultury w Wolinie, Miejski Ośrodek Kultury z Centrum Wikliniarstwa w Rudniku nad Sanem, Gminne Centrum Kultury w Ulanowie, Gminny Ośrodek Kultury w Harasiukach, Gminne Centrum Kultury w Jeżowem, Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Jarocinie i Gminny Ośrodek Kultury w Krzeszowie. Działa także Katolicki Dom Kultury „Arka” w Raclawicach. W powiecie funkcjonują dwa kina – w Nisku Kino „Sokół” i Rudniku nad Sanem Kino „Rusałka”. Liczba przypadającej ludności na jedno miejsce w kinie wynosi 144,80. Mieszkańcy powiatu korzystają z siedmiu gminnych publicznych bibliotek i ich filii oraz z Biblioteki Pedagogicznej w Tarnobrzegu - filii w Nisku. Dzieci i młodzież korzysta także z bibliotek szkolnych. Według danych statystycznych z 2007 r. na terenie powiatu funkcjonowały 24 biblioteki łącznie z filiami, z których skorzystało w ciągu roku 9691 czytelników. Liczba czytelników bibliotek publicznych na 1000 ludności wynosiła 144,53. Jeśli chodzi o dostęp do kultury, nieco gorsza sytuacja panuje w małych miejscowościach wiejskich. Dlatego sieć

istniejących placówek kulturalnych powinny uzupełniać świetlice wiejskie czy domy ludowe, których brakuje w małych miejscowościach oddalonych od większych ośrodków.

- GOSPODARKA OBSZARU

Powiat nizański jest powiatem o charakterze rolniczo – przemysłowym ze znaczną przewagą rolnictwa. Według danych statystycznych, na koniec 2007 r. blisko połowa (45,9 %) ogólnej liczby pracujących w powiecie nizańskim była zatrudniona w sektorze rolniczym. W gospodarstwach przeważa produkcja roślinna (uprawa zbóż i ziemniaków). W kilku gminach uprawiana jest wiklina (gmina Rudnik – ok.120 firm zajmujących się przetwórstwem wikliny) jako surowiec do produkcji wyrobów koszykarskich. Produkcja zwierzęca to przeważnie hodowla trzody chlewnej i bydła. W produkcji rolnej dominuje gospodarka indywidualna. Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w Rzeszowie z 2002 r., na obszarze powiatu funkcjonują 12033 gospodarstwa rolne. Łącznie zajmują 423,65 km², co stanowi 53,9 % powierzchni całego terenu powiatu. Użytki rolne zajmują powierzchnię 338,81 km². Największa ilość gospodarstw znajduje się na terenie gminy Nisko, Rudnik nad Sanem i Ulanów. Wśród ogólnej liczby gospodarstw - 8457 to gospodarstwa posiadające powyżej 1 ha użytków rolnych.

Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych indywidualnych w powiecie nizańskim w 2002 r.

wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych		Powierzchnia w ha					
	ogółem	W tym powyżej 1 ha użytków rolnych	ogółem	W tym użytki rolne				
				razem	Gruntory	sady	łąki	pastwiska
Powiat nizański	12033	8457	42365	33881	22754	155	9268	1705
Gmina Nisko	2816	1401	4872	4173	2841	34	1201	97
Gmina Rudnik nad Sanem	1859	927	3295	2810	2080	25	644	62
Gmina Ulanów	1844	1375	6456	5313	3528	13	1493	279
Gmina Harasiuki	1391	1256	9441	6533	4653	24	1430	426
Gmina Jarocin	1110	1001	5996	4481	2472	5	1588	415
Gmina Jeżowe	197	1715	7607	6815	4377	7	2213	218
Gmina Krzeszów	1016	782	4700	3757	2802	47	701	207

Źródło: Urząd Statystyczny w Rzeszowie

Niekorzystne zjawisko w rolnictwie to 79% gospodarstw mieszczących się w przedziale od 1-5 ha, w których trudno prowadzić opłacalną produkcję rolną. Wskutek tego dochodzi do zaniechania użytkowania gruntów rolnych. Bolączką rolnictwa jest także brak specjalizacji produkcji. W związku z powyższym istnieje potrzeba rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej lub ukierunkowanie się na produkcję ekologiczną, której sprzyjają warunki środowiskowe.

Obecnie pozarolniczy potencjał gospodarczy tworzą głównie małe i średnie podmioty gospodarcze i jedno lub kilkuosobowe zakłady osób fizycznych o zróżnicowanym profilu działalności.

Według GUS na koniec 2007 r. na terenie powiatu nizańskiego działało 3614 podmiotów gospodarczych, w tym 168 należało do sektora publicznego, a 3446 do prywatnego. Najwięcej jednostek działa w sekcjach: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego, przetwórstwo przemysłowe i budownictwo. W latach 2003 – 2007 zauważalny jest wzrost liczby jednostek zarejestrowanych w systemie REGON zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym. Tendencje te obrazuje poniższa tabela.

Liczba jednostek zarejestrowanych w systemie REGON

lata	ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny
2003	3470	161	3309
2004	3432	160	3272
2005	3448	162	3286
2006	3514	162	3352
2007	3614	168	3446

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Mimo, że następuje wzrost liczby podmiotów gospodarczych w powiecie, to najświeższe dane statystyczne z 31.07.2008 r. Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, dotyczące liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców wskazują, że na tle województwa podkarpackiego powiat nizański należy nadal do obszarów zdegradowanych gospodarczo. W powiecie nizańskim liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców wynosi 55. (Dla porównania, najwyższa liczba podmiotów gospodarczych występuje w mieście Rzeszów i wynosi 112, najniższa w

powiecie strzyżowskim z liczbą 48.) O niekorzystnej sytuacji gospodarczej w powiecie nizańskim świadczą także niskie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach działających na jego terenie. Pewną szansę na rozwój gospodarczy i przyciągnięcie inwestorów stanowi obecność Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, która swoim obszarem obejmuje rejon inwestycyjny Nisko utworzony na bazie zabudowy przemysłowej dawnych Zakładów Metalowych „Nimet”. Swoje miejsce w strefie znalazły także tereny gminy Rudnik nad Sanem. Do kluczowych dla obszaru powiatu nizańskiego firm należą:

Gmina i Miasto Nisko	<ul style="list-style-type: none"> - „Primbud” Sp. z o.o. Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno – Monterskich Budownictwa w Nisku, - „Edima” PPH Nisko, - „Armes” Zakład Artykułów Ściernych w Nisku, - „Bass – Panel” Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Zakład Pracy Chronionej w Zarzeczcu koło Niska, - ABN „Profil” Nisko, - „Optimum” Zarzeczce koło Niska
Gmina i Miasto Rudnik nad Sanem	<ul style="list-style-type: none"> - Polimex Mostostal S.A., - Nadleśnictwo Rudnik, - „MOLTER” Wytwórnia Mas Bitumicznych Sp. z o.o., - „DELTA” Zakłady Produkcji Koszykarskiej, - „PATKAR” Firma Handlowo Produkcyjna, - HEJS Przedsiębiorstwo Handlu Zagranicznego, - „MIRMARO” Wyroby z wikliny, - „WIKTRANS” WPPH s.c., - „OLKO” Wyroby z Wikliny, - FAKRO Przedsiębiorstwo Produkcyjne Sp. z o.o., - „WNUK” Producent Wyrobów z Wikliny, - STALPOL Zakłady Produkcyjno – Handlowe Sp. z o.o.
Gmina Ulanów	<ul style="list-style-type: none"> - Piekarnia i Ciastkarnia „Rogalik” w Ulanowie - Hotel „Galicja” - Pinus. Zakład produkcji drzewnej - GS „Samopomoc Chłopska” - Jawor. Zakład produkcji drzewnej
Gmina Harasiuki	Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej: Ceramika Harasiuki Sp. z o.o
Gmina Jeżowe	<ul style="list-style-type: none"> - Hurtownia Paliw Płynnych „MAANTE” Sp. z o.o., - Zakład Produkcji Mebli Wiklinowych i Rattanowych „Wilimex”, - GS „Samopomoc Chłopska”
Gmina Jarocin	<ul style="list-style-type: none"> - 3R BAT Sp. z o.o. oddział w Polsce - Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o.
Gmina Krzeszów	<ul style="list-style-type: none"> - Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Krzeszowie - OPIFEX-SKA Sp. z o.o. - Przedsiębiorstwo Handlowo Usługowe Złoty Stok Sp. z o.o.

Teren powiatu jest ubogi jeżeli chodzi o instytucje obsługi biznesu. Funkcjonują tu banki, a jedynymi instytucjami świadczącymi usługi doradcze jest Stowarzyszenie „Niżańskie Centrum Rozwoju” oraz Agencja Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa w Nisku. Przedsiębiorcy i rolnicy mogą uzyskać pomoc w instytucjach zlokalizowanych poza powiatem tj. Agencja Rozwoju Przemysłu S.A., Oddział w Tarnobrzegu, Fundacja Ośrodek Promowania i Wspierania Przedsiębiorczości Wiejskiej w Sandomierzu, Leżajskie Stowarzyszenie Rozwoju, Regionalna Izba Gospodarcza w Stalowej Woli.

- AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Pozytywnie natomiast przedstawia się obraz terenu objętego LSR jeśli chodzi o aktywność społeczną jego mieszkańców. Miarą aktywności społecznej jest między innymi wzrost liczby osób, które angażują się w działalność o charakterze społecznym. Na przestrzeni ostatnich lat na terenie powiatu niżańskiego obserwuje się zjawisko rozwoju sektora pozarządowego. Pod koniec 2008 r. w ewidencji powiatowej znalazło się aż 45 stowarzyszeń zarejestrowanych w KRS. Obszary działalności organizacji pozarządowych obejmują praktycznie wszystkie dziedziny życia społecznego, między innymi: kulturę, sport i rekreację, edukację, pomoc społeczną, promowanie idei społeczeństwa obywatelskiego, a także rozwój gospodarczy regionu. Na terenie powiatu niżańskiego działa także 17 Klubów Sportowych (nieprowadzących działalności gospodarczej) oraz 27 Uczniowskich Klubów Sportowych. Organizacje pozarządowe chętnie stają się animatorami życia społecznej lokalności. Działania stowarzyszeń są odpowiedzią na konkretne potrzeby mieszkańców miejscowości, w których działają, a coraz częściej dzięki współpracy z innymi organizacjami ich działania stają się ponadlokalnymi. Wśród partnerów stowarzyszeń szczególne miejsce zajmuje lokalny samorząd na poziomie gmin i powiatu oraz ich jednostki organizacyjne takie jak szkoły czy ośrodki kultury. Najlepszym przykładem współpracy różnych sektorów, z bardzo wyraźnym udziałem stowarzyszeń było stworzenie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich dla terenu powiatu niżańskiego.

Do najaktywniejszych organizacji pozarządowych, które zasługują na specjalne wyróżnienie należą:

Bractwo Miłośników Ziemi Ulanowskiej pod wezwaniem św. Barbary, którego głównym zadaniem jest włączenie w nurt życia gospodarczego, kulturalnego i religijnego mieszkańców

gminy i miasta Ulanów poprzez organizowanie flisów na Sanie, Wiśle i Odrze, spływów galarami na rzece San, imprez promujących regionalne tradycje oraz zawodów i imprez sportowych.

Towarzystwo Miłośników Ziemi Rudnickiej w Rudniku nad Sanem zajmujące się głównie inicjowaniem i inspirowaniem prac badawczych nad historią i teraźniejszością Ziemi Rudnickiej (wydawca kwartalnika pod nazwą Przegląd Rudnicki).

Stowarzyszenie Przyjaciół Państwa Jarocin, którego celem jest wspieranie rozwoju społecznego i gospodarczego gminy Jarocin poprzez szeroko rozumianą działalność kulturalną. (Namacalnym owocem jego działań jest np. cykliczna impreza „Spotkania Rodzinne w Państwie Jarocin”).

Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Jeżowskiej „Jeżowianie”, stawiające sobie za cel promowanie kultury lasowiackiej. (W skład stowarzyszenia wchodzi zespół śpiewaczy i kapela ludowa).

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Krzeszowskiej „ROTUNDA” prowadzące działania na rzecz renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy Krzeszów, ochrony dóbr kultury i tradycji. (Dzięki działaniom stowarzyszenia w chwili obecnej prowadzona jest renowacja zabytkowego kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP w Krzeszowie).

Stowarzyszenie „Nizańskie Centrum Rozwoju”, którego głównym celem jest wspieranie inicjatyw mających na celu społeczno-ekonomiczny rozwój wspólnot i społeczności lokalnej powiatu nizańskiego oraz wspomaganie rozwoju gospodarczego. (Cele realizuje poprzez budowanie lokalnego partnerstwa pomiędzy samorządem lokalnym, administracją państwową, środowiskiem biznesu oraz organizacjami pozarządowymi oraz prowadzenie działalności o charakterze oświatowo-edukacyjnym poprzez organizowanie kursów, szkoleń, seminariów i konferencji w ramach programów finansujących).

Stowarzyszenie Ruch Pomocy Psychologicznej Integracja w Nisku stawiające sobie m. in. za cel wspieranie rozwoju osobistego i zawodowego osób pracujących z ludźmi (w obszarze edukacji, pomocy społecznej, opieki zdrowotnej, kultury i zarządzania), wspieranie dzieci i młodzieży uzdolnionej i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wśród celów znajduje się także aktywizowanie społeczności lokalnych do podejmowania zadań sprzyjających ich rozwojowi, w szczególności budowaniu społeczeństwa obywatelskiego. Wśród wielu zrealizowanych programów, na szczególne wyróżnienie zasługuje program „Młodzi Liderzy Społeczeństwa Obywatelskiego”, którego efektem jest działająca od 2006 roku do dzisiaj **Młodzieżowa Rada Miasta Nisko**.

Mówiąc o aktywności mieszkańców powiatu należy wspomnieć o frekwencji w wyborach. Mimo, że porównując frekwencje wyborczą w wyborach samorządowych w latach 2002 i 2006, obserwuje się jej spadek, to na tle województwa i kraju wypada ona od nich o wiele korzystniej. Wspominając o wyborach trzeba wspomnieć o dużym zaufaniu społecznym, którzy cieszą się lokalni wójtowie i burmistrzowie większości gmin wchodzących w skład powiatu, o czym świadczą wieloletnie kadencje tych samych osób. Bardzo dobry wynik powiat osiągnął w wyborach prezydenckich w 2000 r. Wtedy frekwencja wyniosła aż 55,77 %. W kolejnych wyborach prezydenckich (2005 r.) frekwencja była dużo niższa (I tura - 44,31%, II tura - 47,73%), ale za to w wyborach do Sejmu i Senatu obserwuje się wzrost frekwencji wyborczej (42,33 % - rok 2001, 43,58% - 2007 r.). Podsumowując można stwierdzić, że pod względem aktywności wyborczej mieszkańcy powiatu nizańskiego wypadają nienajgorzej.

Aktywność mieszkańców powiatu przejawia się także poprzez fora internetowe. Na szczególną uwagę zasługuje tu Forum Nizańskie, na którym dyskutuje się m.in. na tematy związane z działalnością samorządu, kulturą, oświatą, promuje walory przyrodnicze i kulturalne powiatu i okolic. Forum, pełniąc rolę opinii społecznej, niejednokrotnie zwróciło uwagę lokalnych władz i organizacji na problemy i przyczyniło się pośrednio do zmian w miasteczku. Do najbardziej aktywnych zaliczyć można także forum w Rudniku nad Sanem i Jeżowem.

3) Specyfika obszaru.

Do największych bolączek objętego LSR należy bardzo wysoki stopień bezrobocia, niewystarczająca liczba ofert pracy, brak działań inwestycyjnych, niski wskaźnik przedsiębiorczości, ubożenie społeczeństwa. Jedną z przyczyn wysokiego bezrobocia jest min. likwidacja, bądź zmiany restrukturyzacyjne dużych zakładów pracy takich jak Huta Stalowa Wola, „Nimet” w Nisku, Zakłady Mięsne w Nisku, co pociągnęło za sobą proces masowego zwalniania pracowników. Należy dodać, że mieszkańcy tego terenu utrzymywali się głównie dzięki pracy w rolnictwie oraz z pracy w w/w zakładach. Powiat nizański jest terenem o profilu rolniczym, jednak uprawa ziemi nie jest zajęciem dochodowym. Do przyczyn nieopłacalności produkcji rolnej należy między innymi fakt występowania bardzo słabych gleb, (za wyjątkiem terenu Doliny Sanu), rozdrobnienie gospodarstw, brak specjalizacji produkcji. Na słaby rozwój obszaru wpływa zły stan dróg oraz brak planu zagospodarowania licznych odłogów i ugorów. Do ważnych przyczyn zastoju rozwojowego należy także niski wskaźnik wykształcenia wśród mieszkańców tych terenów. Skutkiem bardzo złej sytuacji na lokalnym rynku pracy jest zauważalne ubożenie mieszkańców, niekorzystne zmiany demograficzne (starzenie się

społeczeństwa) oraz zjawisko wzmożonej emigracji w celach zarobkowych. Niepokojące są postawy bierności i niezaradności wśród mieszkańców, prawdopodobnie związane z brakiem perspektyw na przyszłość.

Zważywszy na nikłą szansę uprzemysłowienia terenu powiatu nizańskiego wydaje się, że perspektywy rozwoju tkwią w dużej mierze w umiejętnym wykorzystaniu jego zalet wynikających z atrakcyjnych uwarunkowań krajobrazowo-przyrodniczych i kulturowych, także w poszukiwaniu koncepcji zagospodarowania nieużytków rolnych, nakierowaniu gospodarstw na uprawy ekologiczne oraz znalezieniu alternatywnych sposobów zarobkowania. Szansą dla tego terenu jest również coraz lepiej rozwijająca się branża wikliniarska i potencjał drzemiący w produktach lokalnych. Do najbardziej przyszłościowych kierunków rozwoju należy potencjał w postaci dogodnych warunków do uprawiania szeroko pojętej turystyki.

Na atrakcyjność obszaru objętego LSR, pod względem turystycznym, wpływa obecność dużych rzek takich jak San i Tanew (gdzie panuje swoisty mikroklimat nasycony jodem) oraz wielu rzeczek min. Bukowej, Rudnej, Stróżanki, Barcówki. Niewątpliwe bogactwo naturalne ziemi nizańskiej stanowi obfita i unikalna flora i fauna. Piękny krajobraz tworzą tutaj właśnie doliny meandrujących rzek z licznymi piaszczystymi łachami, o brzegach porośniętych zaroślami i zadrzewieniami o charakterze łągowym, z terasami zalewowymi, porośniętymi zbiorowiskami łąkowymi oraz szachownicami pól. Również zarastające ciekawą roślinnością wodną i bagienną starorzecza oraz występujące wśród dominujących w krajobrazie lasów liczne mokradła i bagna, stanowią ciekawy element krajobrazu, podnoszący jego atrakcyjność. Z punktu widzenia potencjalnych turystów szczególnie cenne są tereny leśne ze względu na bogate runo: grzyby, maliny, jeżyny, jagody itp. Zważywszy na stopień zalesienia terenu wspaniale rozwijają się tradycje łowieckie, zaś obecność rzek i małych zbiorników wodnych sprzyjają wędkarstwu. Nieocenioną zaletą jest czyste powietrze oraz sprzyjający klimat min. ze względu na bardzo wysoki stopień nasłonecznienia tych terenów.

Obszar objęty LSR posiada także korzystne uwarunkowania kulturowe, które mogą pomóc stworzyć zintegrowaną ofertę turystyczną. Do najważniejszych należą tradycje wikliniarskie i flisackie. Atutem przyciągającym turystów są imprezy regionalne, organizowane przez poszczególne gminy powiatu, których zadaniem jest promocja produktów lokalnych i bogatego dorobku kulturalnego. Nie bez znaczenia jest także bogata całoroczna oferta kulturalna oferowana przez domy kultury oraz licznie występujące zabytki kultury materialnej. Nie bez znaczenia jest fakt, że miejscowości powiatu mogą stanowić doskonałą bazę wypadową do zwiedzania licznych atrakcji znajdujących się w regionie. Szansą dla tego obszaru w kierunku rozwoju turystyki, w tym turystyki biznesowej jest także jego położenie w stosunkowo

niewielkiej odległości od dużych ośrodków miejskich, takich jak Stalowa Wola, Mielec, Tarnobrzeg czy Rzeszów oraz położenie w pasie przygranicznym z Ukrainą. Atutem jest położenie przy krajowych drogach oraz dobra łączność komunikacyjna ułatwiająca dotarcie potencjalnych turystów z najdalszych zakątków kraju. Nadzieją na rozwój tego obszaru jest duża aktywność mieszkańców, chęć współpracy i nakierowanie na wspólny cel, którym jest przezwyciężenie problemów, które ich dotyczą. Chcąc wykorzystać szanse tkwiące w potencjale przyrodniczym i kulturowym mieszkańcy powinni postawić na rozwój agroturystyki, stworzyć odpowiednie zaplecze do rozwoju turystyki rowerowej, pieszej i wodnej oraz zadbać o dobrą promocję tego obszaru. Nadzieją, że szanse te zostaną wykorzystane są widoczne pierwsze odważne działania takie jak powstanie Centrum Wikliniarstwa w Rudniku nad Sanem i Portu Flisackiego w Ulanowie oraz opracowanie koncepcji zagospodarowania sieci rzek i zbiorników wodnych na terenie powiatu. Dobrym zwiastunem są także inicjatywy prywatnych przedsiębiorców takie jak powstanie stoku narciarskiego w Krzeszowie oraz powoli rozwijająca się branża gastronomiczna. Położenie obszaru w dolinach rzek pozwoliło nazwać go Krainą Sanu i Tanwi i pod takim hasłem promować w ramach projektu „Aktywność mieszkańców szansą powiatu nizańskiego”. Promocja powiatu nizańskiego jako spójnego obszaru stanowi również miły krok w kierunku rozwoju turystyki na tym terenie.

Rozwojowi infrastruktury turystycznej powinien towarzyszyć także rozwój infrastruktury publicznej takiej jak świetlice wiejskie, place zabaw, obiekty kulturalne i sportowe, tak aby obszar stał się miejscem przyjaznym zarówno dla turystów, jak i coraz bardziej aktywnych mieszkańców oraz sprzyjał procesom integracji społecznej.

III. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR; wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.

Podstawową wartość powiatu nizańskiego stanowi bogaty zespół elementów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego. Dominujące rolnictwo, niski wskaźnik przemysłu podkreślają posiadane walory czystego, nieskażonego środowiska. Atrakcyjność turystyczną terenu LGD stanowią rzeki, zwłaszcza San i Tanew, duża powierzchnia lasów oraz bogata oferta kulturowa umożliwiająca rozwój sektora turystyki, zwłaszcza rekreacyjno – wypoczynkowej, w tym głównie weekendowej czy np. biznesowej. Ukształtowany zespół przyrodniczy umożliwia budowę oferty wypoczynkowej zintegrowanej, opartej na ofercie turystyki kwalifikowanej oraz wypoczynkowo – rekreacyjnej. Możliwość oparcia rozwoju społeczno – gospodarczego powiatu nizańskiego na sektorze turystycznym podkreśla dogodne położenie omawianego obszaru przy głównych trasach tranzytowych, a zwłaszcza w niedalekim otoczeniu prężnie rozwijającego się ośrodka przemysłowego Stalowej Woli. Bogactwo walorów przyrodniczo – kulturowych, dostępność komunikacyjna stanowią o podstawowej wartości przedstawianego obszaru, a przez to o jego szczególnej szansie rozwoju w zakresie rozwoju sektora turystycznego.

Wartość potencjału turystycznego podkreśla bogactwo zespołu dziedzictwa kulturowego, szczególnie kultywowana po dzień dzisiejszy lokalna historia i kultura, przechowywana w wytwórczości regionalnej oraz rękodzielniczej. Rewitalizacja starego zawodu flisaka, retmana, oraz wyrobów wikliniarskich, w przeszłości stanowiących o sile tego terenu, dziś stanowi o bogactwie polskiej kultury i staje się produktem regionalnym, będącym kluczem w budowaniu oferty turystycznej tego obszaru. Obecnie dominującą twórczość stanowią wyroby wiklinowe, tworzące wizytówkę omawianego terenu jako jego produkty markowe. Przedstawione walory podkreślają statusy dwóch bezpośrednio trudniących się omawianymi produktami gmin: Ulanowa - Stolicy Polskiego Flisactwa oraz Rudnika nad Sanem - Stolicy Polskiego Wikliniarstwa. Lokalne wytwórstwo tworzy ponadto już wypromowana oferta produktów tradycyjnych, potwierdzanych nagrodami na wielu konkursach kulinarnych, zwłaszcza już rozpoznawanych Powideł Krzeszowskich czy Chleba Flisackiego. Także aktywność reprezentantów sektora społecznego daje nadzieję na rozwój tego obszaru, którego szansą jest turystyka i rozwój produktów lokalnych.

Słabą stroną obszaru LSR stanowi niewystarczająca liczba świadczonych usług turystycznych. Do tej pory w niewielkim stopniu wykorzystywane są walory przyrodniczo – kulturowe, które stanowią o atrakcyjności tego terenu. Brakuje zintegrowanej oferty

turystycznej, a świadczone usługi pozostają na niezadawalającym poziomie. Kluczowym efektem niskiego poziomu gospodarczego a zarazem podstawowym problemem obszaru LSR jest stale utrzymujące się wysokie bezrobocie, w związku z tym wysoki stopień emigracji, wyludniania się miejscowości. Gminy obszaru LSR stanowią obszary zdegradowane gospodarczo, a obszar powiatu należy do jednych z najsłabiej rozwijających się terenów w ramach podregionu tarnobrzecko – rzeszowskiego. Duży wpływ na niski stopień rozwoju gospodarczego wywiera przeważająca liczba gospodarstw rolnych, w tym głównie rozdrobnionych i w dużej mierze nieekspansywnych. Wpływa na to wywiera brak alternatywnych form działalności na obszarach wiejskich, niski stopień przedsiębiorczości, niskie nakłady inwestycyjne lokalnych firm, a w ten sposób niska liczba tworzonych nowych miejsc pracy. Na niski poziom atrakcyjności obszaru nakłada się ponadto niski poziom infrastruktury publicznej, zwłaszcza w zakresie ofert dla ludności, w tym dla dzieci i młodzieży. Wpływa to na niski poziom atrakcyjności omawianego obszaru, w efekcie na niewielkie zainteresowanie ofertą turystyczną czy produktową. Podstawową barierą w rozwoju obszaru LGD, jest zubożenie w zakresie rozwoju gospodarczego, w tym głównie niski wskaźnik przedsiębiorstw do liczby mieszkańców, niska konkurencyjność przedsiębiorstw, powodowana zacofaniem technologicznym, niskim wskaźnikiem nakładów inwestycyjnych. Paradoksalnie walory terenu umożliwiające z jednej strony rozwój turystyki, hamują jednocześnie rozwój przemysłu, w konsekwencji czego nie działają tutaj prężnie działające podmioty gospodarcze. Niewykorzystywanie przyrodniczo – kulturowych walorów, niski stan zaplecza i ofert turystycznych wpływa na postępującą marginalizację powiatu nizańskiego.

Rozwój współpracy gospodarczej UE w kierunku wschodnim stwarza olbrzymią szansę rozwoju obszaru LSR, zwłaszcza pod kątem rozwoju sąsiedniego ośrodka przemysłowego miasta Stalowa Wola. Północne obszary województwa podkarpackiego wykazują kluczową potrzebę w zakresie rozwoju alternatywnych form turystyki, zwłaszcza dla prężnie rozwijających się ośrodków przemysłowych Stalowej Woli, Rzeszowa i Tarnobrzega. Szansą jest rosnące zainteresowanie turystyką wiejską, potrzebą wypoczynku w miejscach nieskażonych, bogatych w ofertę wypoczynku weekendowego, czy w zakresie form turystyki biznesowej, kongresowej. Szansę dla obszaru LGD stanowi ponadto rosnący popyt na produkty ekologiczne, pochodzące z gospodarstw ekologicznych oraz produkcja energii odnawialnej, które mogą stać się jedną z alternatywnych form działalności na obszarach wiejskich.

Podstawowym zagrożeniem dla tego obszaru jest stale rosnące bezrobocie, emigracje ludności, co w efekcie przekłada się na stałe pogłębianie degradacji gospodarczo – społecznej

Krainy Sanu i Tanwi. Zagrożeniem będzie ponadto spadek zainteresowania kulturą regionalną, ofertą turystyki krajowej, w tym głównie wiejskiej, a także recesja na rynku krajowym oraz zagranicznym, co negatywnie wpłynie na kondycję lokalnych firm, i przełoży się na postępującą degradację obszaru oraz postępujące bezrobocie.

Szczegółową analizę przedstawia poniższa tabelka:

Analiza SWOT	
Silne strony	Słabe strony
korzystne położenie w pasie przygranicznym	Niewystarczająca liczba obiektów infrastruktury turystycznej
korzystne położenie komunikacyjno - tranzytowe	mała liczba usług turystycznych
położenie przy strefie - i w strefie (tereny gminy Nisko oraz Rudnik nad Sanem) Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna - 6 miejsce pod względem atrakcyjności inwestycyjnej	słaba promocja i informacja turystyczno - gospodarczo - inwestycyjna
położenie w pobliżu centrum gospodarczego – miasta Stalowa Wola	niewystarczająca baza noclegowa m.in. w hotele, pensjonaty, kwatery agroturystyczne
czyste, nieskażone środowisko, idealne pod produkcję ekologiczną	słaba promocja regionalnych atrakcji, produktów, w tym flisactwa, wikliniarstwa, brak skoordynowanych programów turystycznych, brak zorganizowanych programów turystycznych
duża powierzchnia lasów	zły stan lokalnych zabytków
walory turystyczne obszaru - walory turystyczne rzek	dominacja rozdrobnionego – nieekspansywnego rolnictwa
dobrze warunki do rozwoju różnych form turystyki kwalifikowanej, w tym: piesza nizinna, narciarska, kolarska, kajakowa	przestarzałe - chore odmiany wikliny
dobrze warunki do rozwoju turystyki weekendowej, biznesowej oraz rekreacyjno - wypoczynkowej, zielone szkoły	niski poziom samoorganizacji i kooperacji rolników
bogate tradycje historyczne, w tym flisactwo, wikliniarstwo	brak alternatywnych rozwiązań w produkcji rolnej, m.in. ekologicznych produktów, surowca do energii odnawialnej
rękodzieło artystyczne	trudności formalno - prawne w handlu produktami tradycyjnymi, brak wsparcia i informacji o produkcji ekologicznej
port Flisacki w Ulanowie oraz Centrum Wikliniarstwa - perełki infrastruktury turystycznej terenu LGD – początki funkcjonowania	wysokie bezrobocie zwłaszcza na wsi, wśród kobiet i osób w wieku produkcyjny 25 - 34 lata, w tym duży udział bezrobocia ukrytego
lista zarejestrowanych i odtworzonych produktów tradycyjnych	wysoki odsetek osób z niskim wykształceniem lub nieodpowiednim do zapotrzebowania rynku oraz oferta edukacyjna nieadekwatna do potrzeb rynkowych
	mała liczba ośrodków szkoleniowych oraz słaba baza dydaktyczna, zwłaszcza pod kątem innowacyjnych technologii
regionalne imprezy promujące regionalne walory –	wysoki wskaźnik emigracji zarobkowej

produkty regionalne	
aktywnie działające koła gospodyń, organizacje działające na rzecz rozwoju tego obszaru	wyludnianie wsi
gęsta sieć drogowa	niski wskaźnik liczby firm do liczby mieszkańców
dobra sieć ośrodków kulturalno- oświatowych, w tym ciekawa oferta imprez rozrywkowych	niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców
Aktywność społeczeństwa obywatelskiego - duża liczba organizacji sektora społecznego	słaba promocja MŚP
dostępność terenów pod inwestycje - zwłaszcza w obszarze turystyki	niewystarczająca liczba instytucji otoczenia biznesu
	mała liczba ofert inwestycyjnych lub słabe uzbrojenie terenów pod inwestycje
	słabo rozwinięty przemysł rolno - spożywczy
	przewaga usług nierynkowych
	niska konkurencyjność zwłaszcza pod kątem innowacyjności firm z obszaru LGD
	brak form kooperacji przedsiębiorców lub realizacji wspólnych projektów biznesowych, niska absorpcja o środki zewnętrzne w tym UE
	niskie nakłady inwestycyjne firm,
	niezadawalająca jakość infrastruktury publicznej
	brak ofert współpracy publiczno-prywatnej
	brak prężnie działających ośrodków miejskich
	niski stan świadomości społecznej i dbałości o środowisko naturalne oraz niedostateczna edukacja proekologiczna
	brak wykorzystania alternatywnych form wytwarzania energii – w tym: odnawialnej
	wzrost udziału szarej strefy
Szanse	Zagrożenia
rozwinięcie współpracy przygranicznej - otwarcie się UE na współpracę z Ukrainą	emigracja zarobkowa, wzrost bezrobocia
rozwój nowoczesnych form komunikacji	recesja - stagnacja na rynku
wzrost zainteresowania ofertą turystyczną	spadek zainteresowania produktami regionalnymi
rozwój turystyki wiejskiej	zagrożenia naturalne - powodziowe
rozwój infrastruktury około turystycznej,	spadek wskaźnika urodzeń
popyt na regionalne produkty, rozwój symbolu wikliny jako marki polskich produktów	wyparcie tradycyjnych wyrobów nowoczesnymi
wzrost popytu na produkty pochodzące z gospodarstw ekologicznych, wsparcie finansowo - marketingowe	zanieczyszczenie środowiska
korzystny układ komunikacyjny	zmiana tras komunikacyjnych
rozwój ośrodków przemysłowych w otoczeniu obszaru LGD	wykluczenie firm na rzecz konkurencji
rozwój energii odnawialnej	
wzrost tendencji zainteresowania ekologią	
udogodnienia prawne we współpracy publiczno - prywatnej	
dogodne warunki dla tworzenia form współpracy kooperacji	

IV. Cele ogólne i szczegółowe LSR

Przedstawiona diagnoza obszaru LGD w analizie SWOT pozwoliła na określenie wizji rozwoju omawianego obszaru, w tym na ukierunkowanie się na trzy obrane cele ogólne realizowanej strategii. Celem realizowanej strategii jest rozwój gospodarczy, ukierunkowany na wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowych, rozwój produktu regionalnego, w tym ekologicznego i tradycyjnego, a także podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez stworzenie alternatywnych form działalności na obszarach wiejskich, rozszerzenie oraz podniesienie jakości infrastruktury publicznej.

Założone cele zostaną zrealizowane w oparciu o trzy przedsięwzięcia:

- Kraina Sanu i Tanwi miejscem Twojego wypoczynku;
- Kraina Sanu i Tanwi obfita w produkty regionalne, ekologiczne i markowe;
- Kraina Sanu i Tanwi miejscem przyjaznym mieszkańcom.

Cel ogólny 1.

Rozwój turystyki w oparciu o wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru LGD

Cele szczegółowe:

- 1.1 Podniesienie jakości i rozwój usług turystycznych
- 1.2 Budowa infrastruktury około – turystycznej
- 1.3 Promocja walorów turystycznych terenu LGD

Cel ogólny 2.

Rozwój alternatywnych form działalności gospodarczej na obszarach wiejskich

Cele szczegółowe:

- 2.1 Promocja i rozwój mikroprzedsiębiorczości pozarolniczej
- 2.2 Wsparcie rozwoju produktów regionalnych i markowych
- 2.3 Podniesienie kwalifikacji mieszkańców LGD

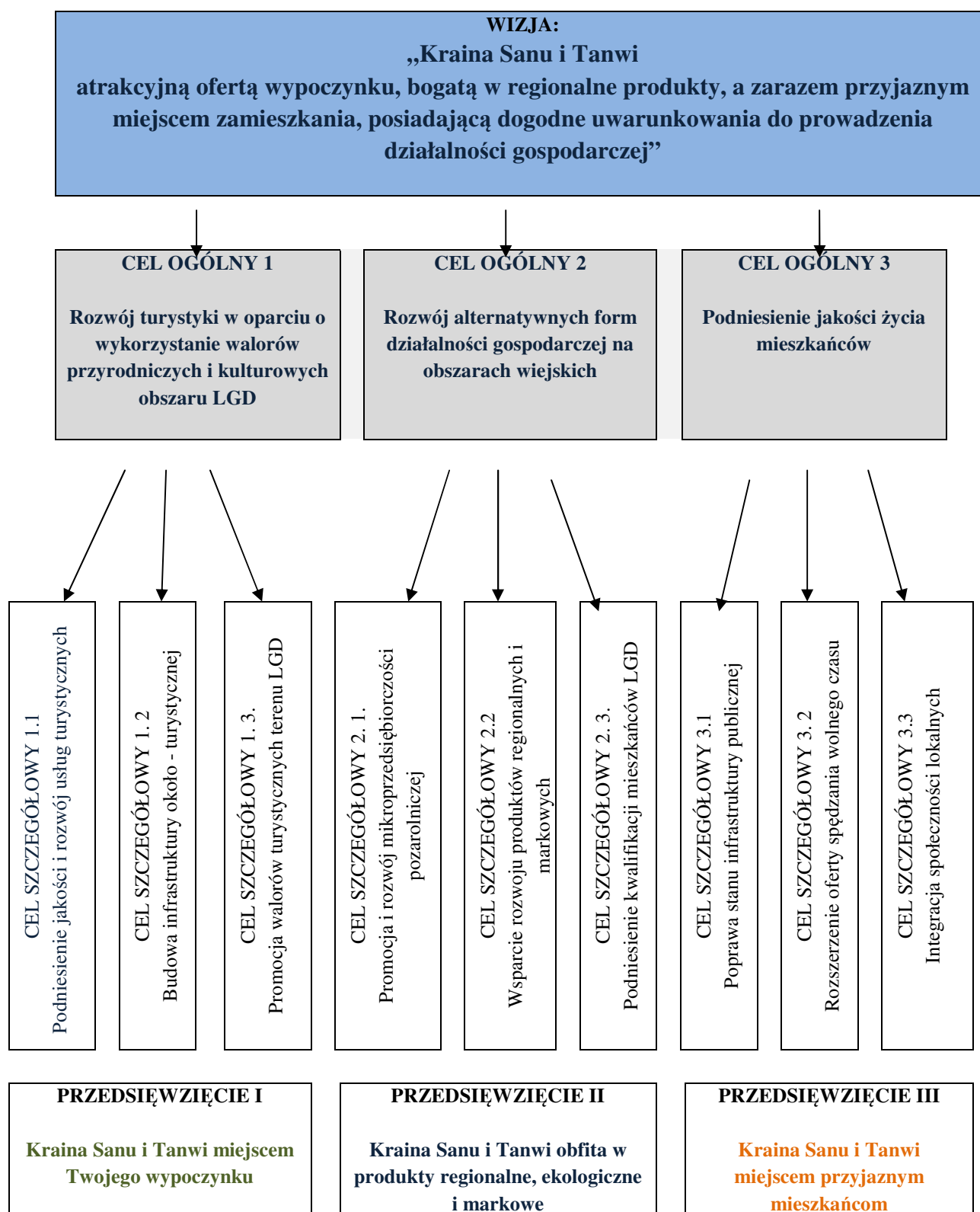
Cel ogólny 3.

Podniesienie jakości życia mieszkańców

Cele szczegółowe:

- 3.1 Poprawa stanu infrastruktury publicznej
- 3.2 Rozszerzenie oferty spędzania wolnego czasu
- 3.3 Integracja społeczności lokalnych

Określone cele przedstawia poniżej schemat graficzny:

Opis planowanych przedsięwzięć do realizacji przez LGD „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju.

1. Kraina Sanu i Tanwi miejscem Twojego wypoczynku

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

- celu ogólnego

I. Rozwój turystyki w oparciu o wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru LGD;

- celów szczegółowych:

1.1 Podniesienie jakości i rozwój usług turystycznych

1.2 Budowa infrastruktury około – turystycznej

1.3 Promocja walorów turystycznych terenu LGD.

Uzasadnienie:

Kluczową mocną stroną obszaru LSR jest bogactwo walorów przyrodniczo – kulturowych, a równocześnie jedną ze słabych stron jest niewykorzystywanie jej posiadanych atrakcji. Założone przedsięwzięcie ma na celu stworzenie kompleksowej oferty turystycznej, opartej na różnorodnej ofercie wypoczynkowo – rekreacyjnej, opierającej się na bogactwie przyrodniczym omawianego terenu, w tym budowa oferty turystycznej w zakresie zagospodarowania turystycznego głównych rzek Sanu, Tanwi i ich dorzeczy. Przedsięwzięcie wykazuje charakter zintegrowanego i innowacyjnego podejścia, bowiem skupia się na budowie około – turystycznej infrastruktury publicznej, która pełnić będzie funkcję pobudzającą do rozwoju gospodarczego i ma przyczynić się do rozszerzania usług turystycznych dla gospodarstw rolnych, przedsiębiorców oraz sektora społecznego. Przedsięwzięcie zakłada uruchomienie stałej oferty turystycznej, opartej głównie na: turystycznych spływach flisackich, ofercie rekreacyjnej zbiorników wodnych, tras kajakowych, ścieżek rowerowych oraz rozszerzonej ofercie aktywnego spędzania wolnego czasu dla mieszkańców i turystów. Realizacja założonego przedsięwzięcia wpłynie na zwiększenie wskaźnika przedsiębiorczości, zmniejszenie bezrobocia, a w efekcie przełoży się na rozwój społeczno – gospodarczy obszaru LGD „ Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”

Beneficjenci działań:

Grupę beneficjentów założonych działań stanowią, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, domy kultury, związki wyznaniowe, mikroprzedsiębiorcy, rolnicy oraz osoby fizyczne zainteresowane rozpoczęciem własnej działalności gospodarczej w zakresie rozwoju oferty turystycznej.

Rodzaje operacji.

Wykaz możliwych do realizacji działań została szczegółowo przedstawiona w matrycy logicznej Przedsięwzięcia I Kraina Sanu i Tanwi miejscem Twojego wycieczki.

Kraina Sanu i Tanwi miejscem Twojego wypoczynku

MATRYCA LOGICZNA PROJEKTU

	<i>opis projektu</i>	<i>wskaźniki</i>	<i>źródła weryfikacji</i>	<i>założenia</i>
<i>Cel ogólny</i>	1. Rozwój turystyki w oparciu o wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych Krainy Sanu i Tanwi	Wskaźniki oddziaływania: - wypromowanie Krainy Sanu i Tanwi jako miejsca wypoczynku i rekreacji - wzrost dochodów gmin z tytułu działalności gospodarczej - zintegrowana oferta turystyczna	- mapa turystyczna - dane gmin - dane beneficjentów, liczba przybywających turystów	- budowa oferty turystycznej z innych programów, środków zewnętrznych
<i>Cele bezpośrednie</i>	1.1. Podniesienie jakości i rozwój usług turystycznych 1.2. Budowa infrastruktury około - turystycznej 1.3. Promocja walorów turystycznych Krainy Sanu i Tanwi	Wskaźniki rezultatu: - min 15 podmiotów rozszerzy lub rozpocznie działalność w zakresie świadczenia usług z sektora turystycznego - budowa oferty turystycznej opartej na min 20 obiektach turystycznych - min 100 000 osób skorzysta z oferty turystycznej - min 35 stworzonych miejsc pracy w sektorze turystycznym - min 50 000 osób uczestniczyć będzie w imprezach promocyjnych	- dane LGD na podstawie oświadczeń, raportów, sprawozdań przedstawianych przez beneficjentów, wpisów do ewidencji działalności gospodarczej,	- zainteresowanie ofertą turystyczną
Działania PROW				
<i>Odnowa i rozwój wsi</i>	- budowa przystani rzecznych - budowa, wytyczenie oraz zagospodarowanie ścieżek rowerowych	- min 21 zrealizowanych operacji	- dokumentacja w biurze LGD - protokoły odbioru technicznego - protokoły odbioru sprzętu	

	<ul style="list-style-type: none"> - budowa punktów widokowych - zagospodarowanie turystyczne rzek - budowa tras kajakowych - zagospodarowanie terenów pod kątem rekreacji i sportu - zagospodarowanie zbiorników wodnych na potrzeby turystyki wypoczynkowo – rekreacyjnej - budowa małej infrastruktury na potrzeby turystyki - budowa placów zabaw dla dzieci w miejscach atrakcyjnych turystycznie - odnowa i konserwacja lokalnych zabytków historycznych - zakup sprzętu wystawienniczego - wyposażenie punktów informacji turystycznej - budowa, przebudowa, remont budynków przeznaczonych na cele turystyczne - wyposażenie w sprzęt obiektów turystycznych 			<p>w pełni przygotowana poprawnie dokumentacja techniczna wraz z pozwoleniami na budowę,</p> <ul style="list-style-type: none"> - zgoda partnerów projektu - dostępność wykonawców i usługodawców - niewystępowanie zagrożeń naturalnych , typu np. powódzie - zabezpieczenie środków własnych przez beneficjentów
<i>Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej</i>	<ul style="list-style-type: none"> - operacje w zakresie rozwoju usług turystycznych, oraz gastronomii i usług noclegowych 	<ul style="list-style-type: none"> - min 23 zrealizowane operacje/projekty dofinansowania 	<ul style="list-style-type: none"> - dokumentacja w biurze LGD - wpis do ewidencji działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój infrastruktury turystycznej - promocja walorów turystycznych - zainteresowanie rolników zakładaniem własnej działalności gospodarczej
<i>Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw</i>	<ul style="list-style-type: none"> - operacje w zakresie rozwoju usług turystycznych, oraz gastronomii i usług noclegowych 	<ul style="list-style-type: none"> - min 25 zrealizowanych operacji/projektów dofinansowania 	<ul style="list-style-type: none"> dokumentacja w biurze LGD - wpis do ewidencji działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> - zainteresowanie tworzeniem i rozwojem przedsiębiorczości - rozwój infrastruktury turystycznej - wzrost liczby

				przybywających turystów - promocja walorów turystycznych obszaru
<i>Wdrażanie LSR - Małe projekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> - szkolenia w zakresie rozwoju turystyki - promocja walorów turystycznych, kulturowych i historycznych Krainy Sanu i Tanwi - rozwój portalu BITNYSKO (internetowe Biuro Informacji Turystycznej) oraz punktów informacji turystycznej - zakup strojów dla grup odtwarzających dziedzictwo kulturowe obszaru LGD - organizacja pikników leaderowych promujących walory przyrodniczo - kulturowe Krainy Sanu i Tanwi - budowa miejsc wypoczynkowo - biwakowych oraz tras rekreacyjnych - organizacja targów promocyjnych - renowacja lokalnych zabytków - zakup sprzętu w zakresie rozwoju turystyki 	- min 42 zrealizowane operacje	<ul style="list-style-type: none"> - dokumentacja w biurze LGD w tym: -dyplomy/ certyfikaty - sprawozdania – raporty - protokoły odbioru 	<ul style="list-style-type: none"> - zainteresowanie ofertą turystyczną Krainy Sanu i Tanwi - budowa oferty turystycznej - tworzenie nowych usług turystycznych, zwłaszcza w sektorach turystyki rekreacyjno – wypoczynkowej, gastronomii, i usług noclegowo - hotelarskich
<i>Aktywizacja i nabywanie umiejętności</i>	<ul style="list-style-type: none"> - badania w zakresie rozwoju turystyki - operacje informujące o możliwościach podejmowania inicjatyw w zakresie rozwoju turystyki - operacje szkoleniowo - doradcze oraz promujące walory turystyczne Krainy Sanu i Tanwi - animowanie do rozwijania oferty turystycznej 	- min 7 zrealizowanych operacji	<ul style="list-style-type: none"> - dokumentacja w biurze LGD - informacje prasowe, foldery broszury - dyplomy - certyfikaty - protokoły ze spotkań doradczych 	<ul style="list-style-type: none"> - zaangażowanie partnerów, mieszkańców gmin udziałem w spotkaniach - dostępność podmiotów w zakresie wykonania badań

---

2. Kraina Sanu i Tanwi obfita w produkty regionalne, ekologiczne i markowe

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

- celu ogólnego

Rozwój alternatywnych form działalności gospodarczej na obszarach wiejskich

- celów szczegółowych:

2.1 Promocja i rozwój mikroprzedsiębiorczości pozarolniczej

2.2 Wsparcie rozwoju produktów regionalnych i markowych

2.3 Podniesienie kwalifikacji mieszkańców LGD

Uzasadnienie:

Krainę Sanu i Tanwi stanowi zagłębienie wyrobów regionalnych, z których najbardziej charakterystyczne są wyroby wiklinowe i tradycyjne produkty kulinarne. W chwili obecnej produkty wiklinowe należą do grupy produktów markowych naszego regionu, natomiast produkty wpisane na listę produktów tradycyjnych, takie jak: „Powidła Krzeszowskie” czy „Chleb Flisacki” stanowią wizytówkę tego obszaru. Bogactwo kulturowe terenu LSR, w tym w produkty tradycyjne czekające już na rejestrację, odtworzone w II schemacie Programu Leader +, wymagają wsparcia w zakresie promocji i wprowadzenia do obrotu handlowego. Obszar LSR to ponadto zagłębienie polskiego flisactwa, w związku z tym możliwość budowy oferty gospodarczej na bazie kultywowanego dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza ukierunkowanego w zakresie usług turystycznych i powiększania ofert produktowych. Ukształtowanie terenu ponadto wpływa na możliwość wytwarzania produktów ekologicznych, co stwarza olbrzymią szansą dla miejscowej ludności, bowiem kluczowym problemem rozwojowym jest przewaga rolnictwa, a w tym przewaga gospodarstw rozdrobnionych, nieekspansywnych, oraz brak alternatywnych form działalności na obszarach wiejskich. Czyste ekologicznie środowisko, niezanieczyszczone przemysłem stwarza idealne warunki do rozwoju tego typu inwestycji. Szczególną szansą będzie również produkcja w zakresie energii odnawialnej, w tym biomasy, na bazie rolnictwa, szczególnie wikliny.

Założone przedsięwzięcie ma na celu rozszerzenie oferty produktowej Krainy Sanu i Tanwi, podniesienie konkurencyjności wyrobów wiklinowych, a w głównej mierze ma umożliwić stworzenie warunków do rozwoju alternatywnej działalności na obszarach wiejskich. Efektem przedsięwzięcia będzie zmniejszenie bezrobocia, rozwój społeczno – gospodarczy obszaru, a także wpływ na zachowanie ekologicznych walorów turystycznej oferty Krainy Sanu i Tanwi. Kluczowym działaniem będzie budowa centrum kongresowego na potrzeby promocji i kultywowania wyrobów wiklinowych, wprowadzania na rynek nowych wyrobów, a także

---

stworzenie z imprez lokalnych regionalnych produktów – jako imprez turystycznych promujących poszczególne produkty obszaru LGD.

Beneficjenci działań:

Głównymi odbiorcami będą przedsiębiorcy trudniący się wyrobem i handlem produktami regionalnymi, mieszkańcy i rolnicy obszaru LGD zamierzający rozszerzyć lub rozpocząć działalność w zakresie wytwarzania produktów regionalnych, ekologicznych czy markowych. Do odbiorców projektu będą należeć również jednostek samorządu terytorialnego, domy kultury oraz organizacje pozarządowe.

Rodzaje operacji.

Wykaz możliwych do realizacji działań została szczegółowo przedstawiona w matrycy logicznej Przedsięwzięcia II. Kraina Sanu i Tanwi obfita w produkty regionalne, ekologiczne i markowe.

Kraina Sanu i Tanwi obfita w produkty regionalne, ekologiczne i markowe

MATRYCA LOGICZNA PROJEKTU

	<i>opis projektu</i>	<i>wskaźniki</i>	<i>źródła weryfikacji</i>	<i>założenia</i>
Cel ogólny	2. Rozwój alternatywnych form działalności gospodarczej na obszarach wiejskich	Wskaźniki oddziaływania: - Kraina Sanu i Tanwi bogata w produkty regionalnie, markowe i ekologiczne - wypromowanie Krainy Sanu i Tanwi jako obszaru wytwarzającego produkty markowe, regionalne i ekologiczne	- oferta obszaru LGD w zakresie wytwarzania produktów regionalnych, markowych i ekologicznych - raport w zakresie sprzedaży produktów z obszaru LGD	- dobra koniunktura na rynku w zakresie wytwarzania produktów
Cele bezpośrednie	2.1. Promocja i rozwój mikroprzedsiębiorczości pozarolniczej 2.2. Wsparcie rozwoju produktów regionalnych i markowych 2.3. Podniesienie kwalifikacji mieszkańców LGD	Wskaźniki rezultatu: - min 40 podmiotów rozszerzy lub podejmie działalność z zakresu produktu regionalnego, ekologicznego, w tym z zakresu energii odnawialnej - min 10 nowo zarejestrowanych produktów - min 10 % wzrost obrotów firm wytwarzających i handlujących produktami regionalnymi - min 32 stworzone nowe miejsca pracy z zakresu produktu regionalnego, markowego i ekologicznego - min 250 000 osób uczestniczyć będzie w imprezach promujących produkt regionalny - min 220 osób zapozna się w alternatywnymi formami działalności na obszarach wiejskich	- dokumentacja w biurze LGD, w tym: - wpisy do ewidencji działalności gospodarczej - rejestr Urząd Marszałkowski w Rzeszowie - dane beneficjentów - raporty, sprawozdania z imprez	- zainteresowanie produktami - budowa bogatej oferty produktów regionalnych - wzrost popytu na produkty regionalne, ekologiczne i markowe
Działania PROW				
Odnowa i rozwój wsi	- budowa i wyposażenie centrów wytwarzania i promocji produktów regionalnych - zakup towarów służących propagowaniu i odtwarzaniu	min 1 zrealizowana operacja	- dokumentacja w biurze LGD - protokół odbioru -	- zgoda podmiotów zainteresowanych realizowanym projektem - w pełni przygotowana poprawnie dokumentacja techniczna wraz z

	<p>produktów regionalnych i ekologicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie społecznych plantacji produktów ekologicznych - w tym zakup materiału siewnego lub sadzonek - budowa, przebudowa, remonty budynków przeznaczonych na promocję produktów regionalnych i ekologicznych, w tym pawilonów, punktów wystawienniczych, sal ekspozycyjnych lub witryn - zakup sprzętu do promocji produktów 			<p>pozwoleniami na budowę</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostępność wykonawców i usługodawców - zabezpieczenie środków finansowych przez beneficjentów
<i>Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej</i>	<ul style="list-style-type: none"> - operacje w zakresie rozwoju produktów regionalnych, ekologicznych i markowych (wiklina, flisactwo, przetwórstwo rolno - spożywcze) 	- min 24 zrealizowane operacje	<ul style="list-style-type: none"> - dokumentacja w biurze LGD - wpis do ewidencji działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie szkoleniowo - doradcze i promocyjne - zabezpieczenie środków finansowych przez beneficjentów - zainteresowanie rolników zakładaniem własnej działalności
<i>Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw</i>	<ul style="list-style-type: none"> - operacje w zakresie rozwoju produktów regionalnych, ekologicznych i markowych (wiklina, flisactwo, przetwórstwo rolno - spożywcze) 	- min 24 zrealizowane operacje	<ul style="list-style-type: none"> - dokumentacja w biurze LGD - wpis do ewidencji działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> - zainteresowanie tworzeniem i rozwojem mikroprzedsiębiorczości - rozwój zapotrzebowania na produkty ekologiczne - zabezpieczenie środków finansowych przez beneficjentów - wzrost zainteresowania produktami wiklinowymi, markowymi obszaru LGD
<i>Wdrażanie LSR - Małe projekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> - szkolenia w zakresie rozwoju produktów regionalnych i ekologicznych, markowych - promocja produktów 	min 81 zrealizowanych operacji	<ul style="list-style-type: none"> - dokumentacja w biurze LGD, w tym: - dyplomy - certyfikat; - sprawozdania – raporty 	<ul style="list-style-type: none"> - zainteresowanie produktami ekologicznymi, regionalnymi - pozytywna rejestracja nowych produktów

	<ul style="list-style-type: none"> - inicjowanie do rozwijania listy produktów regionalnych i zakładania gospodarstw ekologicznych - inicjowanie do wytwarzania energii odnawialnej - organizacja imprez promujących produkty regionalne - organizacja pikników leaderowych promujących produkty regionalne - rozszerzenie BITNISKO - uruchomienie bazy informacyjnej o produktach i e – sklepu - zakup strojów i innych eksponatów związanych z promocją produktu regionalnego - spotkania i szkolenia związane z kultywowaniem starych zawodów - inicjowanie w zakresie realizacji procesów biznesowych w kooperacji - edukacja proekologiczna 		<ul style="list-style-type: none"> - protokoły odbioru; 	<ul style="list-style-type: none"> - zainteresowanie podmiotów odbiorem produktów ekologicznych, regionalnych - zabezpieczenie finansowe realizowanych projektów
<p><i>Aktywizacja i nabywanie umiejętności</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - badania w zakresie rozwoju produktów regionalnych, ekologicznych i markowych - operacje informujące o możliwościach podejmowania inicjatyw w zakresie wytwarzania produktów - operacje szkoleniowo - doradcze oraz promujące produkty regionalne, ekologiczne i markowe - animowanie do rozwijania oferty produktowej - uruchomienie grup producenckich oraz klastrów branżowych 	<ul style="list-style-type: none"> - min 7 zrealizowanych operacji 	<ul style="list-style-type: none"> - dokumentacja w biurze LGD - informacje prasowe, foldery broszury - dyplomy - certyfikaty - protokoły ze spotkań doradczych 	<ul style="list-style-type: none"> - zaangażowanie partnerów, mieszkańców gmin udziałem w spotkaniach - dostępność podmiotów w zakresie wykonania badań - zainteresowanie rozwojem produktu regionalnego

---

3. Kraina Sanu i Tanwi miejscem przyjaznym mieszkańcom

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

- celu ogólnego

Podniesienie jakości życia mieszkańców

- celów szczegółowych:

3.1 Poprawa stanu infrastruktury publicznej

3.2 Rozszerzenie oferty spędzania wolnego czasu

3.3 Integracja społeczności lokalnych

Uzasadnienie:

Kraina Sanu i Tanwi należy do obszarów zdegradowanych gospodarczo, przekłada się to na marginalizację społeczno – gospodarczą, niski wskaźnik przedsiębiorczości. Do kluczowych problemów obszaru LGD należy potrzeba podniesienia i rozszerzenia jakości infrastruktury publicznej, zwłaszcza w zakresie organizacji zajęć spędzania wolnego czasu, aktywizacji mieszkańców zwłaszcza w małych ośrodkach wiejskich. Brak prężnie działających ośrodków gospodarczych, skupiających w sobie szeroką gamę obiektów i usług dla ludności negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców. Niewystarczający poziom infrastruktury publicznej stanowi o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej powiatu, co negatywnie oddziałuje na zainteresowanie ofertą turystyczną, czy produktową tego terenu. Przewaga terenów wiejskich, zacofanych gospodarczo wymaga wsparcia strefy spędzania wolnego czasu dla mieszkańców, w celu zwiększenia jakości życia mieszkańców i podniesienia atrakcyjności tego terenu.

Założone do realizacji przedsięwzięcie ma na celu rozszerzenie oferty spędzania wolnego czasu dla mieszkańców, poprzez rozbudowę, budowę infrastruktury publicznej rekreacyjno – wypoczynkowej, budowę świetlic wiejskich aktywizujących mieszkańców do wspólnego działania, a także poprzez rozszerzenie atrakcji kulturalno – rozrywkowych dla mieszkańców. Realizacja założonego przedsięwzięcia wpłynie ponadto na podniesienie atrakcyjności tego terenu dla inwestorów i na pobudzenie procesu imigracji nowych mieszkańców, którzy chcą tu mieszkać i pracować.

Beneficjenci działań:

Głównymi beneficjentami działań będą jednostki samorządu terytorialnego, domy kultury oraz organizacje pozarządowe. Beneficjentami będą ponadto rolnicy, mikroprzedsiębiorstwa i mieszkańcy

---

---

z tego obszaru zamierzający rozpocząć lub rozszerzyć działalność w sektorach usług dla ludności.

Rodzaje operacji.

Wykaz możliwych do realizacji działań została szczegółowo przedstawiona w matrycy logicznej Przedsięwzięcia III. Kraina Sanu i Tanwi miejscem przyjaznym mieszkańcom.

Kraina Sanu i Tanwi miejscem przyjaznym mieszkańcom

MATRYCA LOGICZNA PROJEKTU

	<i>opis projektu</i>	<i>wskaźniki</i>	<i>źródła weryfikacji</i>	<i>założenia</i>
Cel ogólny	3. Podniesienie jakości życia mieszkańców	- wypromowanie Krainy Sanu i Tanwi jako obszaru przyjaznego mieszkańcom - pozytywna ocena mieszkańców pod kątem infrastruktury publicznej i oferty zajęć spędzania wolnego czasu	- ankieta przeprowadzona wśród mieszkańców obszaru LGD	- podniesienie infrastruktury publicznej z innych programów, środków własnych poszczególnych beneficjentów
Cele bezpośrednie	3.1. Poprawa stanu infrastruktury publicznej	- min 6000 osób korzystających rocznie z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury publicznej	- dokumentacja w biurze LGD	- pozytywna sytuacja na rynku pracy
	3.2. Rozszerzenie oferty spędzania wolnego czasu	- min 6000 osób uczestniczyć będzie w imprezach o charakterze rozrywkowym, sportowym i edukacyjnym aktywizujących mieszkańców - powstanie lub zostanie odnowionych min 6 świetlic wiejskich, miejsc aktywizujących mieszkańców	- sprawozdania, raporty beneficjentów - protokoły odbioru robót budowlanych i zakupu sprzętu	- pozytywne saldo migracji - rozwój gospodarczy obszaru LGD
	3.3. Integracja społeczności lokalnych			
Działania PROW				
Odnowa i rozwój wsi	- budowa, rozbudowa, modernizacja obiektów kulturalnych - budowa, przebudowa, modernizacja obiektów sportowych - budowa świetlic wiejskich i domów ludowych - budowa kompleksów rekreacyjnych dla dzieci (rodzin)- place zabaw, miejsca biwakowe - doposażenie w sprzęt obiektów kulturalnych - doposażenie sprzętowe świetlic wiejskich i domów ludowych	- min 6 zrealizowanych operacji	- dokumentacja w biurze LGD - protokoły odbioru robót budowlanych, zakup sprzętu	- zgoda podmiotów zainteresowanych realizowanym projektem - w pełni przygotowana poprawnie dokumentacja techniczna wraz z pozwoleniami na budowę - dostępność wykonawców i usługodawców - zabezpieczenie środków finansowych przez beneficjentów -

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	- operacje związane z rozwojem usług dla ludności	- min 7 zrealizowanych operacji	- dokumentacja w biurze LGD - wpis do ewidencji działalności gospodarczej	- zainteresowanie rolników zakładaniem własnej działalności gospodarczej - pozytywne saldo migracji
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	- operacje związane z rozwojem usług dla ludności	- min 7 zrealizowanych operacji	- dokumentacja w biurze LGD - wpis do ewidencji działalności gospodarczej	- zainteresowanie rolników zakładaniem własnej działalności gospodarczej - pozytywne saldo migracji
Małe projekty	- organizacja imprez o charakterze rozrywkowym - organizacja imprez sportowych i kulturalnych - organizacja przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym dla dzieci i młodzieży - remont, wyposażenie świetlic wiejskich, w tym: w sprzęt informatyczny z dostępem do Internetu	- min 31 zrealizowanych operacji	- dokumentacja w biurze LGD, w tym: - raporty, sprawozdania z zorganizowanych spotkań, imprez - raporty odbioru sprzętu, robót budowlanych	- zainteresowanie wspólnym działaniem - zaangażowanie podmiotów i mieszkańców
Aktywizacja i nabywanie umiejętności	- organizacja kursów, szkoleń, warsztatów podnoszących kwalifikacje lokalnych liderów, przedstawicieli organizacji	- min 2 zrealizowane operacje	- dokumentacja w biurze LGD - zaświadczenia, certyfikaty	- zaangażowanie podmiotów i mieszkańców z terenu obszaru LGD, członków LGD

V. Określenie misji LGD

MISJĄ LGD JEST INICJOWANIE I REALIZACJA NOWATORSKICH PROJEKTÓW UKIERUNKOWANYCH NA WYKORZYSTANIE UNIKALNYCH WALORÓW PRZYRODNICZO – TURYSTYCZNYCH, HISTORYCZNO – KULTUROWYCH, INICJOWANIE W ZAKRESIE ROZWOJU PRODUKTÓW REGIONALNYCH, EKOLOGICZNYCH ORAZ MARKOWYCH, A TAKŻE POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU OBJĘTEGO LSR.

Misja Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” określa jej rolę w procesie rozwoju obszaru, który został objęty Lokalną Strategią Rozwoju. Zgodnie z misją LGD na swoim terenie ma dwa główne zadania. Po pierwsze, występuje w roli inicjatora i realizatora nowatorskich projektów, których istotą jest wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczo – kulturowych, a także inicjowanie do rozwoju produktów regionalnych, ekologicznych i produktów markowych obszaru LGD. Po drugie, dąży do poprawy jakości życia mieszkańców. Oznacza to, że LGD inicjuje przedsięwzięcia, które są zgodne z Lokalną Strategią Rozwoju, a podejmowane mogą być przez różne podmioty, do których można zaliczyć nie tylko jednostki samorządu terytorialnego, instytucje publiczne czy organizacje pozarządowe, ale również aktywnych na tym polu przedsiębiorców. Ponadto LGD sama występuje w funkcji realizatora własnych przedsięwzięć, zmierzających do rozwoju obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, przyczynia się do współpracy między wieloma podmiotami i promuje walory swojego terenu. Szczególną formą inicjowania będzie wsparcie w zakresie tworzenia form współpracy, kooperacji pomiędzy podmiotami z poszczególnych sektorów.

Wszelkie posunięcia inicjowane przez LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” i realizowane przez nie bądź też przez inne podmioty w nim skupione mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczo-turystycznych i historyczno-kulturowych obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju.

Misja zapisana w Lokalnej Strategii Rozwoju wyraża cele, w jakich została powołana LGD i kierunki, w których będzie ona działała. Z misji wynika wizja określająca pożądany przyszły stan rozwoju powiatu nizańskiego. Na podstawie misji zostały wytyczone również cele ogólne i szczegółowe Lokalnej Strategii Rozwoju oraz planowane do wykonania przedsięwzięcia, które mają doprowadzić do osiągnięcia stanu postulowanego w wizji.

Wizja rozwoju terenu objętego Lokalną Strategią Rozwoju wskazuje jego stan finalny, który LGD będzie starała się osiągnąć i na lata 2007-2015 została ona sformułowana następująco:

**„Kraina Sanu i Tanwi
atrakcyjną ofertą wypoczynku, bogatą w regionalne produkty, a zarazem
przyjaznym miejscem zamieszkania, posiadającą dogodne uwarunkowania
do prowadzenia działalności gospodarczej”**

LGD będzie dążyć do osiągnięcia tego stanu, a w działaniach tych wykorzystywać będzie szanse, jakie dało przystąpienie do Unii Europejskiej i związane z tym możliwości skorzystania z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 w ramach 4 osi priorytetowej „Leader”. Poziom rozwoju powiatu naszkicowany w wizji przewiduje ogólną poprawę jakości życia jego mieszkańców. Drogą do poprawy jakości życia będzie wykorzystanie niepowtarzalnych walorów przyrodniczo - turystycznych i historyczno - kulturowych, bogactwa i możliwości rozwoju produktów regionalnych, stanowiących ogromne atuty powiatu nizańskiego i podkreślonych w misji.

VI. Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR

O specyfice obszaru objętego LSR stanowią elementy, które hamują jego rozwój oraz takie, na których można oprzeć jego przyszły rozkwit. Do czynników negatywnych należy bardzo wysoki poziom bezrobocia, w tym niewystarczająca liczba ofert pracy, niski poziom wykształcenia mieszkańców, niekorzystne zmiany demograficzne, tj. starzenie się społeczeństwa i wzmożona emigracja zarobkowa, niski wskaźnik przedsiębiorczości a w konsekwencji ubożenie społeczeństwa. Obszar LSR posiada charakter rolniczy, jednak praca w tym sektorze nie jest opłacalna głównie ze względu na rozdrobnienie gospodarstw i brak specjalizacji produkcji. Nie można też liczyć na rozwój przemysłu na tym terenie. Wydaje się, że jedną z szans na polepszenie jakości życia mieszkańców oraz ogólnie rzecz biorąc rozwój tych obszarów jest wykorzystanie zalet obszaru takich jak czyste środowisko naturalne, dogodne uwarunkowania klimatyczne, walory przyrodnicze i kulturowe, doświadczenie i tradycja związana z wikliniarstwem oraz bogactwo produktów lokalnych. Opierając się na analizie silnych i mocnych stron obszaru, decydujących o jego specyfice, uznano, że

najlepszym kierunkiem rozwoju tego obszaru będzie rozwój turystyki oraz działania zmierzające w kierunku poszukiwania pozarolniczych źródeł utrzymania. Kierunki te wyznaczają Cel 1 - „Rozwój turystyki w oparciu o wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych Krainy Sanu i Tanwi” oraz Cel 2 - „Rozwój alternatywnych form działalności gospodarczej na obszarach wiejskich”. Na specyfikę obszaru objętego LSR wpływ ma także wzrastająca aktywność mieszkańców oraz idąca za tym potrzeba integracji społecznej. Najlepszą odpowiedzią na tę potrzebę byłoby stworzenie dogodnych ku temu warunków. Kierunek działań w tym zakresie wyznacza Cel 3 – „Podniesienie jakości życia mieszkańców”. Realizacja wyznaczonych celów będzie stanowiła odpowiedź na realne potrzeby mieszkańców obszaru objętego LSR, co stanowi o tym, że cele z całą pewnością są spójne z jego specyfiką.

VII. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR

Przedstawiona wizja rozwoju Krainy Sanu i Tanwi opiera się zintegrowanym podejściu w zakresie rozwoju społeczno – gospodarczego. Przygotowane przedsięwzięcia zrealizowane zostaną w pełni jeżeli zostaną spełnione przesłanki w zakresie realizacji projektów na zasadzie zintegrowanego wykorzystania walorów Krainy Sanu i Tanwi, współpracy trzech sektorów oraz współpracy wszystkich podmiotów uczestniczących w LGD w celu realizacji LSR.

Twórcom dokumentu przy planowaniu przedsięwzięć, które zostały zapisane w Lokalnej Strategii Rozwoju przyświecała idea podejścia zintegrowanego, tylko, bowiem w sytuacji, gdy współdziałają ze sobą różne elementy można mówić o trwałym efekcie działań. Wybór przedsięwzięć do realizacji dokonany został zgodnie a diagnozą stanu potrzeb i możliwości tego terenu, natomiast przyjętą formą realizacji jest zintegrowane podejście, stąd na poczet danego przedsięwzięcia muszą się składać działania, jednostek samorządu terytorialnego, rolników, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz instytucji publicznych, a także samych zainteresowanych mieszkańców. Zintegrowany charakter strategii oznacza specyficzne podejście do rozwiązywania problemów, poprzez wielosektorowe działania w sferze społecznej, gospodarczej i przyrodniczej.

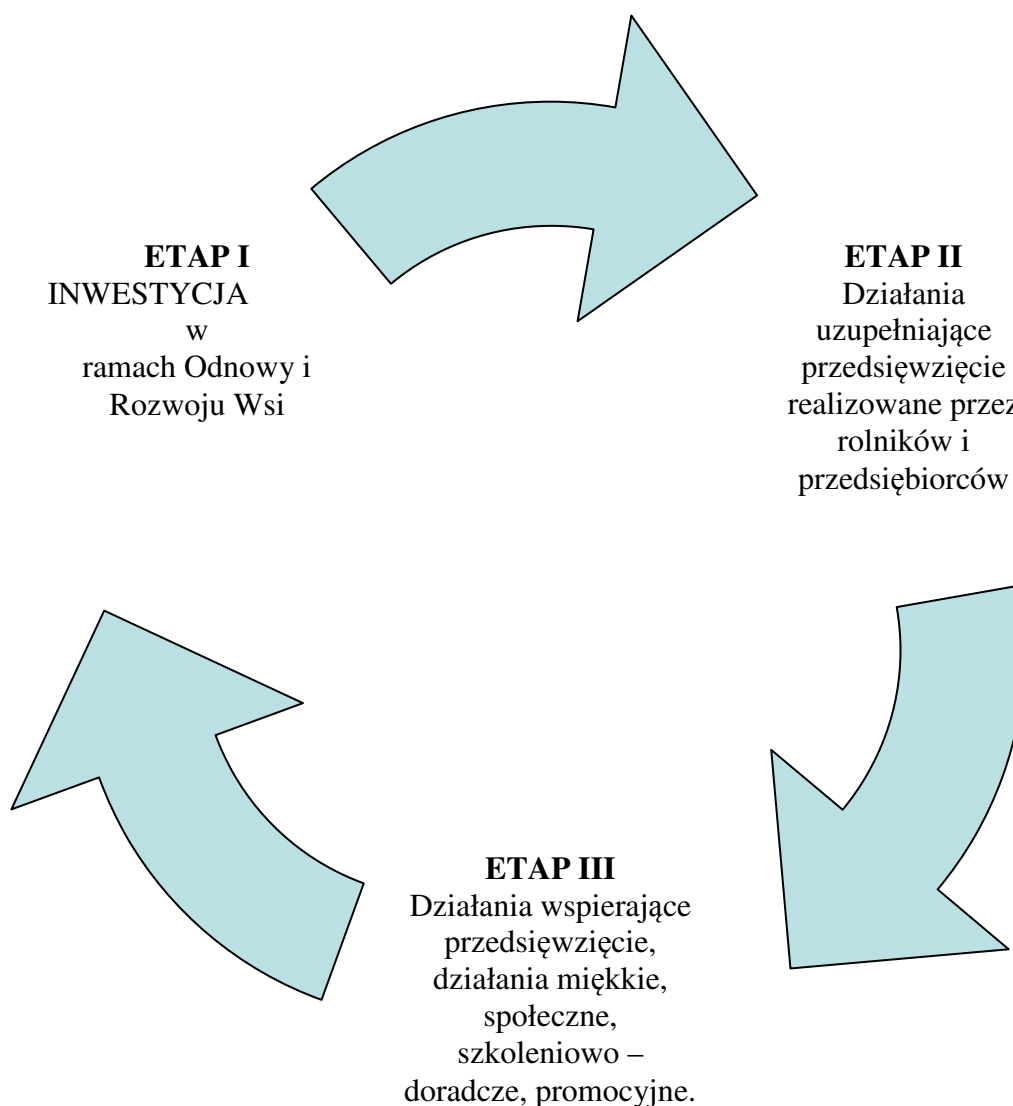
Priorytetowo traktowane będą projekty bezpośrednio wpisujące się w zintegrowany charakter inwestycji.

Zintegrowane podejście realizowane będzie na trzech płaszczyznach:

I - realizacja projektów w ramach zintegrowanego podejścia w aspekcie obszaru gminy;

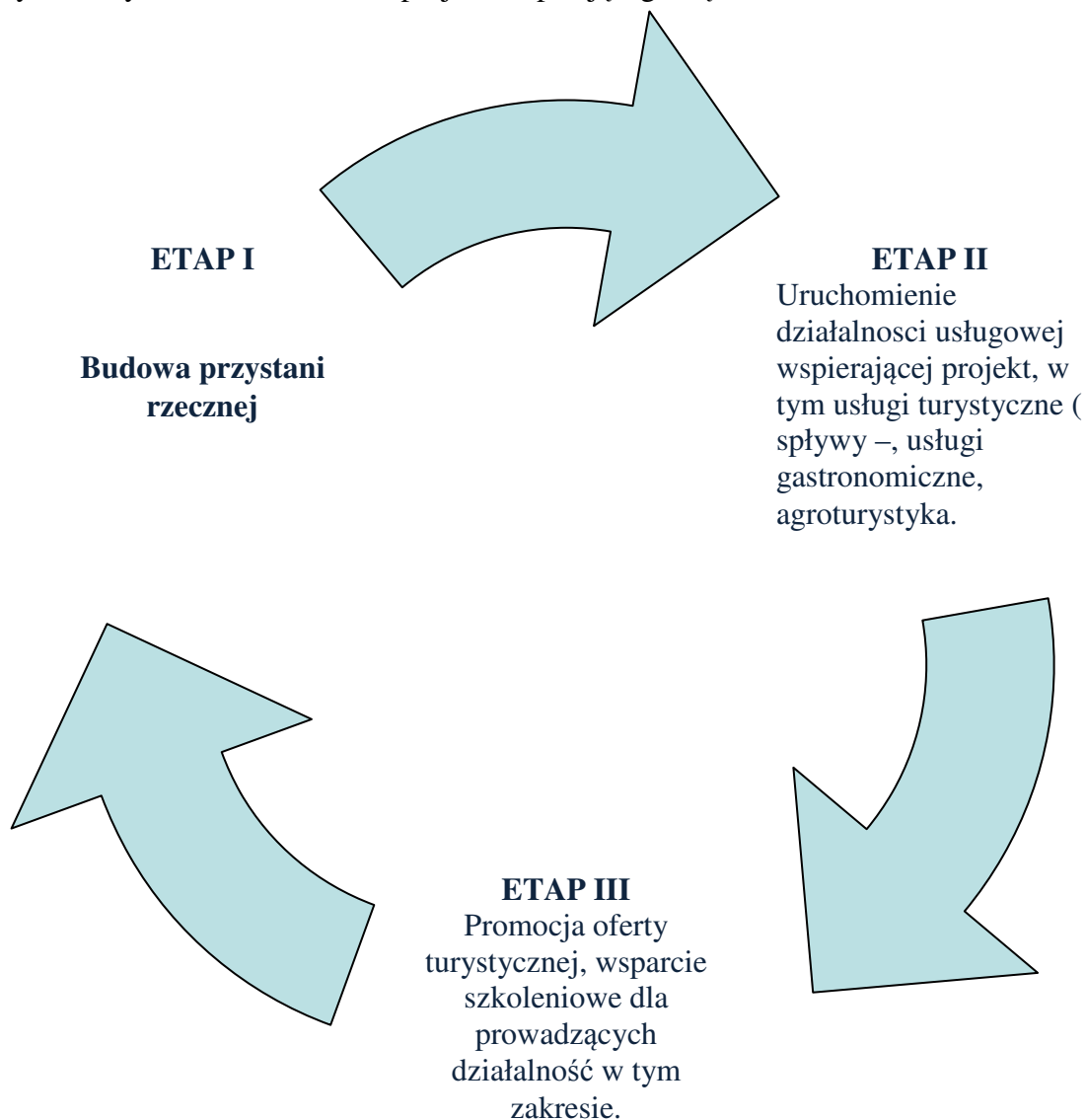
W ramach proponowanego podejścia priorytetowo traktowane będą projekty wzajemnie się uzupełniające w aspekcie obszaru terytorialnego danej gminy. Inwestycje realizowane w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” będą miały jedynie na celu uruchomienie rozwoju gospodarczego, będą tzw. „wędką rozwojową” przekazaną mieszkańcom, bowiem wartość inwestycji będzie musiała być wsparta rozwojem usług proponowanych przez przedsiębiorców, rolników i organizacje pozarządowe. W ten sposób diagnozowane będą projekty w ramach trzech przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR.

Szczegółowo proces zintegrowanego podejścia przedstawia poniżej schemat:

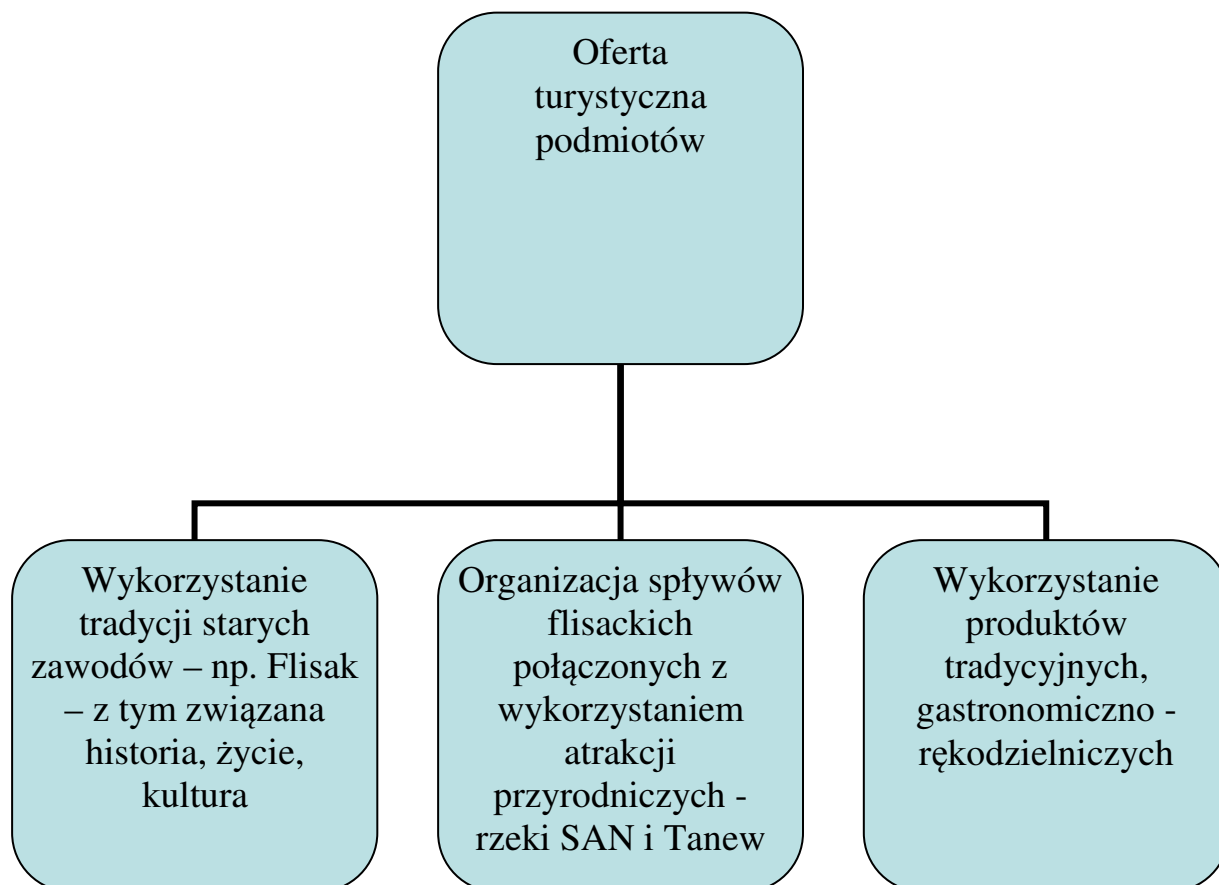
Przykładowy schemat w zakresie projektu wpisującego się w cel I

II – realizacja projektów opartych na szerokim wachlarzu wykorzystywania lokalnych atrakcji, walorów, w tym przyrody, historii, kultury, łączenia produktów z turystyką;
W ramach przedstawionego podejścia priorytetowo traktowane będą projekty opierające się na łączeniu wielu atrakcji, walorów kulturowo – historycznych z przyrodniczymi, łączeniu produktów regionalnych z ofertą turystyczną. Realizacja w ten sposób wyselekcjonowanych

projektów wpłynie na zwiększenie efektywności w rozwoju społeczno – gospodarczym, umożliwi poszczególnym podmiotom budowy swojej oferty na bazie walorów zebranych z terenu całej Krainy Sanu i Tanwi.

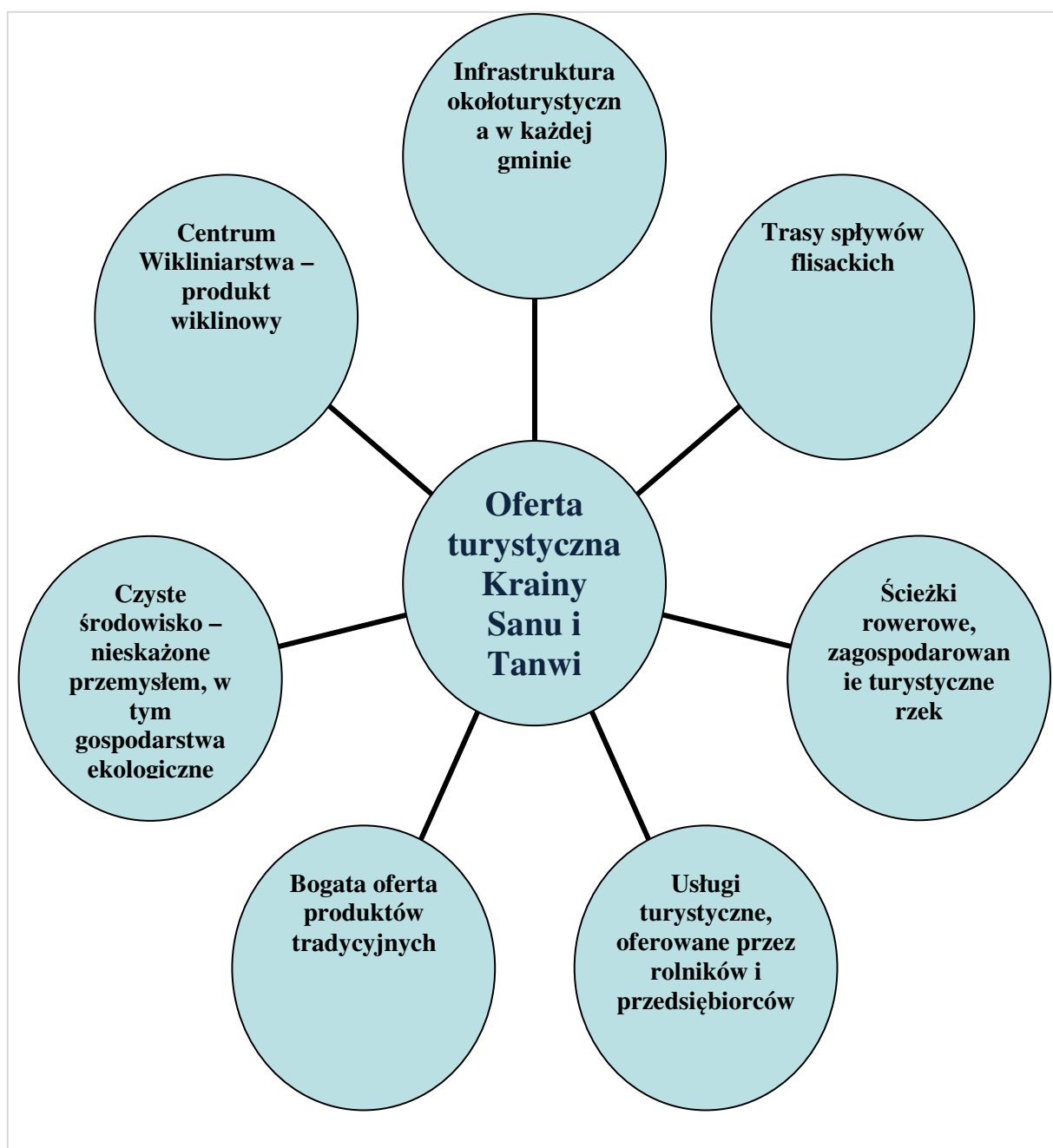
Przykładowy schemat w ramach proponowanego podejścia:

III – zintegrowane podejście w zakresie stworzenia spójnego programu, oferty turystyczno produktowej, atrakcyjności obszaru LGD.

Zaplanowane projekty w ramach trzech przedsięwzięć mają ze sobą współdziałać i wzajemnie się uzupełniać na rzecz wspólnego rozwoju. Współdziałanie według wskazanego procesu umożliwi stworzenie spójnej oferty, programu wspierającego rozwój Krainy Sanu i Tanwi.

Graficzne przedstawienie współdziałania w zakresie budowy spójnej oferty turystycznej:

Przykładem w ramach przedstawianego podejścia zintegrowanego będzie organizacja stoisk handlowo – ekspozycyjnych łączących wszystkie podmioty trudniące się produktami w ramach jednego wspólnego wyjazdu, stoiska ekspozycyjnego, czy budowy spójnej oferty produktowej oraz wspólna forma dystrybucji.

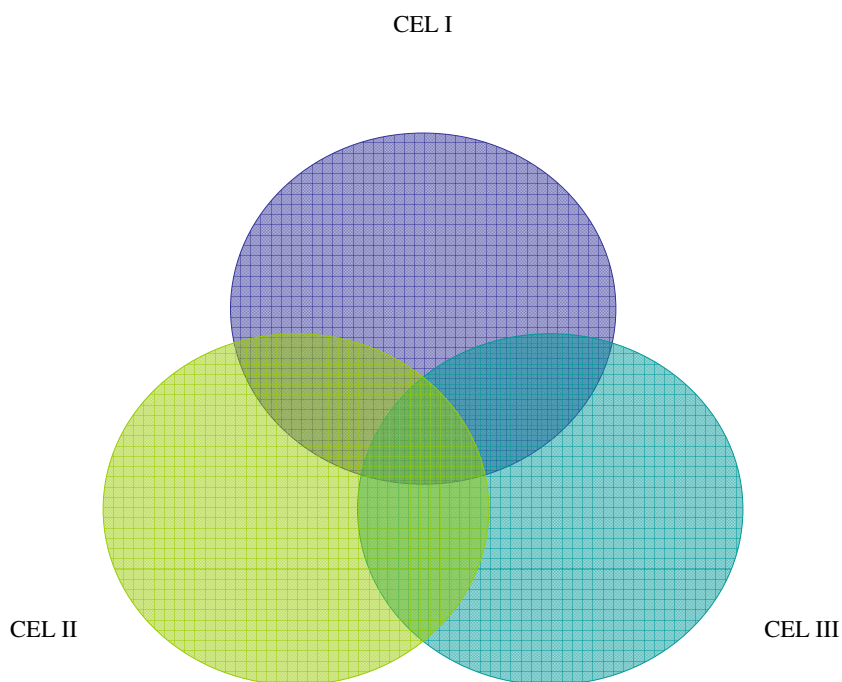
Potwierdzeniem zintegrowanego podejścia Lokalnej Strategii Rozwoju jest wzajemne uzupełnianie się określonych celów strategii, w zakresie jednej wizji rozwoju.

Realizacja celu I wpływa na cel III na podniesienie jakości życia mieszkańców, wspiera rozwój lokalnej wytwórczości, bowiem atrakcje turystyczne to również bogactwo produktów regionalnych, czyste środowisko, oparte na systemie gospodarstw ekologicznych, produkcji energii odnawialnej.

Realizacja celu II wpływa na podniesienie jakości życia, poprzez stworzenie alternatywnych rozwiązań działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, w ten sposób uzupełnia cel III, a także buduje atrakcyjność turystyczną Krainy Sanu i Tanwi, podkreślając jego bogactwo kulturalne oraz czyste środowisko.

Realizacja celu III uzupełnia cel I oraz II, podnosząc jakość infrastruktury publicznej, rozszerzając ofertę spędzania wolnego czasu, podnosi atrakcyjność wskazywanego terenu, co przekłada się pozytywnie na podniesienie atrakcyjności życia na tym obszarze, pozytywnego wizerunku tego obszaru, zwłaszcza dla inwestorów i mieszkańców.

Wzajemne powiązanie III celów LSR

Wszelkie realizowane posunięcia w ramach LSR mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczo- turystycznych i historyczno-kulturowych obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju. Realizacja poszczególnych przedsięwzięć będzie się przyczyniać do osiągnięcia celów Lokalnej Strategii Rozwoju. Planowane przedsięwzięcia w LSR będą realizowane w oparciu o posiadane walory turystyczne, historię, lokalne tradycje i kulturę obszaru.

Na realizacji celów, a przez to na rozwoju obszaru skorzystają, bowiem wszyscy. Zarówno przedsiębiorcy, którzy będą mogli uzyskać dotacje na rozwój swoje działalności, osoby prywatne– dla których rozwój obszaru będzie warunkował poziom życia jak i sektor publiczny (samorządy), które poprzez uzyskane wsparcie podniosą jakość świadczonych usług, a przez realizowane inwestycje przysłużą się do budowania pozytywnego wizerunku regionu. LGD inicjuje przedsięwzięcia, które są zgodne z LSR, a podejmowane mogą być przez różne podmioty, do których można zaliczyć nie tylko jednostki samorządu terytorialnego, instytucje publiczne czy organizacje pozarządowe, ale również aktywnych na tym polu przedsiębiorców. Ponadto LGD sama jest występuje w funkcji realizatora własnych przedsięwzięć, zmierzających do rozwoju obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, przyczynia się do współpracy między wieloma podmiotami i promuje niepowtarzalne walory swojego terenu. Realizując powyższe przedsięwzięcia występuje łączenie różnych form działalności w przedsięwzięcia zależne i powiązane, uzupełniające się. Grupy docelowa, do których będzie skierowana pomoc pochodząca z wdrażania LSR również obejmują podmioty pochodzące z każdego rodzaju partnerstwa.

Ważny jest również fakt, że często będzie miała miejsce sytuacja, gdy planowane przedsięwzięcia będą realizowane przez podmioty z tego samego sektora, ale z różnych działów gospodarki. Reasumując, należy stwierdzić, że podejście zintegrowane do planowanych przedsięwzięć jest bardzo szerokie. Dotyczy zarówno celów, przedsięwzięć, operacji, jak i związków między różnymi podmiotami uczestniczącymi w ich realizacji. Uwzględnia również w doskonały sposób specyfikę obszaru objętego LSR, jego zasoby lokalne i tożsamość tworząc, tak potrzebny do końcowego sukcesu, efekt synergii.

Lokalną Grupę Działania stanowią ludzie, którzy chcą, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów, stworzyć lepsze warunki życia dla wszystkich mieszkańców, a partnerzy podejmujący wspólne, działania dzielą się zasobami, odpowiedzialnością i korzyściami. Lokalna Grupa Działania wykorzystując wszystkie możliwości jakie daje członkostwo Polski w UE może stać się prężną organizacją lokalną, która kreować będzie rozwój całego regionu.

VIII. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć.

Z innowacyjnym podejściem w procesie tworzenia LSR mamy do czynienia od początku tworzenia strategii poprzez rozbudowany charakter konsultacji społecznych, które dają duże szanse na aktywizację lokalnej społeczności i jej dalsze pozytywne przejawy w przyszłości. Realizacja LSR w ramach podejścia zintegrowanego również należy do działań nowatorskich.

Na terenie „LGD Stowarzyszenia Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” przykładami takiej innowacyjności będzie:

- budowa spójnej oferty turystycznej, opartej na szerokim wachlarzu atrakcji, nieograniczonych do terenu jednej gminy, stworzenie spójnej oferty turystycznej ma na celu wsparcie współpracy pomiędzy podmiotami zainteresowanymi rozwojem turystyki, a także podniesienie atrakcyjności ofert turystycznych podmiotów samodzielnych;
- zintegrowany charakter realizowanych projektów z zakresu rozwoju turystyki, wzajemne uzupełnianie się inwestycji realizowanych przez jst, rolników, przedsiębiorców oraz organizacje pozarządowe i instytucje publiczne;
- zintegrowane podejście do budowy atrakcji turystycznych równocześnie czerpiących z walorów przyrodniczych oraz kulturowych
- rozwój nowych rodzajów usług oraz stworzenie bazy turystycznej, w sektorze, który był do chwili obecnej wykorzystywany w ograniczonej skali;
- inicjowanie i tworzenie nowych form kooperacji w celu budowy oferty zintegrowanej, szczególną formą będzie wsparcie wytwórców produktów lokalnych w zakresie uruchomienia na obszarze LSR klastra gospodarczego w zakresie produktów wiklinowych, oraz wsparcie kooperacji wytwórców produktów tradycyjnych poprzez utworzenie grupy producenckiej;
- inicjowanie do wytwarzania nowych wyrobów, szczególnie nowych wzorców, rozwiązań w branży wikliniarskiej, która wymaga podejścia innowacyjnego, wprowadzenia nowych rozwiązań na rynek, a także inicjowanie do rozszerzania oferty produktów tradycyjnych i regionalnych;
- organizacja w ramach zintegrowanego podejścia wspólnych stoisk handlowo – ekspozycyjnych dla wytwórców, wspólne wyjazdy promocyjne, handlowe, wspólna sieć dystrybucji;

- wsparcie w zakresie zintegrowanej współpracy podmiotów z branży turystycznej, wytwórczości regionalnej, czy usług na rzecz ludności, inicjowanie do wspólnego uzupełniania, wymiany ofertowej;
- innowacyjne podejście do problemu emigracji młodych osób poprzez np. kształcenia zgodne z lokalnymi potrzebami, wsparcie działalności gospodarczej osób w wieku 18 – 35 lat,
- nowy sposób angażowania lokalnej społeczności w proces rozwoju,
- wykorzystywanie technologii ICT do promocji i rozwoju społeczno – gospodarczego Kraju Sanu i Tanwi, poprzez rozwój internetowego Biura Informacji Turystycznej, stworzenie e – sklepu dla lokalnej wytwórczości.

Ważnym elementem innowacyjności jest również szereg pomysłów, które zakładają rozwój czynnika ludzkiego w każdym z obszarów priorytetowych (np. szkolenia, masowe imprezy, wyjazdy itp.).

Nowym i innowacyjnym zjawiskiem jest duże zaangażowanie społeczne w procesie tworzenia LSR. Pozwala to na bardziej trafne zdiagnozowanie występujących problemów oraz właściwą ich ocenę a co za tym idzie do ustalenia właściwego ich rozwiązania.

IX Uzasadnienie zgodności

Procedury oceny zgodności operacji z LSR, wyboru operacji oraz kryteriów na podstawie których jest oceniana zgodność operacji z LGD

Założenia

Zgodnie z założeniami odnośnie wdrażania LSR Lokalna Grupa Działania ma możliwość ogłaszania konkursów. Informacje o terminach poszczególnych konkursów zostaną podane do publicznej wiadomości z zachowaniem następującej procedury:

1. Opracowanie przez Zarząd LGD informacji o możliwości realizacji LSR przez poszczególnych Beneficjentów.
2. Ogłoszenie o naborze wniosków podawane jest do publicznej wiadomości poprzez publikację ogłoszenia w lokalnej prasie oraz na stronie internetowej LGD, a także w zwyczajowo przyjęty sposób na terenie każdej gminy.
3. W ogłoszeniu o naborze wniosków podaje się następujące informacje:
  - a) dokładny adres i dane kontaktowe LGD,
  - b) nazwa działania, którego dotyczy nabór,
  - c) rodzaje operacji, jakie mogą podlegać dofinansowaniu,
  - d) termin i miejsce składania wniosków,

- e) sposób pozyskania pełnej informacji o naborze i dokumentów niezbędnych do ubiegania się o dofinansowanie (wzory dokumentów, oświadczeń, instrukcje, kryteria wyboru).
4. Lokalna Grupa Działania w terminie co najmniej 24 dni przed dniem rozpoczęcia naboru wniosków o przyznanie pomocy w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”, występuje do Samorządu Województwa z wnioskiem o podanie do publicznej wiadomości informacji o możliwościach składania za jej pośrednictwem wniosków o przyznanie pomocy w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”.
  5. W terminie od 14 do 30 dni po podaniu do publicznej wiadomości informacji o możliwości składania, za pośrednictwem LGD wniosków o przyznanie pomocy Biuro LGD przyjmuje wnioski o dofinansowanie, a następnie kieruje je do oceny Radzie LGD. Rada LGD – jako organ decyzyjny LGD ma wyłączne uprawnienia do dokonywania oceny operacji pod względem zgodności celu operacji z celami LSR, zgodności z przedsięwzięciami określonymi w LSR oraz stopnia spełniania lokalnych kryteriów wyboru operacji.
  6. Wnioskodawca oprócz ogólnej dokumentacji wniosku o dofinansowanie, składa w Biurze LGD dodatkowe dokumenty w postaci oświadczeń:
    - oświadczenie o możliwości udostępnienia wniosku wraz z załącznikami członkom Rady oraz Zarządowi Stowarzyszenia;
    - oświadczenie o wyrażeniu zgody na zbieranie i przetwarzanie danych osobowych,
    - oświadczenie o wyrażeniu zgody na zbieranie i przetwarzanie danych osobowych w trybie art. 23 Ust. O ochronie danych osobowych dla celów związanych z realizacją projektu;
    - oświadczenie o fakcie iż beneficjent nie złożył wniosku do tego samego działania w ramach konkursów regionalnych.
  7. Rada dokonuje oceny projektów nie później niż w terminie 21 dni od dnia w którym upłynął termin składania wniosków.
  8. LGD przekazuje Wnioskodawcom listę ocenionych operacji, informując ich na piśmie o:
    - Zgodności operacji z LSR, albo jej niezgodności z LSR – wskazując przyczyny niezgodności;
    - Liczbie uzyskanych punktów w ramach tej oceny lub miejscu na liście ocenionych małych projektów;
    - Możliwości złożenia odwołania od wyników tej oceny zgodnie z procedurą określoną w LSR.
  9. W terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy LGD przekazuje właściwemu podmiotowi wdrażającemu:
    - Wnioski o przyznanie pomocy, które nie wpłynęły w terminie wraz z ich listą;
    - Wnioski o przyznanie pomocy, w których nie wskazano adresu Wnioskodawcy i nie ma możliwości ustalenia tego adresu wraz z ich listą;

- Wnioski o przyznanie pomocy, które zostały wybrane do finansowania w ramach LSR wraz z uchwałami w sprawie wyboru;
- Listę wniosków o przyznanie pomocy wybranych do finansowania w ramach LSR (wraz z uchwałą, w przypadku, gdy lista została przyjęta w formie uchwały), na której wnioski zostały zamieszczone w kolejności według liczby uzyskanych punktów;
- Wnioski o przyznanie pomocy, które nie zostały wybrane do finansowania w ramach LSR wraz z uchwałami w sprawie nie dokonania wyboru;
- Listę wniosków o przyznanie pomocy niewybranych do finansowania w ramach LSR (wraz z uchwałą, w przypadku, gdy lista została przyjęta w formie uchwały).

Procedura oceny zgodności operacji z LSR.

Pierwszym krokiem w zakresie oceny projektów jest procedura oceny zgodności z LSR, która polega na dokonaniu oceny zgodności celów i zakresu operacji z celami ogólnymi, szczegółowymi i przedsięwzięciami zapisanymi w LSR przez członków Rady. Ocena zgodności LSR jest dokonywana indywidualnie przez członków Rady, poprzez wypełnienie imiennej **karty oceny zgodności**. Uznanie operacji za zgodną z LSR skutkuje przekazaniem operacji do dalszej oceny wg. lokalnych kryteriów oceny zgodności operacji z LGD. Operacja, która nie zostanie uznana za zgodną z LSR nie podlega dalszej ocenie.

Lokalne kryteria oceny zgodności operacji z LGD

Następnym krokiem jest ocena merytoryczna wraz z oceną strategiczną, oparta na lokalnych kryteriach oceny zgodności operacji z LGD. Maksymalna wartość punktowa na ocenie merytorycznej wynosi 100 pkt. Jeżeli projekt otrzyma na ocenie merytorycznej powyżej 50 % możliwych do zdobycia punktów podlega ocenie strategicznej. Poniżej przedstawione zostały lokalne kryteria oceny zgodności operacji z LGD.

<i>Odnowa i rozwój wsi</i>					
L.p.	Kryterium	Waga	Punktacja	Maks liczba pkt.	Podstawa oceny
1.	Zasięg oddziaływania projektu	5	1 – 4	20	Punktacja przyznawana będzie wg. następującej metodologii: - projekt oddziałuje na jedną miejscowość - 1 - na całą gminę - 2 - na kilka gmin - 3 - na teren całego obszaru oraz wychodzi poza obszar LSR - 4
2.	Wpływ na zintegrowane podejście LSR	4	1 – 4	16	Ocena dokonywana będzie na podstawie wpływu projektu na realizację celów LSR w oparciu o zintegrowane podejście. Ocena dotyczy będzie wpływu na rozwój mikroprzedsiębiorczości, budowę zintegrowanej oferty obszaru LSR
3.	Liczba tworzonych nowych miejsc pracy	4	1 – 6	24	Ocena dokonywana będzie na podstawie liczby tworzonych nowych miejsc pracy: - utworzenie 1 miejsca pracy – 1 - utworzenie 2 miejsc pracy – 2 - utworzenie 3 miejsc pracy – 3 - utworzenie 4 miejsc pracy - 4 - utworzenie 5 miejsc pracy – 5 - utworzenie powyżej 5 miejsc pracy - 6
4.	Wpływ na innowacyjne podejście LSR	3	1 – 5	15	Ocena dokonywana będzie na podstawie wykorzystania nowatorskich rozwiązań w ramach projektu , w tym zgodnych z LSR
5.	Wpływ na podniesienie konkurencyjności obszaru LSR	3	1 - 5	15	Promowane będą projekty generujące największą liczbę odbiorców.
6.	Zabezpieczenie finansowe realizacji projektu	2	1-2	4	Ocena dokonywana będzie na podstawie wykazu posiadanych środków na realizację projektu, na podstawie promesy kredytowej, otrzymanego kredytu, środków własnych.

7.	Doświadczenie beneficjenta w zakresie realizacji projektów UE, w tym projektów w ramach II schematu Programu Leader+	2	1-3	6	W ocenie będzie brane pod uwagę doświadczenie wnioskodawcy w zakresie pozyskiwania środków UE, w tym udział w realizacji zadań w ramach II schematu Leader +)
Ocena strategiczna					
1.	Wpływ na rozwój społeczno – gospodarczy obszaru LSR	5	1- 4	20	Rada dokona wyboru projektów wykazujących największy wpływ na realizację celów LSR. Punkty zostaną przyznane proporcjonalnie do zgodności projektu z LSR.
<i>Małe projekty</i>					
L.p.	Kryterium	Waga	Punktacja	Maks liczba pkt.	Podstawa oceny
1.	Zasięg oddziaływania projektu	5	1 - 4	20	Punktacja przyznawana będzie wg. następującej metodologii: - projekt oddziałuje na jedną miejscowość - 1 - na całą gminę - 2 - na kilka gmin - 3 - na teren całego obszaru oraz wychodzi poza obszar LSR - 4
2.	Wpływ na zintegrowane podejście LSR	4	1 – 4	16	Ocena dokonywana będzie na podstawie wpływu projektu na realizację celów LSR w oparciu o zintegrowane podejście. Ocena dotyczyć będzie wpływu na rozwój mikroprzedsiębiorczości, budowę zintegrowanej oferty obszaru LSR, promocję obszaru.
3.	Wpływ na podniesienie konkurencyjności obszaru LSR	4	1 – 4	16	Promowane będą projekty obejmujące zakresem działania największą liczbę odbiorców.
4.	Doświadczenie beneficjenta w zakresie realizacji projektów UE, w tym	3	1-4	12	Ocena dokonywana będzie na podstawie zrealizowanych projektów przez beneficjenta, w tym zrealizowanych w ramach II schematu Leader +

	projektów w ramach II schematu Programu Leader +				
5.	Wpływ na innowacyjne podejście LSR	3	1 – 4	12	Ocena dokonywana będzie na podstawie wykorzystania nowatorskich rozwiązań w ramach projektu , w tym zgodnych z LSR, innowacyjnych form promocji, informacji, oraz aktywizacji mieszkańców.
6.	Zabezpieczenie finansowe realizacji projektu	2	1-2	4	Ocena dokonywana będzie na podstawie wykazu posiadanych środków na realizację projektu, na podstawie promesy kredytowej, otrzymanego kredytu, środków własnych.
7.	Udział partnerów w realizacji projektu	2	1-5	10	Ocena dokonywana będzie na podstawie liczby zaangażowanych w realizację projektu partnerów
8.	Wykorzystanie lokalnych zasobów	2	1 – 5	10	Ocena dokonywana będzie na podstawie zakresu projektu wykorzystującego lokalne zasoby, w tym: pracy, surowców, walorów przyrodniczych, historii, tradycji kulturowych
Ocena strategiczna					
1.	Wpływ na rozwój społeczno – gospodarczy obszaru LSR	5	1- 4	20	Rada dokona wyboru projektów wykazujących największy wpływ na realizację celów LSR. Punkty zostaną przyznane proporcjonalnie do zgodności projektu z LSR.
<i>Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw</i>					
1.	Zasięg oddziaływania projektu	5	1 – 4	20	Punktacja przyznawana będzie wg. następującej metodologii: - projekt oddziałuje na jedną miejscowość - 1 - na całą gminę - 2 - na kilka gmin - 3 - na teren całego obszaru oraz wychodzi poza obszar LSR - 4

2.	Wpływ na zintegrowane podejście LSR	5	1 – 4	20	Ocena dokonywana będzie na podstawie wpływu projektu na realizację celów LSR w oparciu o zintegrowane podejście. Ocena dotyczyć będzie wpływu na rozwój mikroprzedsiębiorczości, budowę zintegrowanej oferty obszaru LSR, powiązanie projektu z projektami pozostałych podmiotów z pozostałych działań
3.	Wpływ na tworzone miejsca pracy	4	1 – 6	24	Ocena oparta będzie na podstawie liczby tworzonych nowych miejsc pracy: - utworzenie 1 miejsca pracy – 1 - utworzenie 2 miejsc pracy – 2 - utworzenie 3 miejsc pracy – 3 - utworzenie 4 miejsc pracy - 4 - utworzenie 5 miejsc pracy – 5 - utworzenie powyżej 5 miejsc pracy - 6
4.	Wpływ na podniesienie konkurencyjności obszaru LGD	4	1-4	16	Promowane będą projekty wykazujące wzrost obrotów, wprowadzanie nowych produktów i usług na rynek
5.	Wykonalność operacji	4	1-3	12	Ocena dokonywana będzie na podstawie zabezpieczenia finansowego projektu, wykazanego doświadczenia i kwalifikacji beneficjenta
6.	Innowacyjność operacji	2	1 – 4	8	Ocena dokonywana będzie na podstawie oceny zastosowania innowacyjnych, nowatorskich rozwiązań w zakresie stosowanej technologii, procesu produkcji oraz świadczenia usług, zgodnie z innowacyjnym podejściem w ramach LSR.
Ocena strategiczna					
1.	Wpływ na rozwój społeczno – gospodarczy obszaru LSR	5	1- 4	20	Rada dokona wyboru projektów wykazujących największy wpływ na realizację celów LSR. Punkty zostaną przyznane proporcjonalnie do zgodności projektu z LSR.

Procedura oceny operacji na podstawie lokalnych kryteriów oceny zgodności operacji z LGD

Procedura oceny na podstawie lokalnych kryteriów oceny zgodności operacji z LGD polega na dokonaniu oceny operacji zakwalifikowanych wcześniej, jako zgodnych z LSR, na podstawie specyficznych dla LGD lokalnych kryteriów wyboru. Jej zasadniczym celem jest wybór operacji, które w największym stopniu mogą realizować założenia LSR.

Ze względu na różne cele i charakter poszczególnych działań (odnowa i rozwój wsi, różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw oraz małe projekty) stosowane będą różne zestawy lokalnych kryteriów wyboru.

Ocena dokonywana jest indywidualnie przez Członków Rady na imiennych kartach oceny operacji wg lokalnych kryteriów oceny zgodności operacji z LGD

Miejsce operacji na liście wniosków o przyznanie pomocy wybranych do finansowania w ramach LSR określi liczba zdobytych punktów. Stosowana metodologia w trakcie oceny zgodności operacji z LGD obejmuje iloczyn wagi (rangi kryterium) oraz ilości przyznanych punktów przez Radę.

Projekty, które otrzymają liczbę pkt. powyżej 50% możliwych do otrzymania na ocenie merytorycznej podlegają ocenie strategicznej. Ocena strategiczna dokonywana jest przez członków Rady, która dokona wyboru projektów wykazujących największy wpływ na realizację LSR.

W celu uniknięcia sytuacji, w której zakwalifikowana do objęcia dofinansowaniem mogłaby zostać operacja warunkiem zgodności z LSR oraz pozostałe lokalne kryteria wyboru, a jej realne zrealizowanie zdaniem członków Rady byłoby niemożliwe, użyte będzie kryterium tzw. wykonalności operacji o charakterze wykluczającym. Operacje w przypadku których 50%+1 głosujących członków Rady wyrazi negatywną opinię, są odrzucane i nieklasyfikowane na liście rankingowej. Odrzucenie operacji musi zostać uzasadnione.

Wzór karty oceny zgodności operacji z LSR oraz wzór karty oceny operacji wg lokalnych kryteriów oceny zgodności z LSR stanowi załącznik nr 6 do niniejszej strategii.

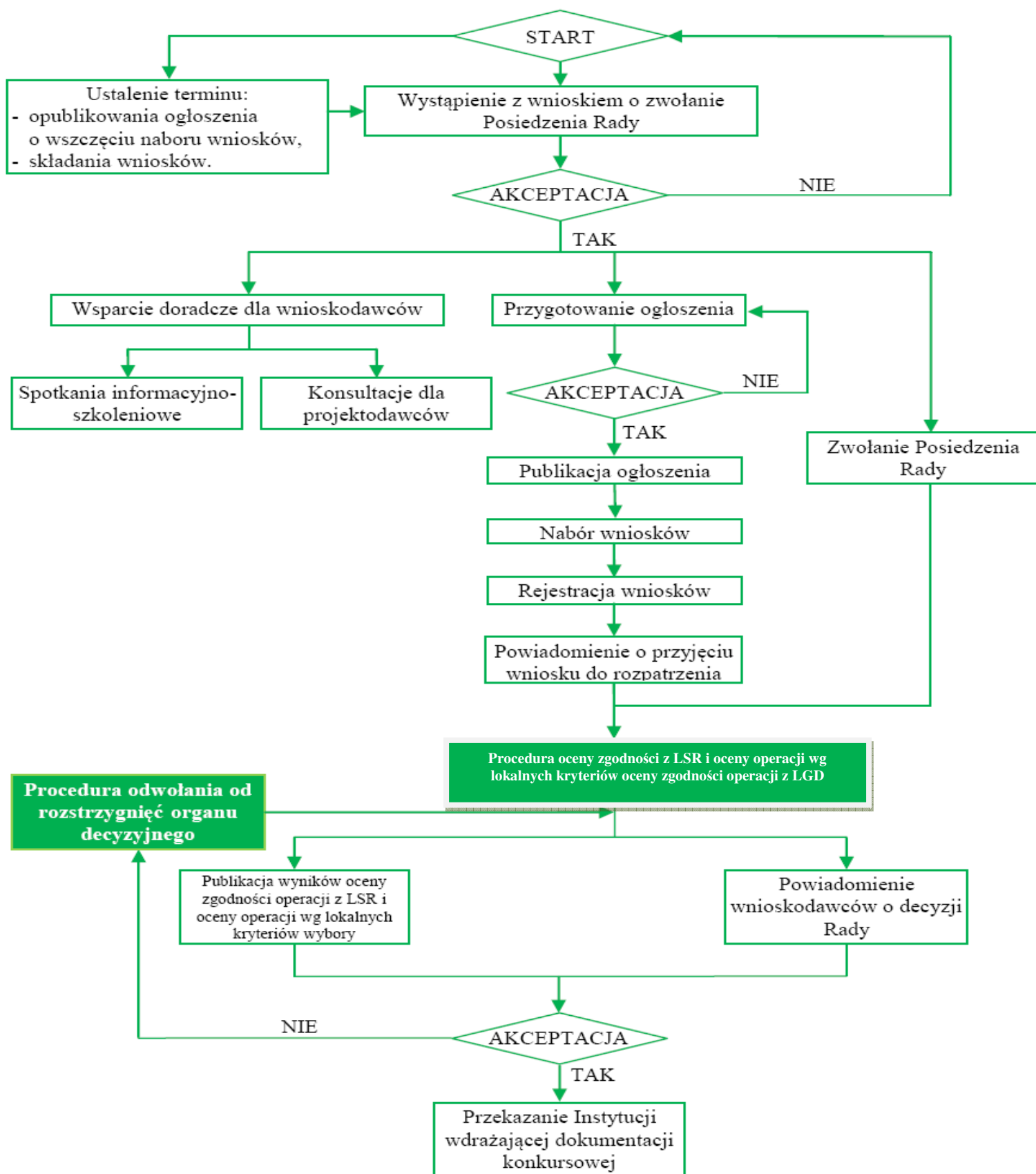
Szczegółowe zasady wyboru operacji określa Regulamin Funkcjonowania Rady oraz Procedura wyboru operacji przez LGD uchwalana przez Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”.

Zmiana procedur oraz kryteriów wyboru operacji może być dokonana jedynie w drodze przyjęcia nowej uchwały.

Procedura odwoławcza od decyzji Rady.

1. Każdy wnioskodawca ma prawo odwołania się od decyzji Rady.
2. Odwołanie kierowane jest do Walnego Zebrania Członków, za pośrednictwem Zarządu o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji, wg wzoru udostępnionego przez Biuro LGD. Jedynym organem upoważnionym do rozpatrywania odwołań jest Walne Zebranie Członków LGD. Odwołanie może dotyczyć jedynie ponownego rozpatrzenia przez Radę.
3. Wnioskodawca po otrzymaniu pisma informującego o nie zakwalifikowaniu operacji do dofinansowania ma prawo w terminie 7 dni kalendarzowych złożyć pisemny wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji. Decyduje data doręczenia pisma informującego o nie zakwalifikowaniu operacji do dofinansowania. W tym samym terminie wnioskodawcy przysługuje prawo wglądu do protokołu oceny w siedzibie Biura LGD.
4. Wniosek o ponowne rozpatrzenie operacji pozostaje bez rozpatrzenia w przypadku gdy:
  - a) Został wniesiony po upływie terminu określonego w pkt. 3,
  - b) Został wniesiony przez nieuprawniony podmiot, tzn. niebędący wnioskodawcą, którego wniosek o dofinansowanie podlegał ocenie,
  - c) Nie zawierał pisemnego uzasadnienia lub innych danych wymaganych we wniosku o ponowne rozpatrzenie.
5. Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji musi zostać szczegółowo uzasadniony.
6. W momencie ponownego rozpatrywania wniosku o dofinansowanie operacji członkowie Rady rozpatrują wniosek na podstawie kryteriów obowiązujących w danym konkursie i tylko w tych jego elementach, których dotyczy uzasadnienie podane przez wnioskodawcę.
7. Wniosek o dofinansowanie operacji, który w wyniku ponownego rozpatrzenia uzyskał liczbę punktów, która kwalifikowałaby go do objęcia dofinansowaniem w danym naborze zyskuje prawo dofinansowania w ramach dostępnych środków.
8. Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie konkretnej operacji może zostać złożony tylko jeden raz.
9. O wynikach odwołania wnioskodawca zostaje poinformowany w terminie 14 dni od dnia rozpatrzenia
10. Decyzja Rady odnośnie ponownej oceny wniosku jest decyzją ostateczną i nie podlega kolejnemu odwołaniu.

Schemat graficzny procedury wyboru operacji przez LGD

IX. Określenie budżetu

W ramach PROW oś 4 finansowanie obejmuje następujące działania:

1. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju,

Planowana wysokość środków przewidzianych na to działanie wynosi nie więcej niż iloczyn liczby mieszkańców zameldowanych na pobyt stały, na obszarze objętym LSR, według stanu na dzień 31 grudnia 2006 r. i kwoty 116 zł, z tym że na każdy z rodzajów operacji (różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, odnowa i rozwój wsi) jest zaplanowane nie mniej niż 10% tych środków.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji podjęto decyzję, iż podział na poszczególne zadania będzie przedstawiał się następująco:

Możliwa kwota dofinansowania na rzecz realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju

L.p.	Nazwa działania	Liczba ludności - stan na dzień 31.12.2006 r.	Kwota dofinansowania	Razem
1	Wdrażania lokalnych strategii rozwoju	67 533	116 zł	7 833 828 zł
Razem				7 833 828 zł

Podział środków w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju

L.p.	Projekty do realizacji	%	Proponowana kwota
1	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	10%	783 383 zł
2	Odnowa i rozwój wsi	65%	5 091 988 zł
3	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	10%	783 383 zł
4	Małe projekty	15%	1 175 074 zł
Razem			7 833 828 zł

2. Wdrażanie projektów współpracy.

Planowana wysokość środków przewidzianych na wdrażanie projektów współpracy wynosi nie więcej niż iloczyn liczby mieszkańców zameldowanych na pobyt stały, na obszarze objętym LSR, według stanu na dzień 31 grudnia 2006 r. i kwoty 3 zł.

Możliwa kwota dofinansowania na rzecz wdrażania projektów współpracy

L.p.	Nazwa działania	Liczba ludności - stan na dzień 31.12.2006 r.	Kwota dofinansowania	Razem
1	Wdrażanie projektów współpracy	67 533	3 zł	202 599 zł
Razem				202 599 zł

3. Funkcjonowanie lokalnej grupy działania.

Planowana wysokość środków przewidzianych na funkcjonowanie lokalnej grupy działania wynosi nie więcej niż iloczyn liczby mieszkańców zameldowanych na pobyt stały, na obszarze objętym LSR, według stanu na dzień 31 grudnia 2006 r. i kwoty 29 zł z tym, że na koszty bieżące (administracyjne) LGD, określone w przepisach dotyczących funkcjonowania lokalnej grupy działania, przeznacza się nie więcej niż 15% sumy środków przewidzianych na wszystkie trzy działania.

Możliwa kwota dofinansowania na rzecz funkcjonowania LGD

L.p.	Nazwa działania	Liczba ludności - stan na dzień 31.12.2006 r.	Kwota dofinansowania	Razem
1	Funkcjonowanie LGD	67 533	29 zł	1 958 457 zł
Razem				1 958 456 zł

Planuje się, że całkowity budżet Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” w części przeznaczony na finansowanie operacji w ramach PROW na lata 2009 -2015 wyniesie łącznie **9 994 883** złotych i obejmuje następujące pozycje.:

- 1. Wdrażanie LSR – 7 833 828,00**
- 2. Wdrażanie projektów współpracy – 202 599 zł**
- 3. Funkcjonowanie LGD – 1 958 456 zł**

w tym:

- koszty administracyjne – 1 499 232 zł
- pozostałe koszty – 459 224 zł

W wyniku przesunięcia realizacji działań Osi 4 PROW o dwa lata, planuje się następujące alokacje podanych wyżej kwot:

Lata 2009 – 2012 – 6 943 477 zł

Lata 2013 – 2015 – 3 051 406 zł

Budżet LSR na lata 2009-2015

Rok	Kategoria kosztu	Działania osi 4 Leader									
		4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju					4.21 Wdrażanie projektów współpracy	4.31 Funkcjonowanie LGD			Razem Os 4
		Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 4.1/413		Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 4.31	
2009	całkowite	0	0	0	0	0	0	179 908	33 398	213 306	213 306
	kwalfikowane	0	0	0	0	0	0	179 908	33 398	213 306	213 306
	do refundacji	0	0	0	0	0	0	179 908	33 398	213 306	213 306
2010	całkowite	292 800	292 799	1 786 083	492 858	2 864 540	0	239 877	86 796	326 673	3 191 213
	kwalfikowane	240 000	239 999	1 786 083	492 858	2 758 940	0	239 877	86 796	326 673	3 085 613
	do refundacji	120 000	120 000	1 339 562	345 001	1 924 563	0	239 877	86 796	326 673	2 251 236
2011	całkowite	442 814	442 814	1 813 216	352 589	3 051 432	67 533	239 877	91 796	331 673	3 450 638
	kwalfikowane	362 962	362 962	1 813 216	352 589	2 891 729	67 533	239 877	91 796	331 673	3 290 935
	do refundacji	181 481	181 481	1 359 912	246 812	1 969 686	67 533	239 877	91 796	331 673	2 368 892
2012	całkowite	629 830	625 982	1 193 748	330 673	2 780 233	67 533	239 877	93 641	333 518	3 181 284
	kwalfikowane	516 254	513 100	1 193 748	330 673	2 553 775	67 533	239 877	93 641	333 518	2 954 826
	do refundacji	258 127	256 550	895 311	231 471	1 641 459	67 533	239 877	93 641	333 518	2 042 510
2013	całkowite	363 011	364 822	1 636 271	280 683	2 644 787	67 533	239 877	86 796	326 673	3 038 993
	kwalfikowane	297 550	299 034	1 636 271	280 683	2 513 538	67 533	239 877	86 796	326 673	2 907 744
	do refundacji	148 775	149 517	1 227 203	196 478	1 721 973	67 533	239 877	86 796	326 673	2 116 179
2014	całkowite	183 000	185 037	360 000	221 875	949 912	0	239 878	66 797	306 675	1 256 587
	kwalfikowane	150 000	151 670	360 000	221 875	883 545	0	239 878	66 797	306 675	1 190 220
	do refundacji	75 000	75 835	270 000	155 312	576 147	0	239 878	66 797	306 675	882 822
2015	całkowite	0	0	0	0	0	0	119 938	0	119 938	119 938
	kwalfikowane	0	0	0	0	0	0	119 938	0	119 938	119 938
	do refundacji	0	0	0	0	0	0	119 938	0	119 938	119 938
2009 - 2015	całkowite	1 911 455	1 911 454	6 789 317	1 678 677	12 290 904	202 599	1 499 232	459 224	1 958 456	14 451 959
	kwalfikowane	1 566 766	1 566 765	6 789 317	1 678 677	11 601 527	202 599	1 499 232	459 224	1 958 456	13 762 582
	do refundacji	783 383	783 383	5 091 988	1 175 074	7 833 828	202 599	1 499 232	459 224	1 958 456	9 994 883

HARMONOGRAM REALIZACJI BUDŻETU LSR

DZIAŁANIA PROW	OKRESY REALIZACJI LSR						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Różnicowanie w kierunku nierolniczej		Konkurs	Konkurs	Konkurs	Konkurs	Konkurs	
Odnowa i rozwój wsi		Konkurs	Konkurs	Konkurs	Konkurs	Konkurs	
Tworzenie i rozwój mikro-przedsiębiorstw		Konkurs	Konkurs	Konkurs	Konkurs	Konkurs	
Małe projekty		Konkurs	Konkurs	Konkurs	Konkurs	Konkurs	
Projekty Współpracy			Realizacja	Realizacja	Realizacja		
Bieżące funkcjonowanie LGD	Realizacja	Realizacja	Realizacja	Realizacja	Realizacja	Realizacja	Realizacja

X. Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR.

Proces opracowywania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” oparty jest na partnerskiej koncepcji budowy tego dokumentu, w związku z czym w prace przy jego tworzeniu zaangażowano przedstawicieli społeczności lokalnej. Uspołecznienie procesu tworzenia Strategii, a następnie jej zapisów wyznaczono jako jedną z kluczowych przesłanek. Opracowanie LSR jest procesem społecznym, bowiem nie można opracować dobrej strategii bez zaangażowania wszystkich podmiotów gospodarczych i organizacji społecznych, lokalnych liderów, pracowników LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”, ekspertów itp., którzy mają istotny wpływ na rozwój obszaru objętego planowaniem, poprzez uwzględnienie problemów, potrzeb oraz aspiracji tychże podmiotów.

Strategię opracowano z myślą o zbudowaniu wspólnego wyobrażenia o LGD w przyszłości. Uznano, iż taki dokument planistyczny, przy szerokiej dyskusji w jego tworzeniu konsoliduje społeczeństwo obszaru objętego LSR wokół niego. W procesie budowania strategii na bieżąco weryfikowano wykonane prace w ramach LSR oraz wyraźnie określono miejsce strategii w systemie planistycznym. Wszelkie postawione założenia zostały zrealizowane przy wykorzystaniu metody wspólnego planowania, która spełnia te wymogi.

Do prac na strategią został powołany i zaangażowany Zespół Roboczy, w skład którego weszli pracownicy Stowarzyszenie „Nizańskie Centrum Rozwoju”, konsultanci ds. rozwoju lokalnego z firmy DGE Bruxelles Polska oddział Stalowa Wola, przedstawiciele poszczególnych gmin Powiatu Nizańskiego oraz członkowie zarządu. Na każdym spotkaniu Zespołu Roboczego prezentowane były wnioski i rezultaty z dotychczasowych działań, umożliwiało to śledzenie postępów prac oraz pomagało wykryć i usunąć ewentualne błędy, czy nie do końca wyjaśnione kwestie. Nadrzędną zasadą, która przyświecała twórcom strategii to szeroko rozumiane partnerstwo. Tylko, bowiem, gdy dojdzie do współdziałania trzech najważniejszych sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego, można mówić o zintegrowanym zakresie podejmowanych działań.

Zostało zorganizowane także spotkanie z wójtami i burmistrzami gmin wchodzących w skład LGD, które miało na celu zdiagnozowanie wstępnych przedsięwzięć oraz wysokość składek członkowskich płaconych przez członków LGD.

We wszystkich gminach powiatu nizańskiego zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, które dotyczyły zachęcania do wstępowania do LGD, jak również zdiagnozowania

potrzeb, planowanych przedsięwzięć, które mogłyby znaleźć się w Lokalnej Strategii Rozwoju. W trakcie konsultacji zostały przedstawione także korzyści wynikające z przystąpienia do Lokalnej Grupy Działania oraz wymagania jakie muszą spełniać osoby wchodzące w skład Rady LGD. Zostały także przeanalizowane propozycje składek członkowskich płaconych przez członków LGD oraz proponowany podział środków na realizację poszczególnych projektów w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju na terenie każdej z gmin. Na każdym spotkaniu zostały również zaprezentowane cztery grupy działań podejmowanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju oraz wskazani beneficjenci podejmowanych działań oraz kierunki, na które będzie udzielana pomoc finansowa w ramach tych działań.

Zostały również przeprowadzone konsultacje z poszczególnymi sektorami tj. sektor społeczny, sektor publiczny, sektor gospodarczy, które są dowodem że LSR jest adekwatna do istniejącej sytuacji, a działania które przewiduje mają dużą szansę przynieść w przyszłości oczekiwane skutki.

Spotkanie członków Rady Lokalnej Grupy Działania miało na celu zaopiniowanie regulaminu Rady Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”, bowiem Rada decyduje o kwestiach kluczowych dla wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju.

Na spotkaniu Zarządu Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” został przedstawiony wstępny zakres Lokalnej Strategii Rozwoju oraz przedstawione cele zawarte w strategii i misja Lokalnej Grupy Działania.

Podczas wielu spotkań zorganizowanych w siedzibie Stowarzyszenia „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” mających na celu przygotowanie najważniejszych informacji niezbędnych do opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju niejednokrotnie poruszano i dokładnie analizowano główne obszary problemowe utrudniające życie mieszkańcom z terenu LGD. Podejmowano wszelkich starań przy opracowaniu LSR aby w przyszłości korzyści odczuli właśnie sami mieszkańcy gdyż jest to dokument dla nich, w którego powstanie każdy z nich miał szansę się włączyć. Nie mogła, więc zaistnieć sytuacja, kiedy powstały dokument nie miałyby odzwierciedlenia w rzeczywistości.

W sumie w procesie tworzenia LSR zrealizowano:

- Walne Zebranie Członków LGD – przystąpienie nowych członków do LGD i rozpoczęcie prac nad opracowaniem LSR

- 5 spotkań Zespołu Roboczego
- 3 spotkania wójtów i burmistrzów poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD
- 7 spotkań informacyjnych mających charakter konsultacji społecznych w poszczególnych gminach wchodzących w skład LGD
- Spotkanie członków Rady Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”
- Spotkanie członków Zarządu Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”

Etapem kończącym proces tworzenia LSR była jej prezentacja na Walnym Zebraniu Członków Stowarzyszenia, gdzie powstały dokument poddany został głosowaniu, oraz przyjęty przez Walne Zebranie Stowarzyszenia.

XI. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR.

Za proces wdrażania i aktualizacji LSR odpowiedzialna jest Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”, poprzez działalność wszystkich organów powołanych w ramach LGD, a także pracownicy LGD oraz członkowie Stowarzyszenia.

Wszystkie w/w podmioty odpowiedzialne są za właściwe i rzetelne wykorzystanie powierzonych im środków publicznych oraz ich poprawne rozliczenie.

Głównym narzędziem wdrażania LSR będzie proces szeroko rozumianej informacji i promocji mającej na celu dotarcie do jak najszerszej liczby odbiorców. W tym celu wykorzystane zostaną następujące środki przekazywania informacji:

- ✓ plakaty i ulotki,
- ✓ lokalna prasa i telewizja,
- ✓ tablice informacyjne w poszczególnych gminach,
- ✓ strony internetowe podmiotów działających w ramach LGD, lokalne fora internetowe,
- ✓ strona internetowa LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”.

Informacje będą przekazywane w formie ogłoszeń, artykułów oraz informacji w serwisach informacyjnych a także informacji zamieszczanych na stronach internetowych zarówno LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” jak i stronach internetowych członków LGD. Także w biurze Stowarzyszenia osoby zainteresowane będą mogły uzyskać niezbędne informacje. W możliwie najprostszy sposób zostanie opracowana procedura przyjmowania wniosków ich oceny oraz przyznawania dotacji.

Istotną funkcją LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” związaną z wdrażaniem LSR będzie aktywizowanie i motywowanie mieszkańców obszaru do udziału w procesie wdrażania LSR, w szczególności poprzez pomoc w przygotowaniu wniosków o przyznanie pomocy. LGD stworzy możliwość skorzystania z bezpłatnych porad związanych z projektowaniem operacji lub przygotowaniem wniosku aplikacyjnego. Proces aktywowania i motywowania mieszkańców obszaru objętego LSR nastąpi także poprzez organizację cyklicznych imprez, szkoleń i warsztatów mających za zadanie nie tylko integrację społeczną ale także stanowią źródło informacji na temat poglądów społecznych na podejmowane działania. Proces aktywizowania odbywać się będzie ponadto, poprzez organizowane spotkania, konferencje, warsztaty skierowane dla mieszkańców Krainy Sanu i Tanwi. LGD ma za zadanie pobudzania inicjatyw w zakresie rozwoju gospodarczego, w głównej mierze inicjatyw zgodnych z wyznaczonymi celami Lokalnej Strategii Rozwoju.

Szczególnością formą będą akcje LGD „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” skierowane na promocję produktu regionalnego, poprzez:

- wsparcie w zakresie szeroko rozumianej dystrybucji, w tym organizacja imprez promocyjnych, organizowania stoisk handlowych i rozszerzania ścieżek dystrybucji produktów z terenu LGD;
- inicjowanie do powołania klastra gospodarczego angażującego poszczególne grupy produktowe;
- inicjowanie do rozszerzania oferty produktowej i pomoc przy opracowywaniu nowych wzorców, rejestracji nowych produktów.

Podobną rolę LGD będzie odgrywać w ramach rozwoju celu I LSR, w zakresie rozwoju oferty turystycznej powiatu, szczególnie, poprzez:

- wsparcie szkoleniowo –doradcze;
- inicjowanie do budowy zintegrowanego programu turystycznego;
- wsparcie w zakresie kooperacji poszczególnych zainteresowanych udziałem w projekcie podmiotów.

W ramach celu III wsparcie będzie dotyczyć promowania obszaru LGD jako miejsca atrakcyjnego dla mieszkańców, inwestorów (w zgodzie z celami LSR).

Szeroko rozumiana promocja i informacje, a także proces aktywizowania mieszkańców ułatwi w ten sposób ewentualną aktualizację LSR. Poprzez swoje postulaty, wnioski i uwagi mieszkańcy, lokalni partnerzy oraz osoby zainteresowane mogą w sposób pośredni wpływać na zmiany i wprowadzanie zmian zgodnych z aktualnym zapotrzebowaniem lokalnego

środowiska. W celu poprawnego procesu wdrażania oraz systematycznej aktualizacji opracowano ankietę monitorującą

Ważnym narzędziem w procesie realizacji i aktualizacji LSR jest proces monitoringu. Jest to proces ciągły i obejmuje cały okres realizacji projektu. Monitorowanie będzie odbywać się w sposób ciągły i na bieżąco natomiast ocena przeprowadzonych działań będzie przeprowadzona w pewnych odstępach czasowych. Wyniki tej oceny będą analizowane a w razie potrzeby LGD będzie wprowadzać zmiany w LSR. Przy dokonywaniu tego rodzaju zmian będzie uwzględniana opinia mieszkańców i partnerów lokalnych, oraz ich uwagi i wnioski. Informacje o dokonanych zmianach oraz o postępach we wdrażaniu LSR będą dostępne dla wszystkich osób zainteresowanych poprzez zamieszczanie informacji na stronach internetowych oraz możliwości zaczerpnienia informacji w biurze LGD. W celu systematycznego monitorowania procesu wdrażania LSR zostanie zatrudniona osoba w biurze LGD, do obowiązków której należeć będzie prowadzenie stałego monitoringu działań i procesu ewaluacji. Narzędziami poprawnego monitoringu będą:

- ankiety wypełniane przez beneficjentów realizujących projekty;
- ankiety wypełniane przez mieszkańców, uczestników działań w ramach LSR;
- społeczne konsultacje na forach internetowych i uwagi przyjmowane w biurze LGD.
- raporty, sprawozdania składane przez beneficjentów.

Proces monitoringu obejmować będzie:

- analizę realizacji celów projektu, na podstawie opracowanej matrycy logicznej przedsięwzięć;
- analizę procedur wdrażania LSR – dokonywana na koniec każdego roku;
- analizę realizacji założonych wskaźników;
- analizę procesu konsultacji z mieszkańcami LSR w celu systematycznego aktualizowania LSR;
- analizę raportów składanych przez beneficjentów z realizacji przez nich działań, dokonywany przez:

- 1) sprawozdania kwartalne składane w trakcie realizacji projektu przez beneficjentów (jeżeli zadanie obejmuje okres dłuższy niż 3 miesiące);
- 2) raport końcowy po zakończeniu operacji;
- 3) sprawozdania roczne (składane na koniec roku w trakcie okresu trwałości projektu) z realizacji założonych wskaźników.

Na podstawie powyższych danych corocznie na zamknięcie roku tj. do 30 stycznia będzie składany raport podsumowujący okres pracy biura LGD, monitoring realizacji LSR przez

Kierownika Biura LGD do Zarządu Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”. Wnioski z analizy monitoringu będą podawane do publicznej informacji, poprzez stronę internetową LGD oraz informację w biurze LGD.

Na stronie internetowej LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej” jak i na stronach internetowych członków LGD prowadzona będzie także kampania informująca o zasadach i trybie przyznawania pomocy finansowej oraz o możliwości do LDG wniosków pomocowych w ramach działania „Wdrażanie LSR”.

XII. Zasady i sposób dokonania oceny (ewaluacji) własnej.

Zasadniczym elementem właściwej oceny realizacji, skuteczności i efektywności oddziaływania projektu w stosunku do założeń LSR jest proces ewaluacji czyli oceny sukcesu projektu. Prowadzenie procesu ewaluacji obniża ryzyko popełnienia jakiegokolwiek pomyłki i ewentualnie zapobiec ich negatywnym skutkom, a celem prowadzonej ewaluacji będzie diagnozowanie realizacji założonych celów w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Proces ewaluacji obejmie zarówno wdrażanie LSR jak również działalność i funkcjonowanie LGD. Proces ewaluacji obejmie zarówno operacje, które są dopiero w fazie planowania poprzez opisywanie spodziewanych efektów danego przedsięwzięcia oraz jego ocenę pod kontem wpływu na osiągnięcie celów zakładanych w LSR, jak również działania zrealizowane w minionym okresie. Wyniki ewaluacji zostaną zawarte w formie rocznych raportów, który zawierał będzie:

- wykaz przedsięwzięć zrealizowanych w minionym roku kalendarzowym, z krótkim opisem merytorycznym i informacją finansową o każdym z nich,
- opis efektów przedsięwzięć i porównanie ich z zakładanymi celami,
- wnioski dotyczące zmian w sposobie funkcjonowania LGD prowadzące do usprawnienia działalności LGD efektywniejszego wdrażania i osiągnięcia celów zawartych w LSR.

Za prowadzenie ewaluacji i sporządzanie raportów odpowiedzialni będą członkowie Komisji Rewizyjnej, którzy będą mieli możliwość konsultowania sporządzonych raportów z ekspertami zewnętrznymi. Wyniki ewaluacji będą także omawiane i poddawane pod dyskusję na Walnym Zebraniu Członków Stowarzyszenia.

Raporty z przeprowadzonej ewaluacji zostaną przekazane do publicznej wiadomości i wglądu poprzez umieszczenie ich na stronie internetowej Stowarzyszenia.

XIII. Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR.

Przedstawiona LSR opisuje przedsięwzięcia i operacje, które są komplementarne w stosunku do innych programów, stanowią ich uzupełnienie i przyczyniają się do kompleksowego i zrównoważonego rozwoju obszaru LSR (powiatu niżańskiego). LSR nie jest bowiem jedynym dokumentem, który określa sposób jego rozwoju. Przy tworzeniu LSR zostały uwzględnione wcześniej powstałe dokumenty planistyczne m. in. strategie rozwoju poszczególnych gmin, w których przedstawiono sposoby realizacji ustawowo określonych zadań, cele, zadania szczegółowe i priorytety.

Dzięki zapoznaniu się z tymi dokumentami członkowie LGD dogłębniej poznali problemy z jakimi muszą się zmierzyć mieszkańcy powiatu. Umożliwiło to wybór najważniejszych kwestii, które muszą być rozwiązane oraz najlepszych i najskuteczniejszych rozwiązań, które pozwolą poprawić jakość życia mieszkańców. Wszystko to znalazło swoje odzwierciedlenie w LSR.

Uwzględnienie pozostałych dokumentów pozwoli również na uniknięcie realizowania tych samych lub podobnych działań podjętych już przez inne instytucje.

Przedstawiona strategia jest również zgodna z innymi dokumentami planistycznymi o znaczeniu ponadlokalnym – Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”, Program Operacyjny „Rozwój Polski Wschodniej”, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020 oraz Strategia Rozwoju Turystyki dla Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013

LSR zawiera trzy główne cele, które są powiązane i stanowią uzupełnienie wymienionych dokumentów planistycznych. Poniżej zostaną przedstawione relacje między nimi:

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013

- ◆ 5. 4. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego kraju
  - 5.4.1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa
  - 5. 4. 2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej

- 5. 4. 6. Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

- ◆ Priorytet V Dobre rządzenie
  - 5. 2. Wzmocnienie potencjału administracji samorządowej
    - 5. 2. 2. Systemowe wsparcie funkcjonowania administracji samorządowej – projekty systemowe
- ◆ Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich
  - 6. 2. Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia
  - 6. 3. Inicjatywy lokalne na rzecz podniesienia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich
- ◆ Priorytet VII Promocja integracji społecznej
  - 7. 3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji
- ◆ Priorytet VIII Regionalne kadry gospodarki
  - 8. 1. Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie
- ◆ Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach
  - ◆ 9.5. Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej

- ◆ Oś priorytetowa V Zrównoważony rozwój potencjału turystycznego opartego o warunki naturalne
  - Działanie V. 1. Promowanie zrównoważonego rozwoju turystyki
  - Działanie V. 2. Trasy rowerowe

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013

- ◆ Oś priorytetowa 1. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka
- ◆ Oś priorytetowa 5. Infrastruktura publiczna
- ◆ Oś priorytetowa 6. Turystyka i kultura
- ◆ Oś priorytetowa 7. Spójność wewnątrzregionalna

Strategia Województwa Podkarpackiego 2007 – 2020

- ◆ Gospodarka regionu
  - Priorytet 4: Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno – gospodarczego województwa
    - Kierunek działania 1: Podniesienie konkurencyjności produktu turystycznego
    - Kierunek działania 2: Rozwój marketingu turystycznego regionów
    - Kierunek działania 3: Współpraca i współdziałanie podmiotów i instytucji , związanych z turystyką, w tym rozwijanie partnerstwa publiczno-prywatnego oraz służącego pozyskiwaniu środków z funduszy europejskich i innych zewnętrznych źródeł wspierających bezpośrednio lub pośrednio rozwój turystyki
- ◆ Obszary wiejskie i rolnictwo
  - Priorytet 1: Rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej w warunkach zrównoważonego rozwoju
    - Kierunek działania 3: Aktywizacja społeczności wiejskiej w kierunku podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej
    - Kierunek działania 4: Różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów oraz tworzenie warunków do powstawania i rozwoju MŚP
  - Priorytet 2: Odnowa wsi oraz modernizacja przestrzeni wiejskiej
    - Kierunek działania1: Integracja i aktywizacja społeczności wiejskich
    - Kierunek działania 2: Zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego
    - Kierunek działania 3: Modernizacja przestrzeni wiejskiej
- ◆ Kapitał społeczny
  - Priorytet 3: Rozwój kultury
    - Kierunek działania 1: Zwiększenie możliwości dostępu do kultury
    - Kierunek działania 2: Kształtowanie kulturowej tożsamości regionalnej
    - Kierunek działania 3: Poprawa jakości środowiska kulturowego

Strategia Rozwoju Turystyki dla Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013

- ◆ Obszar priorytetowy 1 - Produkt turystyczny
  - Cel strategiczny 1 Stworzenie ciekawej i unikalnej oferty turystycznej w oparciu o istniejący potencjał województwa podkarpackiego.
    - Cel operacyjny 1.1.: Rozwój istniejących produktów turystycznych oraz przekształcanie atrakcji w produkty turystyczne.
    - Cel operacyjny 1.2.: Rozwój nowych produktów turystycznych.
- ◆ Obszar priorytetowy 2 - Zasoby ludzkie
  - Cel strategiczny 2 Przygotowanie wysokowykwalifikowanych kadr dla obsługi ruchu turystycznego, planowania oraz zarządzania rozwojem turystyki w regionie.
    - Cel operacyjny 2.1: Doskonalenie kadr operacyjnych w usługach turystycznych i okołoturystycznych oraz kształtowanie postaw proturystycznych mieszkańców.
    - Cel operacyjny 2.2: Kształtowanie nowych kadr dla obsługi ruchu turystycznego.
- ◆ Obszar priorytetowy 3 - Przestrzeń turystyczna.
  - Cel strategiczny 3 Zrównoważony rozwój i zarządzanie przestrzenią turystyczną
    - Cel operacyjny 3.1.: Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu oraz dostępności atrakcji i produktów turystycznych.
      - Działanie 3.1.4. Rozbudowa infrastruktury okołoturystycznej.
    - Cel operacyjny 3.2.: Rozwój infrastruktury turystycznej i paraturystycznej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
    - Cel operacyjny 3.3.: Ochrona środowiska naturalnego i krajobrazu kulturowego.
- ◆ Obszar priorytetowy 5 - Wsparcie instytucjonalne
  - Cel strategiczny 5 Stworzenie silnego otoczenia instytucjonalnego wspierającego rozwój turystyki

- Cel operacyjny 5.1.: Wzmocnienie sektora samorządowego, pozarządowego i branży turystycznej.
- Cel operacyjny 5.2.: Rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego.

Strategia Rozwoju Powiatu Nizańskiego

- ◆ Obszar gospodarczy
  - Transformacja i rozwój rolnictwa, wskazanie alternatywnych źródeł dochodu
  - Aktywizacja gospodarcza terenów powiatu
- ◆ Obszar społeczny
  - Nowoczesna oferta kulturalna (tradycje lokalne), aktywność społeczna

Strategie rozwoju gmin wchodzących w skład powiatu nizańskiego:

- **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy i Miasta Nisko na lata 2008-2013**
  - ◆ Obszar III: Rewitalizacja i rozwój obszarów miejskich oraz odnowa wsi
    - III. 1. Rewitalizacja miasta Niska
    - III. 3. Odnowa i rozwój wsi
  - ◆ Obszar IV: Rozwój funkcji turystycznych
    - IV. 1. Ochrona i zachowanie szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego
    - IV. 2. Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej
    - IV. 3. Rozwój agroturystyki jako dodatkowego źródła dochodu rolników
    - IV. 4. Opracowanie skutecznego sposobu promocji gminy
  - ◆ Obszar V: Rozwój społeczny
    - V. 1. Wysoka jakość kształcenia
    - V. 2. Podnoszenie sprawności fizycznej mieszkańców
    - V. 3. Podnoszenie atrakcyjności form działania istniejących placówek kultury
    - V. 4. Wzrost bezpieczeństwa zdrowotnego, społecznego i socjalnego mieszkańców

- **Strategia Rozwoju Gminy Ulanów na lata 2007-2014**

- ◆ Obszar II: Przedsiębiorczość
  - Cel operacyjny 1: Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i inwestowania
- ◆ Obszar III: Rolnictwo
  - Cel operacyjny 2: Rozwijanie produkcji rolniczej pod kątem agroturystyki
  - Cel operacyjny 3: Poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodów dla rolników
- ◆ Obszar IV: Turystyka
  - Cel operacyjny 1: Tworzenie dodatkowych źródeł dochodów gminy i jej mieszkańców
  - Cel operacyjny 2: Stworzenie możliwości rozwoju turystyki w gminie na bazie naturalnych walorów
  - Cel operacyjny 3: Pełne wykorzystanie istniejącej oraz tworzenie nowej bazy noclegowej
- ◆ Obszar V: Społeczeństwo oparte na wiedzy
  - Cel operacyjny 1: Rozbudowa obiektów oświatowych
- ◆ Obszar VI: Mieszkańcy
  - Cel operacyjny 1: Gmina jako atrakcyjne miejsce dla obecnych przyszłych jej mieszkańców
  - Cel operacyjny 2: Identyfikacja mieszkańców z miejscem zamieszkania – lokalny patriotyzm

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Rudnik nad Sanem

- ◆ Turystyka i sport
  - Priorytet: Zwiększenie dostępności różnorodnych form turystyki i rekreacji
    - Promocja walorów przyrodniczo-krajobrazowych i turystycznych gminy
    - Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych
    - Rozwój bazy sportowo – rekreacyjnej
- ◆ Kultura i oświata

- Priorytet: Poprawa warunków kształcenia i stanu wiedzy mieszkańców
  - Ochrona i kultywowanie dorobku dziedzictwa regionu

Strategia Rozwoju Gminy Jeżowe

- ◆ 1. Cel strategiczny: Rozwój ekonomiczny
  - Cel operacyjny 1. 5. Rozwój turystyki i agroturystyki
  - Cel operacyjny 1. 6. Pełne wykorzystanie bazy sportowo – rekreacyjnej
  - Cel operacyjny 1. 7. Promocja gminy
- ◆ 3. Cel strategiczny: Infrastruktura techniczna
  - Cel operacyjny 3. 3. Rozwój infrastruktury oświatowej
  - Cel operacyjny 3. 4. Rozwój infrastruktury turystycznej
  - Cel operacyjny 3. 6. Rozbudowa bazy sportowo – rekreacyjnej
- ◆ 4. Cel strategiczny: Sfera społeczna
  - Cel operacyjny 4. 8. Zaspokajanie potrzeb w zakresie życia kulturalnego
  - Cel operacyjny 4. 14. Rozwój aktywności społecznej

Strategia Rozwoju Gminy Harasiuki

- ◆ Obszar 3: Agroturystyka i turystyka
  - Cel I: Wykorzystanie naturalnych walorów gminy do tworzenia bazy turystyczno – rekreacyjnej
  - Cel II: Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych
- ◆ Obszar 5: Infrastruktura społeczna
  - Cel I: Dostosowanie bazy szkolnej i sportowej do potrzeb gminy
  - Cel II: Kultywowanie tradycji lokalnych
  - Cel III: Integracja mieszkańców gminy
  - Cel IV: Wzrost poczucia bezpieczeństwa i jakości życia mieszkańców

Strategia Rozwoju Gospodarczego Gminy i Miasta Jarocin – Nowelizacja Strategii Rozwoju Gminy Jarocin w kontekście możliwości sfinansowania zadań inwestycyjnych funduszami strukturalnymi Unii Europejskiej

- ◆ Priorytet Przestrzeń miasta
  - Program „Rozwój ponadlokalny gminy”

- Program „Bezpieczna gmina”
- ◆ Priorytet Sfera Społeczna - JAROCINIANIE
  - Program „Kultura dostępna i promująca Jarocin”
  - Program „Promocja zdrowego trybu życia oraz dostępność obiektów sportowych i rekreacyjnych”
  - Program „Gmina społecznie przyjazna mieszkańcom”
- **Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Krzeszów 2008 – 2015**
  - ◆ Cel strategiczny 1 (S1): Rozwój gospodarczy Gminy Krzeszów
    - S. 1. 1. Rozwój turystyki w Gminie Krzeszów, poprzez rozbudowę infrastruktury turystycznej (w tym budowę zalewu „Błękitny San”)
    - S. 1. 4. Rozwój działalności pozarolniczej i sektora usług
  - ◆ Cel strategiczny 2 (S2): Krzeszów gminą przyjazną mieszkańcom
    - S. 2. 3. Poprawa i rozwój infrastruktury sportowej i edukacyjnej
  - ◆ Cel strategiczny 3 (S3): Zrównoważony rozwój sfery społecznej i kulturowej w Gminie Krzeszów
    - S. 3. 1. Ochrona zabytków i cennych przyrodniczo walorów Gminy Krzeszów
    - S. 3. 3. Ochrona dziedzictwa kulturowego Gminy Krzeszów
    - S. 3. 5. Promocja lokalnych produktów regionalnych i wyrobów z wikliny

XIV. Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów na obszarze objętym LSR

Obrane cele Lokalnej Strategii Rozwoju są komplementarne z celami strategicznymi rozwoju powiatu nizańskiego oraz gmin wchodzących w skład obszaru LGD. Walory przyrodniczo – kulturowe oraz wyróżniająca ten teren wytwórczość regionalna to szanse i perspektywy rozwoju omawianego obszaru. Dominującą potrzebą jest wsparcie w zakresie rozwoju gospodarczego, poprzez rozwój alternatywnych form działalności na obszarach wiejskich, oraz społecznego, poprzez podniesienie jakości życia , w głównej mierze dzięki zmniejszeniu bezrobocia, podniesieniu dochodowości mieszkańców, a także poprzez podniesienie jakości infrastruktury publicznej, służącej mieszkańcom i turystom.

Wizja Krainy Sanu i Tanwi jako miejsca atrakcyjnego wypoczynku, miejsca przyjaznego do zamieszkania i posiadającego dogodne warunki do prowadzenia własnej działalności to wspólny cel łączący wszystkie gminy tworzące obszar LSR. Wizja związana jest z kierunkami rozwoju, które wykazują znaczącą wartość uzyskanych efektów, bezpośredniego przełożenia na wartość życia tutejszej ludności. Obranie celu rozwoju turystyki i rozwoju produktów regionalnych, w tym produkcji ekologicznej i markowej (wiklina) to aspekty szczególnej szansy rozwoju omawianego terenu, lecz pod warunkiem realizacji omawianego procesu rozwoju we współpracy wszystkich gmin tworzących Krainę Sanu i Tanwi.

Realizacja obranej wizji rozwoju powiatu niżańskiego zapoczątkowana została już w pierwszym schemacie Programu Leader + i kontynuowana w schemacie II. Proces realizacji odbywa się w oparciu o dążenie do stworzenia spójnej, zintegrowanej i bogatej w atrakcje, opartej na walorach przyrodniczo – kulturowych oferty turystycznej dla mieszkańców, a w głównej mierze turystów. Działania zapoczątkowane w latach poprzednich oraz zaplanowane podkreślają potrzebę realizacji niniejszych celów, które mają przyczynić się do wsparcia w zakresie rozwoju społeczno – gospodarczego omawianego obszaru.

Kluczowymi projektami jest rozwój Stolicy Polskiego Flisactwa, w tym budowa portu na rzece San i rozwój Stolicy Polskiego Wikliniarstwa, w tym budowa Centrum Wikliniarstwa, perełki wśród inwestycji zrealizowanych w ramach Programu ZPORR, wyróżnionej w konkursie „Polska Pięknieje - 7 Cudów Unijnych Funduszy w kategorii Turystyka na Obszarach Wiejskich”.

Schemat przedstawia zadania planowane, rozpoczęte, realizowane na obszarze LSR, bezpośrednio związane z realizowaną strategią.

Planowane zadania wpływające na realizację LSR

1) Gmina HARASIUKI

- budowa Centrum Sportowo – Rekreacyjnego, kompleks rekreacyjno – wypoczynkowy zlokalizowany przy Ośrodku Wypoczynkowym w Harasiukach – szacunkowa wartość projektu ok. 3 mln PLN – planowane dofinansowanie w ramach RPO dla Woj.

Podkarpackiego;

2) Gmina KRZESZÓW

- budowa przystani na rzece San – dofinansowanie w ramach Osi 3 PROW;

- budowa zbiornika wodnego w Podolszynie Plebańskiej, środki własne;

- rewitalizacja rynku w Krzeszowie – planowane dofinansowanie w ramach RPO dla Woj. Podkarpackiego;
- budowa ścieżki rowerowej prowadzącej z Księżpola do Krzeszowa, łączyć będzie gminę Krzeszów z gminą Harasiuki oraz gminami powiatu biłgorajskiego;
- zgłoszenie na listę produktów regionalnych „Powideł Krzeszowskich”;

3) Gmina i Miasto RUDNIK NAD SANEM

- budowa otwartego kompleksu wystawienniczego w celu promocji wikliniarstwa – planowane dofinansowanie w ramach RPO dla Woj. Podkarpackiego;
- budowa przystani rzecznej – środki własne;
- organizacja wyjazdów na targi dla wytwórców produktów wiklinowych;
- budowa otwartego kompleksu wystawienniczego w celu promocji wikliniarstwa – planowane dofinansowanie w ramach RPO dla Woj. Podkarpackiego;
- organizacja wyjazdów na targi dla wytwórców produktów wiklinowych

4) Gmina i Miasto NISKO

- budowa zbiornika wodnego w Podwolinie;
- budowa ścieżek pieszo – rowerowych – dofinansowanie w ramach PO Rozwój Polski Wschodniej;
- budowa Centrum Rekreacyjnego w Raławicach;
- rozbudowa Parku Miejskiego – projekt realizowany – środki własne beneficjenta;

5) Gmina i Miasto Ulanów

- uruchomienie spływów flisackich na bazie zrealizowanego projektu „Błękitny San”, uruchomionego portu na rzece San;
- organizacja Międzynarodowego Zjazdu Flisaków w Ulanie w 2009r, imprezy promującej walory polskich rzek o zasięgu międzynarodowym;
- zgłoszenie na listę produktów regionalnych „Chleba Flisackiego”

6) Gmina JAROCIN

- budowa ścieżek pieszo – rowerowo – konnych;

7) Gmina JEŻOWE

- budowa ścieżek rowerowo – pieszych;

- zagospodarowanie zbiornika wodnego na cele turystyczno – rekreacyjne w miejscowości Jeżowe Kowale;
- rozbudowa obiektu sportowo – rekreacyjnego w Jeżowem;
- budowa zbiornika małej retencji „Sibigi”;
- budowa boiska wielofunkcyjnego w miejscowości Jata.

Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo dla Ziemi Niżańskiej” ponadto planuje podjąć, także działania w ramach programów mających za zadanie przede wszystkim wspierać wdrożenie LSR, ale również ogólnie pojęty rozwój obszaru nią objętego. Trudno jednak w tym momencie wskazać konkretnie, jakie działania będzie podejmowało Stowarzyszenie, gdyż zależy to np. od harmonogramu ogłaszanych w ramach innych programów konkursów, czy kryteriów naboru.

Dla zapewnienia harmonijnego, perspektywicznego rozwoju winniśmy aktywnie uczestniczyć w pozyskiwaniu środków wspierających rozwój obszarów wiejskich także z innych finansowych źródeł wsparcia, w tym:

Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, który koncentruje się na następujących dziedzinach:

- inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego oraz zatrudnienia, jak też działalności średnich i małych przedsiębiorstw
- rentownych inwestycji produkcyjnych umożliwiających tworzenie lub utrzymywanie trwałego zatrudnienia,
- infrastruktury,
- rozwoju turystyki oraz inwestycji w dziedzinie kultury,
- ochrony i poprawy stanu środowiska,
- rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

lub też Europejskiego **Funduszu Społecznego**

Analizując profil działalności naszego LGD i jego formę prawną można jednak wskazać ogólnie, że będą to działania wpisujące się w: Program Operacyjny Kapitał Ludzki:

o Priorytet VI: „Rynek pracy otwarty dla wszystkich”

o Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie

o Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samo zatrudnienia

o Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich.

Projekty będą nakierowane na tworzenie warunków sprzyjających podnoszeniu zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych, obejmujące m.in. działania na rzecz dalszego doskonalenia, bądź zmiany kwalifikacji zawodowych w formie szkoleń, kursów i praktyk oraz możliwości zdobycia doświadczeń zawodowych w miejscu pracy. Pomoc będzie koncentrowała się również na rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia, obejmując m.in. doradztwo, szkolenia oraz usługi finansowo – prawne adresowane do osób pragnących rozpocząć własną działalność gospodarczą.

Priorytet VII: "Promocja integracji społecznej"

o 7.1 – Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji

o 7.3 – Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji

Projekty przeznaczone będą nie tylko dla podmiotów ekonomii społecznej, ale również dla instytucji powołanych do jej wspierania, które poprzez dostarczanie niezbędnej wiedzy i doświadczenia w zakresie zasad prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzania zasobami ludzkimi czy stosowania przepisów prawnych, umożliwiają rozwój i funkcjonowanie gospodarki społecznej. Dodatkowo Stowarzyszenie postara się pozyskać małe granty finansowe, za pomocą których wspierane będą inicjatywy ukierunkowane na podnoszenie zdolności do zatrudnienia, zwiększenie mobilności i aktywności społecznej mieszkańców i rozwój lokalnych inicjatyw na obszarach wiejskich, w celu zmniejszenia różnicowania pomiędzy tymi obszarami a ośrodkami miejskimi.

Priorytet IX: "Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach"

o 9.5 – Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

Wsparcie przewidziane w projektach nakierowane będzie na rzecz tworzenia i funkcjonowania oddolnych, lokalnych inicjatyw powoływanych przez mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz rozwoju edukacji i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców wsi.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka:

o Oś priorytetowa 3 - Kapitał dla innowacji

Projekty mające na celu aktywizację rynku inwestorów prywatnych poprzez tworzenie dogodnych warunków inicjowania współpracy inwestorów prywatnych z przedsiębiorcami MSP poszukującymi środków finansowych na realizację innowacyjnych przedsięwzięć.

o Oś priorytetowa 4 - Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia Projekty obejmujące szkolenia, doradztwo i inwestycje przedsiębiorstw niezbędne do opracowania i wdrożenia wzorów użytkowych i przemysłowych.

o Oś priorytetowa 6 - Polska gospodarka na rynku międzynarodowym

Działania nastawione na promocje turystycznych walorów Polski, w tym tworzenie nowych, innowacyjnych typów produktów i usług turystycznych, tworzenie systemu informacji turystycznej. Projekty inwestycyjne w zakresie produktów turystycznych

o znaczeniu ponadregionalnym, w tym inwestycje przyczyniające się do poprawy jakości usług turystycznych,

o Oś priorytetowa 8 - Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki. Projekty obejmujące wsparcie dla nowo tworzonych mikro, małych i średnich przedsiębiorstw świadczących e- Usługi.

LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizzańskie” planuje korzystać z dotacji, funduszy dla organizacji pozarządowych pochodzących z różnego rodzaju grantów, fundacji itp. wspomagających rozwój obszaru LGD, które będą wpisywać się w działania zapisane w LSR.

Podstawową zasadą, która będzie warunkowała wybór działania, będzie jego komplementarność w stosunku do zapisów umieszczonych w Lokalnej Strategii Rozwoju. Ponieważ jednak może tutaj zaistnieć niebezpieczeństwo podwójnego finansowania działań (nakładania się pomocy), należy na początek określić rodzaj zabezpieczeń przed taką sytuacją. Otóż Stowarzyszenie poradzi sobie z tym problemem, zatrudniając, do realizacji działań pochodzących z innych programów, oddzielnych pracowników, koordynatorów. Każda z osób będzie się zajmować pracą tylko na rzecz swojego, konkretnego programu, monitorując go i określając działania. Również czas wykonywania przez nich pracy będzie związany tylko z działaniami na rzecz programu, do pomocy, przy którym został zatrudniony. Dodatkowo zostaną utworzone oddzielne konta bankowe dla każdego z programów, z których LGD może pozyskać środki. Taka sytuacja zapobiegnie przypadkowemu i nieprzemyślanemu wydatkowaniu środków. Koordynatorzy będą odpowiedzialni za całość działań związanych z konkretnym programem. Oddzielenie stanowisk pracy zapobiegnie sytuacji współfinansowania tych samych działań z kilku źródeł. Osoby zatrudnione będą wykonywały swoją pracę w określonym wymiarze etatu na czas danego programu, do którego realizacji zostali zatrudnieni, co będzie wynikać z zakresu czynności. Ich wynagrodzenie będzie również pochodziło z danego programu.

XV. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich

Podchodząc do analizy wpływu realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich należy wziąć pod uwagę zamierzone cele LSR oraz planowane przedsięwzięcia. Prawidłowa realizacja LSR wpłynie na rozwój społeczno – gospodarczy powiatu niżańskiego. Założone cele zostały tak skonstruowane, żeby wspomagać w wielotorowy sposób, zrównoważony i zintegrowany rozwój regionu.

Działania wskazane w LSR przyczynią się przede wszystkim do wypromowania obszaru objętego LGD oraz jego produktów lokalnych na rynku regionalnym i krajowym poprzez organizacje i udział w regionalnych imprezach oraz poprzez wyjazdy na imprezy krajowe. Realizacja celów będzie mieć wpływ na zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru oraz na rozwój obszarów wiejskich pod względem gospodarczym i kulturowym poprzez przedsięwzięcia renowacyjne i remontowe oraz rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej a także poprzez organizację szeregu imprez i spotkań promujących dziedzictwo kulturowe i tradycję. Ponadto działania wskazane w LSR przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców poprzez poprawę stanu infrastruktury technicznej oraz rozwój przedsiębiorczości.

Wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych obszaru wpłynie na wzrost świadomości wśród mieszkańców dotyczącej posiadania wspólnej tradycji, historii i kultury oraz ich wykorzystania na rzecz rozwoju obszaru.

Zrealizowanie celów zakładanych w LSR przyczyni się do tego, że powiat stanie się miejscem bardziej otwartym, przez co zachęci do siebie osoby, które chciałyby tu mieszkać, pracować (prowadzić działalność gospodarczą), czy wypoczywać.

XVI. Lista załączników

1. Lista członków zwyczajnych Stowarzyszenia „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”
2. Wzory deklaracji przystąpienia do LGD
3. Regulamin Organizacyjny Biura
4. Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków LGD
5. Regulamin funkcjonowania Rady
6. Wzór karty oceny zgodności operacji z LSR oraz wzór karty oceny operacji wg lokalnych kryteriów oceny zgodności z LGD